



SUNILAN VANHA LÄMPÖKESKUS JA SEN LÄHIYMPÄRISTÖ - KARI MUSTONEN – diplomityö, TTY – 28.10.2009 – työn tarkastaja, professori TORE TALLQVIST



## DIPLOMITYÖN TIIVISTELMÄ

Tekijä: Kari Mustonen  
Opiskelijanumero: 202658  
Esittelypäivämäärä: 28.10.2009  
Diplomityön nimi: Sunilan vanha lämpökeskus ja sen lähiympäristö  
Tarkastaja: professori Tore Tallqvist

### Tiivistelmä

Diplomityöni sisältää Sunilan tehtaan asuntoalueen Valliniemen lämpökeskuksen rakennushistoriallisen selvityksen, ajantasamittauksen ja ajantasapiirtämisen sekä rakennuksen uuden käyttömahdollisuussuunnitelman. Tämän lisäksi lämpökeskukseen liittyvän uudisrakennussuunnitelman, jossa rakennus toimisi info-, kahvila- ja näyttelytiloina. Asuntorakentamista olen esittänyt nykyisen tenniskentän paikalle, johon olen suunnitellut kolmen asuinhuoneiston rivitalon. Sunilassa on arkkitehti Alvar Aallon tunnetuin funktionalismiin perustuva asuntoalue.

Valliniemen lämpökeskuksen uusi käyttöideani perustuu taiteilija-asuntojen ja työtilan yhdistelmään. Tällöin lämpökeskusrakennukseen muodostuu käyttöä ympäri vuorokauden ja vuodenajasta riippumatta. Ateljeetilat ovat kuitenkin suhteellisen matalia, 260–280 cm, jolloin taiteilijoiden teokset eivät voi olla isoja korkeudeltaan. Asuntoateljeet olisivat vuokratiloja. Kellarikerroksessa on auditoriotila, jossa voidaan pitää esittelyjä, luentoja yms. Auditoriotiloista vastaa infokeskus.

Infokeskus on uusi rakennus, jossa on näyttelytilat ja johon on mahdollista asettaa Sunilasta kertovaa aineistoa sekä taiteilijoiden teoksia. Infokeskuksessa on opastuspiste, josta saa tietoa Sunilasta ja siihen liittyvistä asioista. Rakennuksessa on kahvila.

Nykyisen tenniskentän paikalle olen esittänyt uutta, kolmen asuinhuoneiston rivitaloa ja näihin liittyvät autokatokset, teknisentilan, jätehuoltotilan sekä asukkaiden tarvitsemat varastotilat katosrakennelmineen. Rivitalon asunnot ovat Kantolan ja Rantalan läheisyyden vuoksi suunniteltu isohkoiksi, jolloin alueen perinne – asuntojen koossa – toistuu uudessa rivitalossa.



## THESIS ABSTRACT

Author: Kari Mustonen  
Student number: 202658  
Date: 28.10.2009  
Subject: An old heating plant of Sunila housing area and it's nearby  
Advisor: professor Tore Tallqvist

### Abstract

This work covers a historical study of Valliniemi heating plant, the equalised time period of measurement and drawing, time equality drawing and a proposed new programme of use for housing at the Sunila factory area. In addition, the study also covers a proposal for a new use of the heating plant as information, cafe and exhibition space. I have suggested housing construction to be located at the current tennis court, where I have planned to include terraced housing for three properties. The best known functionalism housing area designed by Alvar Aalto is in Sunila.

My idea for the new use of Valliniemi heat plant is based on a combination of artists' houses and workshops. This would create use for the heat plant around the clock regardless of the time of the year. However, the workshops are relatively low at 260–280 cm; therefore the pieces of art cannot be too tall. The artists' housing would be rental accommodation. There is an auditorium in the basement that can be used for presentations, lectures etc. The information centre is responsible for managing the auditorium space.

The information centre is a new building, comprising exhibition space and an area where artists' work and information about Sunila can be displayed. The information centre will have an information point where people can find out about Sunila and related topics. The building will also house a cafe.

I have proposed that the current tennis court will be replaced by new terraced housing with three houses and attached carports, technical centre, refuge space and storage for the occupants. The terraced houses have been designed to a larger scale so that they conform to the traditional size of housing within the area at the nearby Kantola and Rantala estates.

---

## **Sisällysluettelo**

Diplomityön tiivistelmä .....	2	8.1	Valliniemen lämpökeskuksen arkkitehtuuri .....	49
Thesis abstract.....	3	8.2	Valliniemen lämpökeskuksen nykyiset rakennerratkaisut .....	50
Sisällysluettelo.....	4	8.3	Valliniemen lämpökeskuksen uudet rakennerratkaisut .....	55
1. Johdanto .....	5	9	Uudisrakennus infokeskus .....	59
2. Sunilan alueen historiaa.....	7	9.1	Infokeskuksen arkkitehtuuri.....	59
2.1 Sunilan Valliniemen asuntoalue.....	8	9.2	Infokeskuksen rakennerratkaisuja .....	60
2.2 Rakentamiseen vaikuttaneita avainhenkilöitä .....	11	10	Uudisrakennus rivitalo .....	61
2.3 Valliniemen nimi .....	12	10.1	Rivitalon arkkitehtuuri .....	61
2.4 Alvar Aallon teksti vuodelta 1938.....	12	10.2	Rivitalon rakennerratkaisuja .....	62
3 Sunilan asuntoalueen kaavoitus .....	16	11.	Sunila lentoon – hanke .....	63
3.1 Alueen kaavoituksen taustoja ja huomioita .....	19	12.	Lopuksi .....	64
3.2 Alueen nykyhetken kaavoituskatsaus .....	23	13.	Lähteet .....	65
3.3 Alueen pihasuunnitelmista huomioita .....	25	14.	Liitteet.....	67
4 Sunilan asuntoalueen huomioita .....	26			
4.1 Alueen saavutettavuus.....	26			
5 Alvar Aallon suunnitteluperusteita yleisesti .....	27			
6 Sunilan arkkitehtisuunnittelija vaihtuu .....	29			
7 Valliniemen lämpökeskus .....	30			
7.1 Valliniemen lämpökeskuksen lähialueen lähihistoria .....	31			
7.2 Valliniemen lämpökeskuksen lähialue – sotien aikana .....	34			
7.3 Valliniemen lämpökeskuksen tekniset tilat.....	35			
7.4 Valliniemen lämpökeskuksen paloasema .....	37			
7.5 Valliniemen lämpökeskuksen henkilöautotallit.....	37			
7.6 Valliniemen lämpökeskuksen piippu .....	38			
7.7 Valliniemen lämpökeskuksen vaatepesula .....	39			
7.8 Valliniemen lämpökeskuksen omistajat .....	39			
7.9 Valliniemen lämpökeskuksen korjaukset ja muutokset.....	40			
7.10 Valliniemen lämpökeskuksen asuinrakennuksessa asuneet ja sen korjaukset .....	46			
7.11 Valliniemen lämpökeskuksen inventointipöytäkirjat.....	47			
8 Valliniemen lämpökeskuksen uusi käyttötarkoitus .....	47			



---

## 1. Johdanto

Etsiessäni ja hakiessani diplomityöaiheita – löysin Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston internet-sivuilta aiheen – josta kiehtovin oli Alvar Aallon, Sunilan asuinalueen Vallinniemen lämpökeskus. Olihan Alvar Aalto ensimmäinen arkkitehti nimeltä, jonka tiesin – kuten varmaan monella muullakin. Aalto kiinnosti minua muutenkin, onhan hänestä kirjoitettu ja esitetty paljon aineistoa, hänen suunnitelmiaan, kirjoituksiaan sekä henkilökuvaansa.

Löytämäni diplomityöaiheen tekstilyhennelmäalustus oli seuraavanlainen: Lämpökeskus on keskeinen rakennus Sunilassa kahdesta syystä. Ensinnäkin se toimii maamerkkinä, joka muodostaa päätteen Sunilaa pohjoisesta lähestyttäessä. Toiseksi rakennuksessa tiivistyy Sunilan ja samalla muiden vastaavien entisten tehdasyhdyskuntien problematiikka. Sunilan tehdas möi koko asuinalueen rakennuskannan huoltorakennuksineen yksityisille, 1980-luvulla. Asuinrakennuksista muodostettiin asunto-osakeyhtiöitä ja huoltorakennukset myytiin pienyrittäjille. Lämpökeskus ei enää palvele alkuperäisessä tarkoituksessaan. Tehtaan autot eivät enää käytä autotalleja ja asunto-osakeyhtiöt ovat siirtyneet yhtiökohtaisiin maakaasulämmityksiin.

Vallinniemen lämpökeskuksen maakaasulämmityksen poistatti rakennuksen nykyinen omistaja – Jukka Hämäläinen – koska rakennuksen lämmitykseen meni todella paljon rahaa, lämmitys palveli pääasiassa harakoita. Rakennuksessa ei ole tällä hetkellä kannattavaa toimintaa, joka tuottaisi resursseja rakennuksen ylläpitoon. Maakaasuyhteydet ovat vielä olemassa.

Vallinniemen lämpökeskuksen lisäksi otin tarkasteluun lämpökeskuksen lähialueen, jospa lähialueelta voisi löytyä lämpökeskusta tukevaa toimintaa. Tästä ideasta kehittelin puretun asuinsiiven puolelle uuden rakennuksen, jossa toimisi infokeskus, kahvila ja näyttelytilat tarvittavine oheistiloineen sekä maanalaisen yhteyden näyttelytilojen kautta nykyiseen lämpökeskukseen. Nykyisen tenniskentän paikalle suunnittelin rivitalon, jossa on kolme suhteellisen isoa asuntoa, jotka lisäisivät osaltaan Sunilan jokseenkin pienimääristä asutokantaa.

Diplomityöni sisältää rakennuksen ajantasamittauksen ja ajantasapiirtämisen sekä rakennushistoriallisen selvityksen että korjaussuunnitelman ohjeen, jossa liikutaan yleisemmällä tasolla eikä paneuduta liiaksi detaljitasolle – detaljit ovat tärkeitä kokonaisuuden kannalta – vaan kerrotaan miten korjaus voitaisiin tehdä – ohje toimisi varsinaisen suunnittelun apuna.

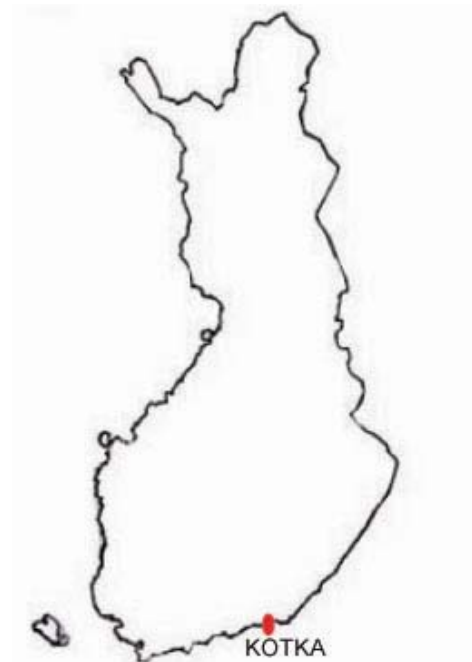
Myöhemmin tehtävän varsinaisen korjaussuunnittelun edellytyksenä on laatia kuntokartoitus ja kuntotutkimus sekä huonekohtainen valokuvadokumentointi että nykytilanteen materiaali- ja väriselvitykset, nämä tulisi tehdä eri suunnittelijoiden yhteistyönä. Selvitykseen kuuluvat myös rakennuksen tekniset laitteet. Nykyisten tilojen inventoinnin olen jättänyt valokuvien ja osittain paikalla tehtyjen havaintojeni varaan.

Kannenkuva on Vallinniemen lämpökeskus vuodelta 1938.  
Kuvaaja: Foto Roos. Alvar Aalto – museo.

---

Työni tarkastajan – professori Tore Tallqvistin – ohjeena oli, että selostusosat pitää kirjoittaa mallilla ”tehdään betonista”. Ei yksityiskohtaisia monimutkaisia selostuksia ja asian ydin pitää tulla esille. Ohjetta olen soveltanut parhaaksi katsomallani tavalla. Valliniemen lämpökeskuksen ja sen lähialueen käyttöaktiivisuuden lisääminen sekä vanhan rakennuksen ideointi. Saatavilla vuokratuloilla rakennusta voidaan ylläpitää ja kunnostaa.

Esitän kiitokseni: työni tarkastajalle professori Tore Tallqvistille – julkisivujen käsittelyn/sommittelun neuvoista professori Ilmari Lahdelmalle – omien rakenneratkaisujen tukemisesta ja vahvistamisesta professori Kari Saloselle että arkkitehti Tapani Mustoselle – selostusten ja tietojen saannissa arkkitehti Rurik Wasastjernalle – Sunila Oy:n tiedotussihteeri Päivi Töttermanille – intendentti Mia Hipelille – tutkija Katariina Pakomaalle – Kotkan kaupungin maankäyttö- ja kaavoitusosastolle – Kotkan kaupungin rakennustarkastukselle – Kari Huoviselle, jonka isoisä rakennusmestari Osakari Huovisen rakennusliike rakensi Sunilan asuinalueen sekä lämpökeskuksen – rakennuksessa asunutta lämmittäjää ja alueen talonmiestä Raimo Richteriä, häneltä saamiani tietoja että valokuvia – Jorma Jyrkilää asunto-osan asukastietojen täsmennyksistä. Esitän kiitokseni myös nimeltä mainitsematta jääneille henkilöille, joiden kanssa olen sanan, jos toisenkin vaihtanut Sunilan rakentamiseen ja henkilöihin liittyen.



Kuva 1. Kotkan kaupunki.

## 2. Sunilan alueen historiaa

Sunilan pienellä kylällä on menneinä vuosisatoina ollut rinnakkaisnimenä Bärnes. Sunila ja Bärnes nimet johtunevat eräistä henkilönimistä. Sunila tulee nimestä Sune ja Bärnes nimestä Bernhard tai Berndt. Nämä nimet viittaavat Sunilan asutuksen olevan lähtöisin ruotsalaisen siirtolaisvaiheen ajoilta 1300-luvulta. Verotusluetteloista on voitu saada selville, että 1500-luvun alussa Sunila oli kolmetaloinen ja yhden kokoveron suuruinen kylä. Sunilan tila oli 1700-luvulla eräs Kymen pitäjän vauraimpia. Isojaon mukaiset maanjakotoimet suoritettiin tällä alueella vuosien 1848 ja 1851 välisenä aikana. Kymen kihlakunnanoikeus vahvisti jaon 20.11.1852. Vuonna 1853 suoritettiin Sunilan perintötilan nro 1 lohkominen kolmeen osaan. Lohkotuista osista Sunilan tehdas- ja asuntoalue sijoittuvat osaan 1<sup>1</sup>, jotka käsittivät Sunilanlahden itäpuolisen rannikkoalueen, Pyötisen saaren sekä lisäksi Tiutisen saaresta sen läntisen osan eteläpäätä.<sup>1</sup>

Höyrysahojen perustaminen Kotkan seudulle 1870-luvulla oli rajuudessaan vertaansa vailla oleva teollistamistapahtuma maamme historiassa. Vuosien 1871 ja 1876 välisenä aikana syntyi tälle alueelle kaikkiaan yhdeksän sahaa.<sup>2</sup>

Sunilan alueen teollisuuteen liittyvä alkutoiminta perustuu Sunilan Sahalaitos Oy, joka rakennettiin vuosina 1873–74. Sunilan toiminta sahateollisuuden sijoituspaikkana perustuu hyvään sijaintiin Kymijoen yhden laskujoen suistossa ja merenrannalla. Kaikki toiminta perustui alkujaan vesiteihin. Sahatavara saatiin jokea pitkin uitettua sahalle ja siitä edelleen meriteitse maailmalle sekä muihin kotimaisiin satamiin. Alueen työväki, joka oli saha- ja satamatyöläisiä sekä merimiehiä. Työväki koostui osittain ympäristön maalaisväestöstä, mutta pääosin muualta muuttaneista. Sahan ajalta Sunilassa oli paljon sahan toiminta aikana rakennettuja puurakenteisia asuin- ja muita rakennuksia – nykyisin puurakennuksia on purettu ja niiden käyttötarkoituksia on muutettu.

Useiden omistajavaihdosten jälkeen sahan toimita kesti vuoteen 1928 asti. Sunilan saha alueineen siirtyi kymenlaaksoisen metsäteollisuuden omistukseen vuonna 1928. Sunila Osakeyhtiön perustivat – vuonna 1928 – viisi suurta metsäteollisuuden yhtiötä: A. Ahlström Osakeyhtiö, Enso-Gutzeit Osakeyhtiö, Kymen Osakeyhtiö, Tampereen Pellava- ja Rauta-Teollisuus Osake-Yhtiö (tehtaan nimen suomennot on otettu käyttöön vuonna 1938, nimi oli ennen tätä Tammerfors Linne- & Jern-Manufaktur Aktie-Bolag) nykyisin Tampella ja Yhtyneet Paperitehtaat O.Y. Omistaja vaihdoksen jälkeen alkoi Sunilan hiljaiselo aina vuoteen 1936, jolloin alettiin rakentaa uutta selluloosatehdasta.

<sup>1</sup> Alava Paavo, SUNILA metsäjättien yhtiö, Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988, s.15–16.

<sup>2</sup> Alava Paavo, SUNILA metsäjättien yhtiö, Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988, s.16.



© Seudun kunnat ja kaupungit – [www.karttapalvelu.kotka.fi](http://www.karttapalvelu.kotka.fi).

**Kuva 2.** Sunilan sijainti Kotkan kaupungissa.

Alvar Aallon valinta Sunilan tehtaan ja asuntoalueen suunnittelijaksi oli Sunila Oy:n johtokunnan ensimmäisen puheenjohtajan Harry Gullichsenin ansiota. Alvar Aalto oli perustanut vuonna 1935 Oy Artek Ab:n yhteistyössä Maire Gullichsenin – Harry Gullichsenin vaimon – kanssa. Aallon saavutukset olivat tuolloin monien muiden töiden joukossa Paimion parantola, Viipurin kaupunginkirjasto, Toppilan selluloosatehdas Oulussa.

Aivan kitkatonta arkkitehdin valinta ei ollut. Johtokunnassa esiteltiin epäilyksiä siitä, että tuollainen ”tähtiarkkitehti” ei ehkä olisi sopiva tehdassuunnittelijaksi. Työssä tarvittavan täsmällisyyden ja kireiden aikataulujen vaatimien nopeiden suunnitelmien tekemisen vuoksi. Johtokunnan puheenjohtaja Harry Gullichsen piti kuitenkin puolensa, eikä päätöksen suhteen ollut myöhemmin katumista.<sup>3</sup>

Tehtaan suunnittelusta vastasivat ensi kädessä Aulis Kairamo ja Lauri Kanto. Lauri Kannon lopullinen tehtaan sijoitusvaihtoehto – esisuunnitelmavaiheen viimeinen muistio 5.6.1936 – oli Pyötisen saarelle. Lauri Kannon suunnitelmassa tehdas rakennettaisiin suurten louhintatöiden välttämiseksi portaittain eri tasoille kallioiseen saaren rinteeseen.

Alvar Aallolla oli mahdollisuus vaikuttaa moniin yksityiskohtiin, kuten julkisivuihin, eräisiin tehtaan ääri- viivoja muodostaviin rakennelmiin, ikkunoiden muotoon ja sijoitteluun yms. ulkoasuun vaikuttaviin ratkaisuihin. Aalto sai suunnitella tehdasalueen kolme rakennusta vapaammin. Rakennukset olivat konttorirakennus, glaubersuolavarasto purettu vuonna 2006 ja satamavarasto. Aulis Kairamo kertoi, että saavuttuaan Sunilaan suunnittelemaan tehdasta, hän kuvitteli tehtaan muhkeaksi linnoitukseksi, jollaiseksi se sitten valmistui.

Sunilan tehdastuotannon käynnistäminen aloiteltiin kuorimon käynnistämällä 3.5.1938. Vasta heinäkuun alussa 1938 tehdas käynti normalisoitui, erilaisten koeajojen ja testien jälkeen.<sup>4</sup>

Asuntoalueen suunnittelussa Alvar Aallolla oli suurempi vapaus, kuin tehtaan sijoituksen toimintojen suunnittelussa.<sup>5</sup>

## 2.1 Sunilan Valliniemen asuntoalue

Lauri Kanto oli esittänyt uusien asuntojen rakentamista välttämättömäksi, jo ensimmäisessä esisuunnitteluvaiheessa. Kannon mukaan paikkakunnan yksityinen asuntotarjonta ei alkuunkaan riittänyt yhtiön henkilökunnan asuntotarpeeseen. Kanto esitti alustavasti suunnitelmissaan yhteensä 60 asunnon rakentamista sekä lisäksi huomattavan rahasumman entisen sahan alueella olevien asuntojen korjaamiseen.

Kanto halusi ensimmäiseksi valmiiksi suunnittelu- ja rakentamisvaiheessa tärkeiden avainhenkilöiden asuinrakennukset. Näiden piti lisäksi sijaita mahdollisimman lähellä tehdasta, jotta työmaalla käynti olisi helppoa.<sup>6</sup>

<sup>3</sup> **Alava Paavo**, SUNILA metsäjätien yhtiö, Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988, s.57.

<sup>4</sup> **Alava Paavo**, SUNILA metsäjätien yhtiö, Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988, s.90.

<sup>5</sup> **Alava Paavo**, SUNILA metsäjätien yhtiö, Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988, s.48.

<sup>6</sup> **Alava Paavo**, SUNILA metsäjätien yhtiö, Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988, s.67.

Aalto kävi Sunilassa ensimmäisen kerran 23.6.1936. Hän aloitti välittömästi tämän jälkeen toimistonsa kanssa alueen asemakaavasuunnittelun sekä ensimmäiseksi asutokohteeksi valitun asutoryhmän yksityiskohtaisen rakennussuunnittelun – Lauri Kannolta saamiensa ohjeiden mukaisesti. Näihin tehtäviin Aalto paneutui täydellä teholla.<sup>7</sup>

Ensimmäisen kerran Aallon suunnitelmia esiteltiin johtokunnalle 26.8.1936, Kotkassa pidetyssä kokouksessa ja rakentamismaastoon tehdyn käynnin yhteydessä. Suunnitelmat hyväksyttiin ja ensimmäinen rakennuskohde sai aloitusluvan.<sup>8</sup>

Nämä ensimmäiseen rakennusurakkaan sisältyneet rakennukset olivat: toimitusjohtajan asunto (Kantola), viisi asuntoa käsittävä johtavien virkailijoiden rivitalo (Rantala), 14 asuntoa käsittävä työnjohtajien rivitalo (Mäkelä) ja huoltorakennus (Valliniemen lämpökeskus), josta keskitetysti tuli hoitaa koko rakennusryhmän veden ja lämmön jakelu, sekä joukko pienempiä apurakennuksia.<sup>9</sup>

Ensimmäinen asunto Kantola valmistui 1.2.1937 ja viimeinen tämän sopimuksen mukaisista rakennuksista 1.6.1937.<sup>10</sup>

Työväestön asuntotarpeesta Kanto laati erillismuistion johtokunnan kokoukseen, joka pidettiin maaliskuussa 1937. Hän esitti nyt asuntoja rakennettavaksi kahteen rakennukseen yhteensä 60 kappaletta eli 20 enemmän kuin alun perin oli ajateltu. Kuvaavaa sen ajan ajattelulle oli tapa, jolla tätä asiaa johtokunnassa käsiteltiin. Suunnitelman hyväksymisestä kertovassa pöytäkirjan kohdassa on erikoismaininta siitä, että asuntoihin on johdettava myös lämmin vesi. Kanto ja Aalto olivat tekemässä jonkinlaista vallankumousta työväen asunto-oloissa. Meidän aikana tällainen itsestäänselvyys oli varmistettava korkealla päätöksentekotasolla.<sup>11</sup>

Rakennusmestari Huovisen rakennusliike rakensi nämäkin kaksi asuintaloa. Mäntylän ja Honkalan, jotka valmistuivat marraskuun alussa vuonna 1937.<sup>12</sup> Huovisen rakennusliike oli myös rakentanut edellä mainitut Kantolan, Rantalan, Mäkelän ja Valliniemen lämpökeskuksen.

Valliniemen asuntoalue valmistui lopullisesti pihatöineen 1.5.1938.<sup>13</sup>

<sup>7</sup> **Alava Paavo**, SUNILA metsäjäntien yhtiö, Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988, s.57.

<sup>8</sup> **Alava Paavo**, SUNILA metsäjäntien yhtiö, Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988, s.67.

<sup>9</sup> **Alava Paavo**, SUNILA metsäjäntien yhtiö, Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988, s.67–68.

<sup>10</sup> **Alava Paavo**, SUNILA metsäjäntien yhtiö, Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988, s.68.

<sup>11</sup> **Alava Paavo**, SUNILA metsäjäntien yhtiö, Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988, s.68.

<sup>12</sup> **Alava Paavo**, SUNILA metsäjäntien yhtiö, Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988, s.68.

<sup>13</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalla – tikkuja tehtaalta 1, 1983, Sunila, s. 90.

Sanomalehdistön edustajat oli kutsuttu elokuussa 1937 ensimmäisen kerran Sunilaan, kertoi Eteenpäin – lehden toimittaja käynnistään seuraavaa:

*”Tehdasrakennuksien valmistumisen rinnalla ovat nousseet mantereelle, Sunilanniemessä, työläisten, insinöörien ja mestareiden asuintalot, jotka ovat ns. rivitalomallia.*

*Vielä ei voinut tietystikään saada varmaa käsitystä siitä, miltä nämä työläisten käyttöön aiotut huoneistot tulevat näyttämään, sillä rakennustyöt ovat täydessä käynnissä. Päättellen siitä, että akkunoiden suuruus on noin 1x3,8 metriä, ei ainakaan valosta ja auringosta tule olemaan puutetta. Asunnoissa ei rakennusaineena tulla käyttämään puuta muualla kuin ovi- ja akkunapuitteissa ja kun lisäksi seinät maalataan eikä niitä ”tapiseerata”, ”kuolevat tänne mahdollisesti joutuneet luteet jo muuttopäivänä”, sanottiin meille. Asunnot tulevat olemaan nykyaikaisia sähköhel-loineen, kylmine ja kuumine vesineen, käymälöineen yms. Kaikki talot tullaan lämmittämään samasta kattilahuoneesta, josta maanalaiset kuumavesiputket kulkevat talosta toiseen.*

*Kaiken yllä selostetun nähtyämme ja kuultuamme, lepuutimme jalkojamme ins. L. Kannon tyylikkäässä ja kauniissa kodissa. Tämäkin rakennusalue, kuten kaikki muutkin yhtiön alueet, oli vielä vuosi sitten uskomattoman kivikkoista. Nyt alkaa tulosta näkyä: metsä harvenee sopivasti, kivet häviävät ja tilalle nousee rakennuksia, kaunista nurmikenttää ja leveitä teitä”.<sup>14</sup>*

Sunilan tehdas ja asuntoalue edustavat 1930-luvun funktionalistista metsäkaupungin asemakaavaa – Alvar Aallon tapaan. Aluekokonaisuus on kansallisesti ja kansainvälisesti arvostettu sekä varsinkin asuntoaluetta yhdessä tehtaan kanssa pidetään yhtenä maailman arkkitehtuurin monumenttina. Alueella vierailee vuosittain monia niin kotimaisia, kuin ulkomaisia arkkitehteja ja arkkitehtiopiskelijoita sekä muita arkkitehtuurista kiinnostuneita henkilöitä.

Sunilan asuinrakennusten lähiympäristöäkin tulisi pitää monumenttina Firenzen julistuksen 1982, 1. artiklan mukaisesti: *”Historiallinen puutarha on rakennus- ja puutarhakulttuurin luomus, jolla on yleistä historiallista ja taiteellista merkitystä.” Näin ollen sitä tulee pitää monumenttina.*<sup>15</sup>

Firenzen julistuksen 1982, 6. artiklan mukaan: *”Nimitystä 'historiallinen puutarha' voidaan yhtä hyvin soveltaa pieniin puutarhoihin ja laajoihin puistoihin, olivatpa ne tyylipiirteiltään muoto- tai maisemapuutarhoja.”*<sup>16</sup>

Firenzen julistuksen 1982, 7. artiklan mukaisesti: *”Historiallista puutarhaa ei voida erottaa omasta ympäristöstään, joka voi olla joko kaupunki- tai maalaismaisema, rakennettu tai luonnonympäristö. Historialliseksi puutarhaksi on katsottava myös rakennusta erottamattomasti täydentävä puutarha.”*<sup>17</sup>

<sup>14</sup> **Alava Paavo**, SUNILA metsäjättien yhtiö, Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988, s.68–69.

<sup>15</sup> **Firenzen julistus**, Historiallisten puistojen ja puutarhojen suojelu, Moniste 1982, s. 1. pdf-muodossa – [www.ymparisto.fi](http://www.ymparisto.fi)

<sup>16</sup> **Firenzen julistus**, Historiallisten puistojen ja puutarhojen suojelu, Moniste 1982, s. 1. pdf-muodossa – [www.ymparisto.fi](http://www.ymparisto.fi)

<sup>17</sup> **Firenzen julistus**, Historiallisten puistojen ja puutarhojen suojelu, Moniste 1982, s. 1. pdf-muodossa – [www.ymparisto.fi](http://www.ymparisto.fi)

---

## 2.2 Rakentamiseen vaikuttaneita avainhenkilöitä

Tehtaan ja sen asuinalueeseen rakentamiseen vaikuttaneita tärkeitä henkilöitä olivat: johtokunnan puheenjohtaja, pääjohtaja Harry Gullichsen (1902–1954), syntyi Kotkassa – yhtiön toimitusjohtaja, diplomi-insinööri Lauri Kanto (1888–1966), syntyi Vaasassa – yhtiön teknillinen johtaja Aulis O. Kairamo (1905–1991), syntyi Helsingissä – Alvar Aalto (1898–1976), syntyi Kuortanella.

Harry Gullichsen – kaupallisen alan jatkokoulutus, A. Ahlström Osakeyhtiö pääjohtaja – valittiin Sunilan johtokunnan puheenjohtajaksi varsin nuorella iällä, hän oli 34-vuotias. Puheenjohtajana hän tuli pian tunnetuksi erinomaisesta neuvottelu- ja sovittelutaidoistaan. Hän oli erittäin pidetty ja tunnustettu johtokunnan puheenjohtaja ja hän hoitikin tätä virkaa poikkeuksellisen kauan eli aina äkilliseen kuolemaansa saakka vuoteen 1954.<sup>18</sup>

Lauri Kanto – valmistui teknillisestä korkeakoulusta koneinsinööriksi, erikoisalanaan laivanrakennus – hän oli Sunilaan rakentamisen alkaessa 47-vuotias ja tässä mainituista avainhenkilöistä vanhin sekä samalla myös varmasti kokenein. Lempinimi ”Ukko-Kanto” oli hänelle annettu jo Hallassa. Se johtui hänen patriarkaalisesta olemuksestaan ja käyttäytymisestään.

Aulis O. Kairamo – diplomi-insinööri sulfaattiala päätoimialanaan – asui perheineen Rantalassa, Kantolan puoleisessa päässä. Sunilan tehtaan valmistuttua, Aulis Kairamo muutti vuoden 1946 alussa Oulu Osakeyhtiön toimitusjohtajaksi. Hänen poikansa arkkitehti Erkki Kairamo (1936–1994), jolla oli yhteinen arkkitehtitoimisto Kristian Gullichsenin ja Timo Vormalan kanssa vuosina 1969–1997 – toimiston nimi muuttui vasta vuoden 1997 jälkeen. Erkki Kairamosta arkkitehti Kristian Gullichsen on maininnut seuraavanlaisen tarinan: *”Erkki Kairamo kertoi, kun hän kasvoi Aallon piirtämässä talossa Sunilassa, että ne rakensi sinne tasakatolle sota-aikana ilmatorjuntapatteria. Ja se Erkkihän koko elämänsä rakensi näitä ilmatorjuntapattereita.”*<sup>19</sup>

Arkkitehti Alvar Aallon tuttavuus Gullichsenien perheen kanssa auttoi Aaltoa saamaan suunnittelutehtävät Sunilasta. Suunnittelun yhteydessä ja myöhemmin todettiin, että Aallon ammattitaito oli vertaansa vailla koko suunnittelu- ja toteutusprosessissa sekä aluekokonaisuuden muodostamisessa.

<sup>18</sup> **Alava Paavo**, SUNILA metsäjättien yhtiö, Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988, s.53–54.

<sup>19</sup> **Lahti Louna**, ALVAR AALTO ex intimo – AIKALAISTEN SILMIN, Atena Kustannus Oy, Jyväskylä 1997, s. 124.

---

## 2.3 Valliniemen nimi

Valliniemen nimestä on Matti Kannon – Lauri Kannon poika – kertomus kolmeosaisessa Sunilan historiaa kertovassa kirjasarjassa Silppua sahalta – tikkuja tehtaalta, tekstilainaus osasta 1, s.60:

*”Asuntoalueen valmistumisvaiheessa tuli Ukon kanssa puhe, mikä pannaan asuntoalueen nimeksi ja sitten minulla leikkasi, että kun tässä on näitä niemiä pitkin rannikko, on Jumalniemi eli Juomaniemi, Karhulanniemi, Popinniemi eli Papinniemi (josta pappi muinoin lähti toimituksilleen Kuutsaloon ja Kirkonmaahan), Junttaniemi, Suulisniemi ja vielä Piiparniemi, niin eikä niihin voisi lisätä vielä yhtä nientä. Tuossa nykyisen Rantalan alueella oli tuollaisia vanhoja juoksuhautoja ja vallitusten jätteitä, joita venäläiset olivat kaivaneet ja rakentaneet ensimmäisen maailmansodan aikoihin. Näistä vallituksista saatiin uuden asuntoalueen nimeksi Valliniemi ja olihan siinä pientä niemien tapaista missä Rantalan sauna sijaitsee. Näin niitä nimiä tehdään.”*

Tarinan mukaan kolmeosaisen kirjasarjan neljäsosa olisi olemassa, mutta se ei ole ilmeisesti julkaisukelpoinen.

## 2.4 Alvar Aallon teksti vuodelta 1938

Seuraavassa olen kirjoittanut Alvar Aallon tekstin, joka julkaistiin Arkkitehti-lehdessä, 10/1938. Tämä numero oli kokonaisuudessaan Sunilan teemanumero. Olen kirjoittanut tekstin juuri niin kuin se on julkaistu, tuolloinhan tekstityyppi oli Futura Lt:

## SUNILAN SULFAATTISELLULOOSATEHDAS

ALVAR AALTO

ARKKITEHTI S.A.F.A.

Sunilan sulfaattiselluloosatehdas on syntynyt suurteollisuutemme muutamien johtavien toiminimien kesken järjestetyn yhteistyön tuloksena, ei siis yhden konsernin tai yhtymän rakentamana, tapaus, jolla lienee harvoja vastineita maailmassa. Tehdas on tämän kautta saanut sekä tuotantonsa mittasuhteissa että organisaatioissaan eräänlaisen kansallis-rationaalisen aseman ja liittyy sellaisenaan niihin vapaan yhteistyön tuloksiin, jotka ilman teoreettisia ”planekonomia” järjestelyjä ja poliittisia pakkokeinoja ovat syntyneet lähinnä pohjoismaissa ja jotka osaltaan jo ovat antaneet meille kansainvälisesti hyvän nimen.

Rakennustyönä käsittää ”Sunila” ensinnä tehtaan omine syvämerisatamineen tehtaan välittömässä yhteydessä. Tämä osa sijaitsee Pyötisen saarella, itäpuolella ja vastapäätä Kotkan kaupunkia Kymin suurimman laskuhaaran suun lähellä. Saari on sillalla yhdistetty mantereeseen, jolle uusi Sunilaa varten suunniteltu asutuskeskus on rakennettu. Asutuskeskus käsittää johtajan, insinöörien, mestarien ja työväestön asuntoja (toistaiseksi on valmiina asuntoja kaikkiaan 82 perhettä varten).



Keskeisenä osana asuntoalueella on lämpökeskus, johon useita muitakin koko yhteiskunnalle yhteisiä laitoksia on keskitetty. Tästä keskuksesta viedään maakanavia myöten lämpö, vesi, sähkö ja osittain lämminvesijohdotkin kaikkiin rakennuksiin. Millään rakennuksella ei ole omaa lämpökeskusta, ja nykyinen voidaan lisäksi laajentaakin niin, että kaikkiaan 140 perheen asunnot voi olla kytkettynä samaan lämpökeskukseen.

Asuntoalueella on lisäksi kauppakeskuksia (2 kpl.), joissa ulkopuolella toiminimen olevia rakennuksia voidaan rakentaa, bussiasemat y.m.

Tehdasrakennukset ovat betonirunkoisia, osittain tiili, osittain rautabetoniseinäisiä, kaikki kallioperustalla ja laakakattoisia. Tehdaskompleksiin kuuluvana on toiminimen konttorirakennus osittain runkorakennus ja osittain tiiliseinäinen. Lukuunottamatta soodaosastoa on yksinomaan puuikkunoita käytetty. Keveät ulkorakennukset (pääasiassa kuljetuslaitteita) ovat rauta- tai betonirakenteisia ja eterniitti seinäisiä. Kaikki tehdasrakennukset on yhdistetty toisiinsa putki- ja käytäväsilloilla.

Tehdasrakennuksien kuutiosisällöt ovat seuraavia:

Tehtaan	kuutio .....	260.000	m <sup>3</sup>
"	konttori .....	7.000	"
"	varasto .....	55.000	"

Asuinrakennukset ovat miltei poikkeuksetta ohutseinäisiä, kaikki yhdistelmärakennukset niin, että asuntoja eroittavat väliseinät ovat paksuja ja kantavia ja ulkoseinät ulkopuolelta tiilellä ja korkilla tai siporiitilla eristettyjä palkkirakennelmia.

Rakennuksien pinta-alat ja kuutiosisällöt ovat seuraavia:

Johtajan asunto .....	538	m <sup>2</sup>	1.800	m <sup>3</sup>
Rivitalo- insinöörienasuntoja..	1.210	"	3.930	"
" mestarienasuntoja ..	1.414	"	4.382	"
Työväenasunnot .....	1.510	"	9.660	"

Johtajan asunto on yksilörakennus omine puistoineen, insinööriasunnot ovat rakennettuina rivitaloiksi, mutta säteettäisasennossa ulkonevin väliseinin, omin puutarhoin, mutta yhteisin esi- ja leikkipihoin. Mestariasunnot ovat minimirivitaloja, kaksikerroksisia pitkiä rakennuksia, kussakin portaassa 6 huoneistoa, joista 2 pienoisasuntoa. Mestari- ja työväenasunnoissa on m.m. kylmä- ja lämminvesi sekä WC avarine pesutiloineen. Mestarien asunnoissa lisäksi jäähdytyskaapit. WC:t on suunniteltu niin suuriksi, että niihin voidaan asentaa kylpyammeet myöhemmin. Asuntoryhmä varsinkin työväenasunnot on ryhmitetty korkealle kallioperustalle (terveellisempi asuinpaikka), mutta amfiteatterimaisesti laakean kentän ympärille, jossa kullakin oma puutarha suuremman kollektiivipuutarhan osana (laakea matala alue sopivampi taas puutarhalle). Kentällä, joka vastaa englantilaisten koloniaalikaupunkien "commonia" on myös urheilukenttä ja suurempi saunalaitos pesutupineen y.m.

---

Alueella ei aikaisemmin, erästä vähäistä osaa lukuun ottamatta, ole ollut asutusta eikä tieverkostoa, joten siis koko työ asemakaavasta valmiisiin asuntoihin saakka on yhtä aikaa suoritettu.

Sunilan entisen sahan alueella on vanhat rakennukset korjattu asunnoiksi. Täällä on lisä- ja miltei täydellisiä uutisrakennuksia seuratalo "Pirtti" ja virkamieskerho. Tehtaan asuntoalueen rakentamisessa on kuluvana syksynä alkanut toinenkin vaihe, joka käsittää 160 perheen rakennukset, joista lähemmin kuitenkin niiden valmistuttua.

Koko rakennustyön varsinaisena valvontaelimenä on ollut tehtaan johtokunta, jonka puheenjohtaja pääjohtaja Harry Gullichsen henkilökohtaisesti on seurannut työn kehitystä osina yksityiskohtia myöden. Tehtaan varsinainen rakentaja on sen toimitusjohtaja insinööri Lauri Kanto.

Rakennustyön suunnittelun pohjana ovat olleet periaatteelliset neuvottelut koko johtokunnan keskuudessa ja sen työvaliokunnan keskuudessa ja kanssa. Kone-sovittelussa sikäli kuin se on vaikuttanut rakennustyöhön on yksityiskohtien neuvotteluelimenä ollut tehtaan teknillinen johtaja insinööri Aulis Kairamo.

Pääjohtaja Gullichsenin ja tehtaan johtajan insinööri Kannon kanssa on arkkitehdilla ollut hyvin läheinen yhteistyö nimenomaan rakennustyön sosiaalisella puolella, siis asuntoalueella ja asemakaavatyössä.

Rakennusinsinööreinä (runko- ja lujuuslaskelmat) ovat toimineet ins. Hannelius-Oksanen, Magnus Malmberg ja L. Nyrop. Rakennustyön paikallisvalvojana on ollut ins. M. Tiitola ja valvovana rakennusmestarina O. Manninen.

Pääurakoitsijana on ollut O/Y Concrete, ins. Malmsten, rakennusmestari Malmbergin toimiessa työpäällikkönä ja ins. Andersson paikallisena urakoitsijan konstruktöörinä. Vastaavina mestareina toimivat rakennusmestarit E. Kaijalainen, M. Koivuniemi, M. Sikanen, A. Suominen ja P. Puustjärvi. Asuntoalueen urakoitsijoina on ollut rakennusmestari O. Huovinen Kotkasta ja vastaavana mestarina rak.mest. M. Huovinen. Konttorisustus on arkkitehti Aino Aallon suunnittelema, samoin virkamieskerhon.

Allekirjoittaneen avustavina arkkitehteina ja paikallisina arkkitehtivalvojina ovat olleet arkkitehdit Victor Laine, Diedrich Dahlberg, E. Urpola, Halvdan Cederhvarf, Olof Stenius ja Paul Pernoulli sekä rakennusteknikko Otto Murtomaa.

Rakennustyö on sujunut ilman häiriöitä ja niissä puitteissa kuin alkuperäinen organisaatio-ohjelma edellytti. Sekä asemakaavan että rakennuksien arkkitehtina

ALVAR AALTO

---

## TEHDASRAKENNUSTEN URAKOITSIJAT JA HANKKIJAT

PÄÄURAKOITSIJA: Oy Concrete Ab, H:ki.

KONSTRUKTIOITA: Hannelius & Oksanen, M. Malmberg, L. Nyrop.

ALIURAKOITSIJOITA JA HANKKIJOITA: Tiilet: Lappilan Tiilitehdas Oy, Lappila; ikkunat: Karjaan Huonekalu- ja Rakennustyötehdas, Karjaa; ovet: Myllykosken Puuteollisuus Oy, Myllykoski; maalaustyöt: Marttisen Maalausliike Oy, Turku; kalkkaukset: W. Boginsky, Leppävaara; sähkötyöt: Sähkö Osakeyhtiö A.E.G., K:ki; kai- teet ja rautaporaat: Oy Masalin ja kumpp., H:ki; rauta-ovet ja – ikkunat: Wärtsilä Oy Pietarsaaresta, H:ki; Mexphalt eristykset: Suomalainen Shell Oy, H:ki; viemärijohtot, lattiasiiit: Vesijohtoliike Huber, H:ki; katto- huovan: Oy Nitex, H:ki; Duromit permannot: Asfaltti Oy Wilcken ja kumpp., H:ki; hissit ja nosturit: Kone Oy, H:ki; puutavara: Enso-Gutzeit Oy, Kotka; Metsänomistajain Metsäkeskus Oy, Kotka; rautaa: Oy Kotkan Rau- ta, Kotka, Stockmann, H:ki, Oy Starckjohann & Co, Viipuri, Oy Mercantile, H:ki; mosaiikkilattiat: insinööri- toimisto Teho Oy, Viipuri; lasit: T:mi A. Holstius, H:ki; klinkkerit: Kupittaaan Savi Oy, Turku; seinälaatat: Turun Kaakelitehdas Oy, Turku; tiet ja louhintaa: Oy Wetek, H:ki; puuputket: Yleinen Insinööritoimisto Oy, H:ki; eristyslasituksia ja betonitiivistysaineita: P. Ginman, H:ki.

KONEHANKKIJOITA: erikoiskoneita: Tampella, Kone- ja Terä Oy, Tampere; Kone ja Silta Oy, Industria Oy, Telko, H:ki; pesukattiloita, sooda-uuneja ja – liuottajia, kollerit- ja ”biffar”-myllyjä, ”biffar”-sihtejä: Varakau- den konepaja, Varkaus; kuljetuslaitteita: Crichton-Vulcan Oy, Turku, Fahlénin Insinööritoimisto Oy, H:ki; sul- faattivalmistuksen erikoiskoneita: Ekströmin Koneliike Oy, H:ki; selluloosan imusuodattimia (Euroopan suu- rimmat), selluloosan kuivauskoneen märkäpään, kokoomiskoneen, pakkauspuristimet, vesi- ja massapum- put: Karhula Oy, Karhula; selluloosan kuivauslaitteita, lämmöntalteenottolaitteita, laboratorion ilmastointilait- teen: Suomen Puhallintehdas Oy, H:ki; pikahaihduttajia: separaattoreineen, etulämmittäjineen, putkijohoti- neen, rautapermantoja, säiliöitä, kaasujohtoja y.m.: Lypsniemen konepaja Oy, Savonlinna; tuulettaajia, 26 kilometriä putkijohtoa ohuimmasta 2 metrin paksuisiin, höyrylle, vedelle ja lipeälle: Mercantile Oy, H:ki; venttiilejä: John Stenberg Oy, H:ki, Hopkinson Ltd; kumihihnoja ja – letkuja: Suomen Gummitehdas Oy, H:ki.

SÄHKÖLAITTEITA: Sähkö Oy A.E.G., Asea Oy, Sähkö Oy Siemens, Suomal. Sähkö Oy Gottfr. Strömberg, H:ki; Metropolitan-Vickers Electrical Co. Ltd, H:ki.

## KONTTORI- JA ASUINRAKENNUSTEN URAKOITSIJAT JA HANKKIJAT:

PÄÄURAKOITSIJA: O. Huovinen, Rakennusliike, Kotka: Pääkonttori- ja korjauspajarakennukset; pääjohtajan-, insinöörien-, mestarien- ja työläisten asuinrakennukset; lämpökeskuksen paloasemineen, vesisäiliöt koko aluetta varten sekä yhtiön autosuojat; posti, sauna- ja pesularakennukset.

---

RAAKAPUUTAVARAN VARASTOALUEEN rakennustyöt suoritti Rakennusliike O. Huovinen, Kotka. Raakapuutavaran varasto vahvistettiin juntaamalla sinne noin 17.000 paalua, alueen pohjakonstruktio: T. R. Vähäkallio.

ALIURAKOITSIJOITA JA HANKKIJOITA: Rakennustarpeita. Kotkan Rauta Oy, Kotka; ovet ja ikkunat: Lahden Pyörä- ja Puuteollisuus Oy, Lahti; parketit. Billnäsin Tehdas Oy, Pinjainen; toimiston sisustuksen: Höyrypuuseppä Oy, Tampere; portaat. Insinööritoimisto Teho, Viipuri; vesi-, lämpö- ja viemärijohtot, ilmanvaihto- ja kuivauslaitteet, pesulaitoksen. Vesi- ja Lämpö Oy, H:ki; maalaustyöt: A. Kaipainen, H:ki; korkkimatot: S. Wuorio, H:ki; sähkötyöt. Sähköosakeyhtiö A.E.G. H:ki; puhelimet ja henkilöhakulaitteen: Sähkö Oy Siemens, H:ki; erikoissisustuksia kuten pääjohtajan ja johtokunnan huoneiden, hallin y.m. sisustukset. Artek, H:ki.<sup>20</sup>

Vuonna 1938 oli Arkkitehti-lehdessä, nro 10, mainittu muutkin suunnittelijat ja mm. urakoitsijat sekä hankkijat. Tällainen tieto on ensisijaisen tärkeää rakennushistoriallista selvitystä tehtäessä, koska ammattilehdessä mainitaan ketkä ovat projektiin osallistuneet tahot. Näin on mahdollista selvittää taustoja, kun tietää kenestä aloittaa.

### 3 Sunilan asuntoalueen kaavoitus

Asuntoalueen kaavoituksessa Alvar Aalto sai paljon vapaammat kädet suunnitella tehtaan insinööreille, virkailijoille ja työntekijöille oman asuntoalueen. Lauri Kantohan oli asettanut tietyt rajaehdot asunton sijainnille, mikä edesauttoi kuitenkin luokallisen yhdyskunnan syntyyn, vaikka kuinka Aalto on yrittänyt suunnitelmissaan välttää sitä. Kotkan seudulla – kuten ei muissa tehdasyhdyskunnissa – ei tällainen luokattoman yhteiskunnan asemakaava olisi saanut tavallisia työssä käyviä ihmisiä vakuuttaneiksi asujen tyytyväisyydestä. Eihän pomon naapurina voi asua saati, että hänestä tulisi ystävä, päälliköillähän oli omat menot ja harrastukset. Tuon ajan ihmisten ajatusmaailmaan vuosisatojen ajan iskostunut ajatusmalli on ollut hankalaa kumota. Alvar Aalto suunnitteli näiden Kannolta saamiensa lähtötietojen avulla hyvän esimerkin, miten lähelle luokatonta yhdyskuntarakentamista päästään. Rakennukset eivät muodosta näkymäesteitä pihalta toiselle eikä näin luo suljettuja pihvoja, vaan alueet ovat avonaisia, yhteisessä käytössä olevan tuntuisia. Tosin ihmisten nykyinen ajatusmaailma on muuttunut paljonkin tuosta ajasta. Nykyisin naapurina ei välttämättä tunneta, eikä heidän kanssaan tehdä mitään yhteistä, esim. talkootöitä, kuin pakottavassa tarpeessa. Liikkumismahdollisuudet ovat myös kohentuneet, nykyisinhän monella on oma auto ja uusia kevyenliikenteen yhteyksiä on tehty sekä vanhoja parannettu. Autojen myötä, Sunilan asuntoalueella, on tullut autojen pysäköinnin sovittaminen jalankuljetavaan tai pyörällä ajettavaan kaavoitusmalliin hankalaksi, siten ettei autojen paikoitus – alueet, katokset tai tallit – turmele nykyistä aluekokonaisuutta näkymineen eikä pihoineen. Asuntoalueen teiden turvallisuudesta, jotka kaipaavat parannusta – mm. teiden kapeus ja tonttiliittymät. Tällä saralla on vielä pohdittavaa, jotta alueelle ei alettaisi rakentaa massiivisia uudistuksia. Teiden turvallisuuteen liittyvät asiat on hoidettava aluekokonaisuuden – sen ilmeen ja luonteen – säilyttämisen vaatimalla tavalla.

<sup>20</sup> Aalto Alvar, Arkkitehti 10/1936, s. 145, 152, 160.



Kuva 3.

Otteita Kotkan kaupungin laatimasta Kotkan yleiskaavasta 1980–2000. Kuvat: Kotkan kaupunki.

# KOTKAN YLEISKAAVA 1980 – 2000



## MERKINNÄT, MÄÄRÄYKSET JA SUOSITUKSET:

Markkinointi on sisäministeriön "Kaavitusohjeita 2/80" mukainen, ellei erityisesti toisin osoiteta.

AK	<b>KERROSTALOALTAINEEN ASUNTOALUE</b> Alueen kerrosluvusta saadaan 20 % varata ja vähintään 5 % on varattava työtiloja ja asumista palvelevia yhteisiä toimintoja varten. Mitoituksen mukainen suositeltava keskimääräinen tonttitehokkuus >0,5.
AKP	<b>TIVIS PIENTALOALTAINEEN ASUNTOALUE</b> Alueen kerrosluvusta on vähintään 60 % sijoitettava pientaloihin. Alueen kerrosluvusta enintään 15 % saadaan varata työtiloja ja asumista palvelevia yhteisiä toimintoja varten. Mitoituksen mukainen suositeltava tonttitehokkuus = 0,3–0,5.
AP	<b>PIENTALOALTAINEEN ASUNTOALUE</b> Alueen kerrosluvusta enintään 10 % saadaan varata työtiloja ja asumista palvelevia yhteisiä toimintoja varten. Mitoituksen mukainen suositeltava keskimääräinen tonttitehokkuus <0,3.
AT	<b>KYLÄKESKURSEEN ALUE</b> Alue varataan asuinalueeksi. Alueella saa sijoittaa myös sellaisia toimintoja, jotka soveltuvat toimintatilan ja tila- ja vaikutusalueen alueille eikä aiheuta ympäristöhaittoja. Erityistä huomiota on kiinnitettävä rakentamisen suunnitteluun tyylillisesti ja ajamaan kyläympäristöön. Suositus: rakennusalan vähimmäiskoko on 2000 m <sup>2</sup> .
C	<b>KESKUSTOIMINTOJEN ALUE</b>
PY	<b>JULKISTEN PALVELUJEN JA HALLINNON ALUE</b>
PK	<b>YKSITYISTEN PALVELUJEN JA HALLINNON ALUE</b>
T	<b>TEOLLISUUS- JA VARASTOALUE</b> Alueen yksityistalouden suunnittelussa tulee selvittää toiminnasta aiheutuvat haitat ja vaikutus asutukseen. Erityistä huomiota on kiinnitettävä olevan puuston säilyttämiseen ja istutukseen alueen sisällä ja sen rajoilla.
TY	<b>YMPÄRISTÖHÄIRIÖITÄ AIHEUTTAMATTOMAN TEOLLISUUDEN ALUE</b> Alueen yksityistalouden suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota olevan puuston säilyttämiseen ja istutukseen.
V	<b>VIIRISTYSALUE</b> Alueella saa rakentaa ulkoilua tai muita virkistystoimintaa palvelevia rakennuksia. Ympäristöministeriön vahvistamalla yleiskaavan osalla, virkistysalueella on voimassa rak.lain 124 a §:n tarkoittama toimintaperuste. Suositukset: Pelot tulee säilyttää maatalouskäytössä viljeiltäinä tai riittävänä, kunnes alue otetaan varsinaiseen virkistyskäyttöön. Alueella tulee välittää maankäyttöä ja puustoon kohdistuvia toimintoja, jotka alentavat alueen virkistysarvoa.
VL	<b>LÄHIVIRKISTYSALUE</b>
VR	<b>URHEILU- JA VIRKISTYSPALVELUJEN ALUE</b>
RE	<b>RETKELY- JA ULKOILUALUE</b> Alueella saa rakentaa retkeilyä ja ulkoilua palvelevia rakennuksia ja rakennuksia. Alueella on voimassa rak.lain 124 a §:n tarkoittama toimintaperuste.
RA	<b>LOMA-ASUNTOALUE</b> Tivien loma-asutuksen alue. Erityistä huomiota on kiinnitettävä rakentamisen sopeuttamiseen luontoon ja vanhoihin kodin-

Yleiskaavassa on selostettu ja täsmennetty kaavamerkintöjä alueittain – seuraavat kohdat 4. ja 6. ovat teksteineen suoraan selostusosasta:

## KULTTUURIHISTORIALLISTI JA RAKENNUSTAITEELLISESTI ARVOKKAIDEN YMPÄRISTÖJEN JA RAKENNUSTEN ALUE

4. Sunila Oy:n asuntoalueet. Kuuluisa funktionalistinen asuinalue, rakennettu Alvar Aallon suunnitelmien mukaan kahdessa vaiheessa 1937–38 ja 1948–52. Huomattavia rakennuksia mm. johtajan huvia, virkailijoiden rivitalot, terrassitalot ja kerrostalot. Kansainvälisesti tunnetuimpia uudemman arkkitehtuurin muistomerkkejä.

## KULTTUURIHISTORIALLISTI TAI RAKENNUSTAITEELLISESTI MERKITTÄVÄ YMPÄRISTÖ TAI RAKENNUSRYHMÄ

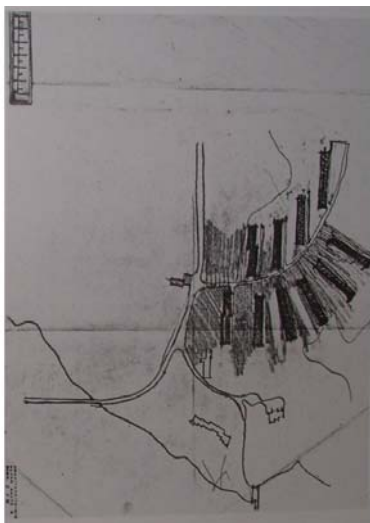
6. Sunilan tehdasalue. Osa tehdasalueen rakennuskannasta kuuluu alkuperäiseen Alvar Aallon suunnittelemaan tehdaskokonaisuuteen. Nämä osat edustavat ansiokkaasti 1930-luvun teollisuusrakentamista.

	MATKALUPALVELUJEN ALUE
	TELIKENTEEN ALUE
	RAUTATELIKENTEEN ALUE
	LENTOLIKENTEEN ALUE
	VESILIKENTEEN ALUE Satama-, laitur-, varasto- ja terminaalialue.
	VEINEVALKAMA-ALUE
	YHDYSKUNTATEKNISEN HUOLLON ALUE
	ALUE, JOLLE MAHDOLLINEN KAATOPAIKKA VOIDAAN SUIJOITTAA
	HAUTAUSMAA-ALUE
	AMPUMARATA-ALUE
	PUOLUSTUSVOIMIEN ALUE
	LUONNONSUOJELULAIN NOJALLA RAUHOTETTU LUONNONSUOJELUALUE
	LUONNONSUOJELULAIN NOJALLA SUOJELTAVAKSI TARKOITETTU ALUE Alueella on maankamman kaivaminen, louhiminen ja täyttämisen, puiden kaatamisen ja muuten luonnontilaa muuttavat toimenpiteet kiellettyä rak. lain 135 §:n nojalla, kunnes se on muodostettu luonnonsuojelulain mukaiseksi luonnonsuojelualueeksi.
	MAISEMANSUOJELUALUE Rak. lain 135 §:n nojalla suojeltava alue. Alueen kasvillisuus ja vesiolosuhteet on säilytettävä luonnontilassa, kuitenkin niin, että maiseman erityispiirteet huomioonottaen metsähoitotoimet ovat mahdollisia. Alueella ei sallita rakentamista, kaivamista, louhimista, ojitusta tai muita näihin verrattavia toimenpiteitä.
	LUONNON- JA MAISEMANSUOJELUALUE Rak. lain 135 §:n nojalla suojeltava alue. Alueella ovat maankamman ja vesistön kaivaminen, louhiminen, täyttämisen, puiden kaatamisen ja muuten luonnontilaa muuttavat toimenpiteet kiellettyä, kunnes se on muodostettu luonnonsuojelulain mukaiseksi luonnonsuojelualueeksi.
	LUONNONOMINAIKUUSILTAAN AINUTLAATUISEN JA PAIKALLISESTI MERKITTÄVÄ ALUE Suositus: luonnontilan säilyminen alueella pyrittävä turvaamaan. Suojelumahdollisuudet tulee selvittää.
	MUINAISUUSALUE
	RAKENNUSLAINSÄÄDÄNNÖN NOJALLA SUOJELTAVA ALUE Alueella olevia rakennuksia ei saa purkaa, eikä niiden ulkoasua saa muuttaa siten, että niiden rakennustaiteellinen arvo tai kaupunkikuvan kannalta merkittävä luonne turmeltuu.
	KULTTUURIHISTORIAALISESTI JA RAKENNUSTAITEELLISESTI ARVOKKAIDEN YMPÄRISTÖJEN JA RAKENNUSTEN ALUE Yksityiskohtaisessa kaavituksessa tulee ottaa erityisesti huomioon alueella olevat kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokkaat ympäristöt ja rakennukset ja pyrkiä suojelemaan ne rak. lain 135 §:n nojalla. Alueella olevia säilytettäväksi luokiteltuja arvokkaita ympäristöjä ei saa turmella, rakennuksia ei saa purkaa, eikä niiden ulkoasua muuttaa siten, että niiden rakennustaiteellinen arvo tai kaupunkikuvan kannalta merkittävä luonne turmeltuu.
	KULTTUURIHISTORIAALISESTI TAI RAKENNUSTAITEELLISESTI MERKITTÄVÄ YMPÄRISTÖ TAI RAKENNUSRYHMÄ Alueen arvojen säilyminen on pyrittävä turvaamaan. Purkamisesta ja ulkoasun muuttamisesta tulee ilmoittaa rakennuslautakunnalle vähintään 6 kk ennen purkamistoimenpiteiden alkamista.
	MAA- JA METSÄTALOUSVALTAINEN ALUE
	MAA- JA METSÄTALOUSVALTAINEN ALUE Ulkoilun ohjaamistarvetta ja ympäristöarvoja. Suositus: pellot on hoidettava viljeltyinä tai niittyinä.
	OHJEELLINEN ALUEVARAUS Alue, jonka kirjainyhdistelmän ja värinumeron osoittaman käyttötarkoituksen mukainen käyttöönotto on mitoituksellisesti ajoitettu tapahtuvaksi v. 2000 jälkeen. Käyttöönotto mahdollista aikaisemmin mikäli se katsotaan muutunneiden olosuhteiden, toteuttamistarpeiden tai muun perustellun syyn takia tarpeelliseksi.
	YLEISMÄÄRÄYKSIÄ JA SUOSTUKSIA

	MAA- JA METSÄTALOUSVALTAINEN ALUE Ulkoilun ohjaamistarvetta ja ympäristöarvoja. Suositus: pellot on hoidettava viljeltyinä tai niittyinä.
	OHJEELLINEN ALUEVARAUS Alue, jonka kirjainyhdistelmän ja värinumeron osoittaman käyttötarkoituksen mukainen käyttöönotto on mitoituksellisesti ajoitettu tapahtuvaksi v. 2000 jälkeen. Käyttöönotto mahdollista aikaisemmin mikäli se katsotaan muutunneiden olosuhteiden, toteuttamistarpeiden tai muun perustellun syyn takia tarpeelliseksi.
	YLEISMÄÄRÄYKSIÄ JA SUOSTUKSIA Määräykset: M ja MU alueilla: rakentaminen maatalouden tarpeita varten on sallittu. Loma-asuntojen rakentaminen haja-asutuksen puitteissa on sallittu. Alle 2 ha:n rakentamattomat saaret tulee jättää rakentamatta. Rakennuspaikan tulee olla vähintään 1 ha ja rakennuksen etäisyys rantaviivasta vähintään 75 m. Määräyksestä voidaan poiketa erityistä aystä kaupunginhallituksen lausunnon perusteella. Rannan läheisyydessä ja alueiden reunoilta on rakennusten sopeutamisessa maisemaan kiinnitettävä erityistä huomiota. Suositukset: M ja MU alueilla saa rakentaa loma-asuntoja maanomistajasyksiköstä riippuen seuraavasti: Maanomistajasyksikkö (ha) Loma-asuntoja (kpl) 0,5-2,5 1 2,5-5,0 2 5,0- 2+1 loma-asunto jokaista seuraavaa 5 ha kohti Rannan läheille rakennettaessa saa rakentaa enintään 4 loma-asuntoa rantaviivakiometriä kohti. Rakennetuilla rakennuspaikoilla saman paikan puitteissa tapahtuva työdenitys rakentaminen ja peruskorjaus saadaan suorittaa siten, että asuntojen lukumäärä on enintään kaksi ja kerrosala enintään 350 m <sup>2</sup> . Rantoja ja alueita rajaava puusto on säilytettävä. RINNAKKAISMERKINTÄ ALUEEN VARSINAISTA KÄYTTÖTARKOITUSTA OSOITTAVAN MERKINNÄN OHELLA: ALUE, JOLLA YMPÄRISTÖ SÄILYTETÄÄN Alue on suunniteltava siten, että olemassaolevan rakenteen säilymiselle luodaan edellytykset. Uudisrakentamiseen ja olemassaolevien rakennusten ja ympäristöihin tehtävien muutosten sopeuttamiseen kaupunkikuvan on samalla kiinnitettävä erityistä huomiota. Alueen puusto on säilytettävä.
	TÄRKEÄ POHJAVESIALUE
	VIIVA- JA KOHDEMERKINNÄT
	KUNNAN RAJA
	YLEISKAAVA-ALUEEN RAJA
	ALUEEN RAJA
	OHJEELLINEN ALUEEN RAJA
	ERI YLEISKAAVAMÄÄRÄYSTEN ALAISTEN ALUEENOSIEN VÄLINEN RAJA
	KUNNAN NIMI
	KUNNAN OSAN TAI KYLÄN NIMI
	MOOTTORIVÄYLÄ
	SEUDULLINEN PÄÄVÄYLÄ
	ALUEELLINEN PÄÄVÄYLÄ
	KOKOOJAKATU TAI -TIE
	LIITTYMÄ
	ERITASOLIITTYMÄ
	ERITASORISTEYS ILMAN LIITTYMÄÄ
	RAUTATIE
	ERI LIKENNEMUOTOJEN ERITASORISTEYS
	ULKOILUREITTI
	KEVYEN LIKENTEEN REITTI
	LANAVÄYLÄ

Kuva 4. Otteita Kotkan kaupungin laatimasta Kotkan yleiskaavasta 1980–2000. Kuvat: Kotkan kaupunki.





Kuva 5. 13/88 – Alvar Aalto – museo.



Kuva 6. 13/89 – Alvar Aalto – museo.

Kuvissa 13/88 ja 13/89 on alueen luonnoksia.

### 3.1 Alueen kaavoituksen taustoja ja huomioita

Sunilassa alueen omisti ja omistaa edelleen Sunila Oy. Sunilan asuntoalueesta on kirjoitettu ja esitettyjä monenlaisia asuinalueideologioita, jotka kuitenkin viittaavat funktionalismiin. Olen koonnut eri kirjoittajien määritelmiä asuntoaluesuunnittelulle, jolloin päästään lähemmäksi Sunilassa olevaa asuinalueideologiaa. Tämä koostekirjoitelma toimii täsmäntävänä tietona myös alueen kaavoituksesta ja suoje-  
lusta vastaaville tahoille sekä tuo esiin tuon ajan funktionaalisessa suunnittelutavassa huomioituja koh-  
tia. Asuntoalueen sijoittaminen tehtaan pohjoispuolelle oli jo etukäteen määritelty ja onneksi se soveltui  
hyvin asuntorakentamiseen, kunhan suunnittelija onnistuu rakennusten sijoittelussa – ja näinhän siinä  
kävi. Asuntoalue sijoittuu metsäiseen rinteeseen, jossa karu kallionlaki on jätetty rakentamatta – tosin  
sen sivua on louhittu ja louhinta rajaa riviomakotitalojen (ROT) pihat itäpuolella. Rakennuksien lähei-  
syydessä olleet mäntypuut on jätetty ja säästetty rakentamisen aikana, jolloin puiden kasvamista ei ole  
tarvinnut odottaa vuosikymmeniä vaan alue on näyttänyt valmistumisen jälkeen siltä kuin se olisi ollut  
jo siinä pitkän aikaa, vaikkakin rakennukset olivat moderneja.

Seuraavissa kappaleissa olen ottanut esille eri lähdeteoksista Sunilan kaavoittamiseen liittyvää tausta-  
tietoa, joka on ollut jo Alvar Aallon ja hänen aikalaistensa tiedossa.

*Ranskalainen Tony Garnier kehitti teollisuuskaupungin, Une Cité Industriellen, suunnitelmaa vuosina  
1899–1904. Se ennakoivat funktionalismin kaupunkisuunnittelua, koska sen kaupunkirakenne noudatti  
avointa rakennustapaa ja oli jo jäsennöity eri toimintojen mukaan ja koska siinä oli otettu huomioon  
kollektiiviset palvelut ja kokoontumistilat sekä nykyaikainen betonirakenteisiin ja sähkövoimaan perus-  
tuva tekniikka.<sup>1</sup>*

*Funktionalismin kaupunkisuunnittelu perustui monessa suhteessa puutarhakaupungin ideologiaan.  
Epäterveellisen ja luonnosta vieraantuneen kaupunkirakentamisen sijaan vaadittiin terveellistä, luon-  
nonläheistä rakentamista. Useissa tapauksissa asuntoalueet tehtiin mataliksi, rivitalomuoto oli tavalli-  
nen ja samalla asuntokohtainen yhteys puutarhaan kuten puutarhakaupungeissa. Kunnallinen maan-  
omistus kuului niin ikään sekä puutarhakaupunkien että funktionalismin ideologiaan. Puutarhakaupun-  
kisuunnittelun periaate rakentaa itsenäisiä satelliittikaupunkeja ydinkaupungin ympärille epäonnistui  
useimmiten. Niistä tuli epäitsenäisiä esikaupunkeja, kuten myös funktionalistista asuntolähiöistä.<sup>2</sup>*

<sup>1</sup> Heinonen Raija-Liisa, Funktionalismin läpimurto Suomessa, Suomen rakennustaiteen museo, 1978, s. 183.

<sup>2</sup> Heinonen Raija-Liisa, Funktionalismin läpimurto Suomessa, Suomen rakennustaiteen museo, 1978, s. 184.



**Kuva 7.** 13/91 – Alvar Aalto – museo.  
Luonnostelu eteni.



**Kuva 8.** 13/96 – Alvar Aalto – museo.  
Sunilan alueluonnos.

*Funktionalistien suunnitteluihanne oli yhteiskunnan hallitsemalle maapohjalle rakennettu yhtenäinen asuntoalue, ns. "Siedlung". Se sijaitsi yleensä välittömästi kiinteän kaupunkirakenteen ulkopuolella. Rakennukset tuli sijoittaa niin, ettei muodostunut minkäänlaista suljettuja pihoja: kaupunki puistossa. Vuosisadan alussa oli opittu tuntemaan auringonvalon tuberkkelibasilleja tappava vaikutus ja nyt haluttiin myös rakennussuunnittelun keinoin taistella tuberkuloosia, ajan vaikeinta kansantautia, vastaan. Rakennukset tuli suunnata siten, että jokainen asunto sai mahdollisimman paljon ja tasapuolisesti auringonvaloa. Seinäpinnat sekä sisällä että ulkona tehtiin valoa heijastavaksi ja helposti puhdistettavaksi. Näin syntyi niin sanottu valkoinen funktionalismi.<sup>3</sup>*

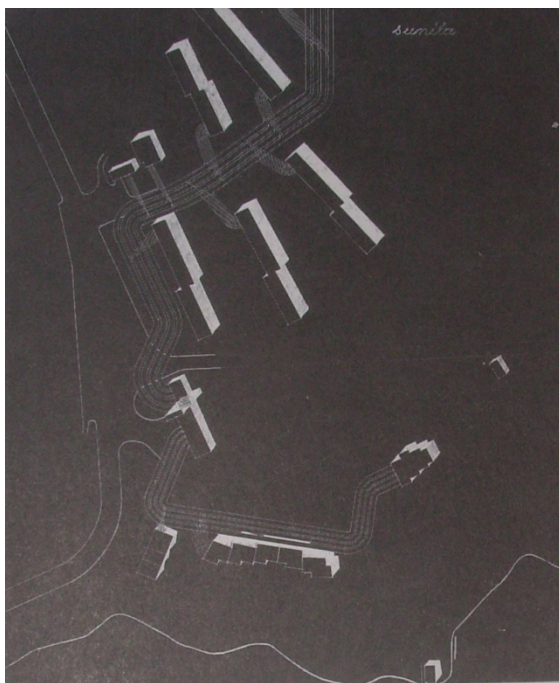
Edellä on mainittu funktionalismin asuntoalue suunnittelun perusteista, että maapohja oli yhteiskunnan hallitsema ja se sijaitsi yleensä välittömästi kiinteän kaupunkirakenteen ulkopuolella. Sunila ei täyttänyt aivan näitä kriteerejä valmistumisajankohtanaan, joten Aalto sovelsi funktionalismin suunnitteluihannetta omanlaisekseen. Sunila sijaitsee Karhulan läheisyydessä – Karhula oli kauppala vuosina 1951–1976, jonka jälkeen liitettiin Kotkaan. Kotkan kaupunki on perustettu vuonna 1879. Lämpökeskuksesta kaupunkiin, kaupungintalolle, on matkaa 12 kilometriä maanteitä myöten, vesitietä pitkin Valliniemen rannasta Merimuseo Vellamon vierassatamaan noin 2,5 kilometriä.

Kirmo Mikkolan kirjoitus on osuvampi määriteltäessä Sunilan asuntoalueen määrittelemistä johonkin suunnitelmateemaan, kuin pelkkä funktionalismi – vaikka funktionalismin aiheita Sunilasta löytyykin. Mikkolan mukaisesti: *Sunilan tehtaiden asuntoalue onkin sitten jo täysin itsenäistä Aaltoa. Rakennusten vapaa rytminen sommittelu sallii niiden herkän sijoituksen maastoon ja antaa samalla niille eräänlaista yksilöllisyyttä – yksilön asuntoa ei ole pakotettu järjestelmän osaksi. Matala rakentamistapa yhdessä rakennusten terassoinnin kanssa luo läheisen yhteyden maanpinnan ja asunnon välille. Luopuminen säännöllisestä geometriasta ja luonnon säilyttäminen koskemattomana tekee Sunilasta tosiasiallisesti ensimmäisen "metsäkaupungin". Sunilan vaikutus myöhempään kaupunkisuunnitteluun on ollut merkittävä. Hilding Ekelundin Olympiakylän "rikotun" Zeilenbau-järjestelmän (mekaaninen rivirakennusjärjestelmä) saattaa kuvitella heijastavan Sunilan vaikutusta samoin kuin myös Walter Gropiuksen (1883–1969) ja Marcel Breuerin (1902–1981) hieman myöhäisemmän asuntoalueen New Kensingtonissa (1942–1944, Aluminum City Terrace taloprojekti, New Kensington, Pennsylvania, USA). Eräät Sunilan teemat toistuvat Kauttuan asuntosuunnitelmassa, kuitenkin rakennuspaikan erityisvaatimusten mukaan muutettuina.<sup>4</sup>*

<sup>3</sup> ARS Suomen taide 5,  
Kustannusosakeyhtiö Otava, 1990, s. 94.

<sup>4</sup> Mikkola Kirmo, Alvar Aalto, 2006, 3. painos, s. 102.





**Kuva 9.** 13/100 – Alvar Aalto – museo.  
Valliniemen lämpökeskuksen lämmönjakeluverkon luonnos.

Kuvat 5-9 ovat kirjasta: **Alvar Aalto – museo**, The architectural drawings of Alvar Aalto 1917-1939: Volume 8: Sunila pulp mill, housing and town plan 1936-1938.

<sup>5</sup> **ARS Suomen taide 5**,  
Kustannusosakeyhtiö Otava, 1990, s. 95.

<sup>6</sup> **Paatero Kristiina, Rauske Eija, Tuomi Timo**, toim.  
Hilding Ekelund (1893–1984) arkkitehti,  
Vammalan Kirjapaino Oy, 1997, s. 181

<sup>7</sup> **ARS Suomen taide 5**,  
Kustannusosakeyhtiö Otava, 1990, s. 96.

<sup>8</sup> **Mikkola Kirmo**, Arkkitehti, 1/1978, s. 49.

<sup>9</sup> **Mikkola Kirmo**, Arkkitehti, 1/1978, s. 50.

<sup>10</sup> **Mikkola Kirmo**, Arkkitehti, 1/1978, s. 51.

ARS Suomen taide 5 – kirjassa on määritelty funktionalismin suomalainen Siedlung oivallisesti, jolloin tulkintaa ei synny väärään suuntaan. *Hilding Ekelundin ja Martti Välikankaan aivan 1930-luvun lopulla suunnittelema, Helsingin olympiakisoihin tarkoitettu Kisakylä Käpylässä on oikeastaan ainoa suomalainen "Siedlung", asuntoalue, jossa maapohjan omistaa yhteisö ja asemakaava, rakennukset ja asunnot on sovitettu herkästi puuston lomaan ja maaston pinnanmuodostukseen*<sup>5</sup>. Kisakylä Käpylässä sijaitsi silloisen kiinteän kaupunkirakenteen ulkopuolella – tosin ei välittömässä läheisyydessä – mm. puutarhakaupunki Käpylä (1920–25) oli vieressä. Jyväskylän Rautpohjassa (1937–40) on toinen saksalaisten esikuvien mukainen Siedlung Suomessa.<sup>6</sup>

ARS Suomen taide 5 – kirjassa on täydennetty funktionalismin suhdetta Sunilaan asuntoalueeseen liittyen. *Alvar Aallon merkittävää Sunilan tehtaiden asuntoaluetta Karhulassa ei voi sinänsä nimittää funktis-kaavaksi – se oli pikemminkin 1940-luvun metsäkaupungin prototyyppi.*<sup>7</sup>

Funktionalismin ideologia, jonka kirjoitti Kirmo Mikkola ja se julkaistiin Arkkitehtilehdessä 1/1978. Kirjoituksista tulee esiin Alvar Aallon käyttämiä ajan hengen vaikuttamia suunnitteluajatuksia. Sunilan suunnittelussa on löydettävissä näitä funktionalistisia suunnitteluperusteita. Kirjoituksen alaotsikoiden teksteistä tässä muutamia poimintoja:

### **Funktionalismin kieli ja kulttuurisymbolismi**

*Käytännöllisesti asennoituvat saksalaiset pysyivät maan pinnalla. Ludvig Hilberseimer totesi Corbua arvostellessaan kuivakkaasti, ettei nykyinen kaupunki kuole siihen, ettei se ole geometrinen. Järjestys on toki kaupungin jäsentämisen tärkeä väline, mutta aina pelkkä väline, ei koskaan itsetarkoitus. Kaupunkien todellinen ongelma on niiden rakenteen epäorgaanisuus.*<sup>8</sup>

### **Kone - asumiskone**

*Arkkitehtuurissa liikettä symbolisoi horisontaalisuuden voimakas korostaminen. Viimeksi mainitulla oli epäilemättä myös toinen oleellinen sisältö: se oli taivaaseen kurkottavan kirkollisen symboliikan vastakohta.*<sup>9</sup>

### **Fysiologinen ihminen**

*Jo 20-luvulla oli siirrytty ns. carré-korttelityyppiin, jossa korttelin sisäosa oli yhtenä suurena pihana. Funktionalismi astui vielä askeleen eteenpäin ja järjesti rakennukset edullisempaan ilmansuuntaan antaviksi riveiksi, ns. Zeilenbau-periaate. Näin hävitettiin vihatut takapihat, riistokaupungin symboli, mutta samalla myös katu, kaupungin arkihuone. Valokulman tutkimisesta tuli oma oppialansa, jossa erityisesti Walter Gropius ja hänen maanmiehensä Anton Hoenig kunnostautuivat. Maanpinta haluttiin vapauttaa kaikkien yhteiseksi vihreäksi perustasoksi – kaupunki puistossa. Samalla hävisi kaupungista perinteinen jäsenitys julkiseen, puolijulkiseen ja yksityiseen tilaan. Vaikka yleinen terveydellisten olojen parantuminen ja lopuksi antibioottien kehittäminen hävittivät tuberkuloosin, jäi avoimen tilan idea kaupunkisuunnittelun ihanteeksi meidän päiviimme asti.*<sup>10</sup>

---

Göran Schildt kirjoitti Sunilan asuntoalueesta, että Aallolle itselleen Sunilan asuntoalue oli hankkeen tärkein osa. Schildt vertaa Aallon ideoita Sunilassa Tony Carnierin Cité Industrielle – suunnitelman henkeen. Aalto tunsi olevansa luomassa kokonaista nykyaikaista teollisuuskaupunkia, jonka asukkaat saisivat nauttia kaikista kaupungin mukavuuksista yhdessä puhtaan luonnon kanssa. Asuntoalueilla piti myös murtaa vanha luokkahierarkia, kolmikerroksisten lamellitalojen ja rivitalojen huolellisesti suunniteltu arkkitehtuuri ei osoittanut arvoeroja asuntojen kesken. Ainoa erottuva rakennus oli rantaan rakennettu johtajan yksityisasunto.<sup>11</sup>

Näistä edellä olevista asuntoalueen määritelmistä ja periaatteista – Siedlung, Zeilenbau ja metsäkaupunki tms. – Aalto sovelsi Sunilan asuntoalueelle paikkaan sopivan synteessin. Kirjoittajat monesti haluavat järjestellä eri teemojen mukaisesti suunnitelmia ja nimetä niitä eri tyyleihin kuuluviksi – tällainen ismien etsiminen ja laatiminen helpottaa aikakausien suunnitteluperusteita etsittäessä. Usein suunnitelmat muistuttavat jotakin tyyliä tai periaatetta, mutta ovat aina sovellutus ao. aiheesta, koska identtistä maastoa tai aluetta ei ole missään. Toisaalta Aaltohan ei jämähtänyt mihinkään ideologiaan vaan kehitti asioita eteenpäin. Schildtin mainitsema nauttia puhtaan luonnon kanssa kaikista kaupungin mukavuuksista ei aivan toiminut Sunilan puhtaassa luonnossa, jossa tehtaan hajut rasittivat ja päästöt liikasivat ympäristöä, vesistöä ja taloja. Sunilahan sijaitsee Kymijoen alajuoksulla, johon saapuivat kaikki Kymijoen varrella olleiden mm. paperitehtaiden päästöt. Sunila Oy joutui korvaamaan kauempana asuvien ihmisten rakennuksien puhdistukset ja maalaamiset kuten oman asuntoalueen puhdistuksen – kunnes tehtaan päästöt saatiin säädettyä lain mukaisiksi. Tehtaan päästöistä esimerkkinä tarina, kun lauantaiyönä 28. elokuuta vuonna 1982, Popinniemiessä satoi taas suolaa, oikein roppakaupalla ja kyläläiset olivat vihaisia. Tehdas koetti selitellä itsensä syyttömäksi, mutta raaka tosiasia oli, että suolaa satoi ja usein. Mistään muualta se ei voinut olla lähtöisin, kuin Sunilasta.<sup>12</sup>

Asuntoalueen rakennukset on sijoitettu siten, että viuhkamainen sijoittelu korostaa niiden syntyyn johtavan tehtaan asemaa. Samalla asuinalueen rakennusten sijoittelu on tehty väljästi maastoon. Eteläisimmän rivitaloasuinrakennuksen, Rantalan, sijoittaminen toiseen koordinaatistoon luo – oleskelutilojen ja asuntojen pihojen kautta – asuntoalueen yhteyden tehtaan suuntaan. Asuinrakennukset on sijoitettu polveilemaan maaston mukaisesti ja luonnonvalon saannin kannalta, rakennukset on suunnattu edullisiin asemiin, jolloin luonnonvaloa – auringonvaloa – saadaan mahdollisimman kauan sisätiloihin.

<sup>11</sup> **ARS Suomen taide 5**,  
Kustannusosakeyhtiö Otava, 1990, s. 146.

<sup>12</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalta – tikkuja tehtaalta 3,  
1983, Sunila, s. 520.



Ajantasakaava, © Seudun kunnat ja kaupungit – www.karttapalvelu.kotka.fi.

**Kuva 10.** Voimassa oleva asemakaava vuodelta 1986.

Palvelu- ja yleisörakennukset – EKA:n lämpökeskus ja pesula, joka valmistui vuonna 1938 ja on nykyisin mm. korttelikotina. Valliniemen pesula ja sauna – valmistui vuonna 1937, postirakennus on purettu vuonna 1986. Toimii nykyisin asunhotellina ”Aallon maja”. Nämä rakennukset on sijoitettu eri koordinaatistoon, kuin asuinrakennukset. Tätä sijoittelutapaa olen käyttänyt omassa työssäni, koordinaatiston muutoksella julkinen yleisölle tarkoitettu rakennus erottuu, asuinrakennusten sijoitteluasemasta. Asuinrakennusten massat ovat korostetun venytettyjä, jotka polveilevat maastoa pitkin ja rakennusten sijoittelu viuhkamaiseen muotoon korostaa tätä venytettyjen rakennusmassojen teemaa. Rakennuksen venytettyä muototeemaa olen toistanut infokeskusrakennuksessa, samalla venytetty muoto luo massan kapeudella yhteyden Valliniemen lämpökeskuksen kuivaustorniipiippuun, joka on ollut ja on tärkeä maamerkki alueella. Infokeskus on kuin kyljelleen maastoutunut piippu.

### 3.2 Alueen nykyhetken kaavoituskatsaus

Sunila sijaitsee Kotkassa. Kotkan kaupungin tekninen lautakunta hyväksyi joulukuussa 1986 asemakaavaehdotuksen, jossa kaikki Alvar Aallon suunnittelemaat asuin- ja kerhorakennukset on merkitty suojeltaviksi ja niiden ympäristöt säilytettäväksi. Varsinainen asemakaava on vahvistettu 8.3.1988. Asemakaavassa on merkitty Alvar Aallon kohteet asuntoalueella merkitty sr – merkinnällä. Kaupunki on laatimassa uutta asemakaavaa, joka määritteli paremmin alueen suojelutason. Uuteen asemakaavaan liittyviä mm. rakennusten, maiseman ja alueen suojelua koskevia ohjeita sekä määräyksiä on valmisteltu eri osapuolten kanssa.

Nykyinen asemakaavaan suojelutason määrittely ei ole riittävä rakennusten kannalta, koska suojelumerkintä kaavassa jättää paljon avoimeksi rakennuksen korjausten toteutustavoista yksityiskohdiltaan. Siksi rakennussuojelulaki olisi täsmällisempi ja parempi suojeltaessa nykyisiä rakennuksia. Rakennussuojelulaissa voidaan tarkemmin täsmentää sisätilojen ja yksityiskohtien – sisä- ja ulkopuolen – suojelumääräyksiä. Katso kohtaa 11. Sunila lentoon – hanke. Sunilassa on jopa maastokoroillekin esitetty suojelua. Nykyisten teiden muuttaminen, laajentaminen, kaltevuusasemat yms. ovat tien käytön turvallisuuden takia joutuneet uudelleen osittain korjattaviksi. Näissä maastokorkoasioissa täytyy olla tarkkana myös tulevaisuuden kannalta, mikä kohta on maastollisesti säilytettävä, jotta myös arkkitehtuurin säilyttämisen lisäksi alueen liikenneturvallisuus ja ihmisten turvallisuus säilyy.

Sunilassa nykyiset asunnot ovat erikokoisia osittain pieniä – yksiöitä ja kaksioita – eikä niitä pitäisi yhdistää isommaksi asunnoksi, vaan asuntojen perusrakenne on hyvä säilyttää. Uudet rakennettavat asuntorakennukset voivat olla perheen koon ja tarpeiden mukaisesti erisuuruisia – nykyaikaisin varustein ja innovatiivisin keksinnöin varustettuja, kuten Sunilan asunnot olivat valmistuessaan. Sunilassa oli sisä vessat, kylpyammeet, isot ikkunat, keskuslämmitys – jopa tehdastyöläisten asunnoissa, jotka oli ennen kuulumatonta vuonna 1937. Uudet asuinrakennukset voivat jatkaa tätä asuntopuunnittelun edelläkävijän viitoittamaa polkua Sunilassa, myös kaavaa tarkistettaessa.

---

Uudessa vahvistetussa asemakaavassa on esitetty uusi asuinkerrostalotontti Tehtaankadun ja Valli-  
niemenkadun väliselle alueelle, Pakinkadun länsipuolelle. Alueen suunnittelussa olisi hyvä huomioida  
ja soveltaa kohdassa *3.1 Alueen kaavoituksen taustoja ja huomioita* mainittuja asioita.

Asuinaluetta ei saa museoida vaan siitä täytyy kehittää eteenpäin, elävänä ja miellyttävänä asumisym-  
päristönä, jota Pro Sunila onkin edistänyt. Alueellahan vierailee paljon turisteja tutustumassa aluee-  
seen sekä valokuvaamassa ympäristöä ja rakennuksia. Ennen kaikkea alueen miellyttävän tunnelman  
voi kokea ja vaistota vain paikanpäällä. Tarvittavat turistien kulkureitit tulee säilyttää siten että ne eivät  
nykyistä enempää häiritsisi asukkaita. Turistivaeltelijoille on suunniteltava reitit täydennettäessä ja ko-  
hennettaessa rakennusaluetta.

Sunila Oy on myynyt yksityisille tahoille rakennuksia vuodesta 1969 lähtien. Maapohjan pysyessä Su-  
nila Oy:n omistuksessa. Sunila Oy markkinoi vuonna 1986 osaa talojen huoneistoista yksityisille, näin  
syntyi yksityisten omistajien toimesta asunto-osakeyhtiöitä<sup>13</sup>, jotka ovat ottaneet osaa alueen kehittä-  
miseen alueella toimivan – vuonna 2000 perustetun Pro Sunila -nimisen kaupunginosayhdistyksen  
kanssa. Pro Sunila pyrkii löytämään eväät, joilla tämä funktionalismin helmi saadaan kukoistamaan  
uudelleen 2000-luvulla.<sup>14</sup>

Sunilan saamiseksi Unescon maailmanperintöluetteloon oli eräs luennon aiheena helmikuussa vuonna  
2001, jolloin Henrik Lilius (Museoviraston pääjohtajana vuosina 1993–2003). Liliuksen mukaan se on  
erittäin pitkä prosessi, koska alueen hoito ei nykyisellään (vuonna 2001) täytä vaatimuksia, joita näiltä  
kohteilta edellytetään. Maailmanperintöluettelon kohde ei saa olla toisin sanoen retuperällä, vaan tiet-  
tyjen laatuvaatimusten on täytyttävä ja sopimusosapuolen on sitouduttava ylläpitämään niitä.<sup>15</sup>

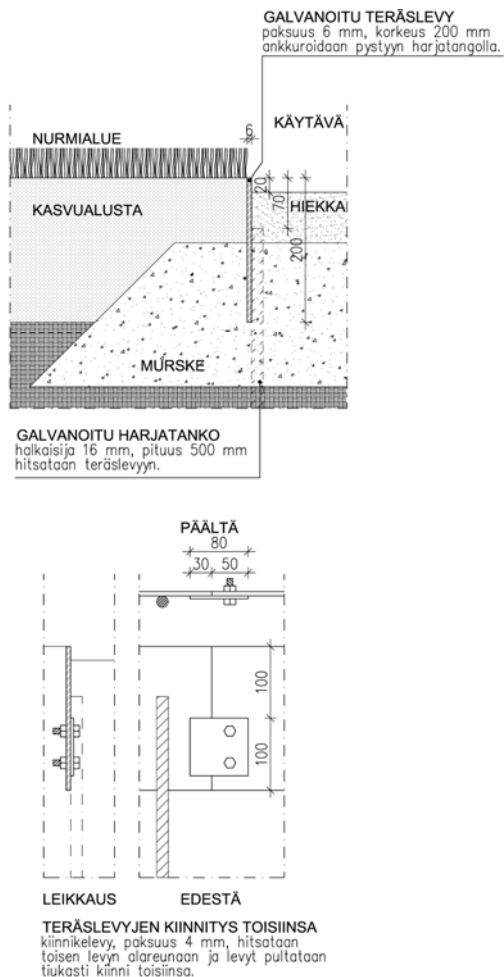
Tehtaan tehtyä sopimuksen Neste Oy:n kanssa maakaasun saamiseksi Sunilaan 1.1.1981 alkaen, oli  
tämä lähtölaukaus asuntojenkin lämmitysmuodon muuttamiseksi maakaasujärjestelmään. Tähän asti  
asuntojen lämmitys oli perustunut alueella toimineisiin lämpökeskuksiin, jotka toimivat öljyllä. Tosin  
asunnothan pikkuhiljaa alkoivat muuttua myös asunto-osakeyhtiöiksi, jolloin oman, talokohtaisen läm-  
mön jakelun saaminen oli perusteltua. Tällöin lämmityskustannukset pienenisivät ja huollot olisivat hel-  
pompia sekä ne kohdistuisivat suoraan taloyhtiölle. Lämmityskeskusten omistus siirtyi myös yksityisil-  
le tai yrityksille.

Sunila hyväksyttiin vuonna 2001 EU:n rahoittamaan Ympäristöministeriön lähiuudistusohjelmaan.  
Rakennuksien osalta kunnostaminen on jo aloitettu, Pro Sunilan myötävaikutuksella.

<sup>13</sup> **Kymen Sanomat**, 2.9.1994, s. 8.

<sup>14</sup> **Kymen Sanomat**, 10.12.1986.

<sup>15</sup> **Kymen Sanomat**, 14.2.2001, s. 3.



Kuva 11. Metallireunus nurmialueiden reunaan.

### 3.3 Alueen pihasuunnitelmista huomioita

Maisema-arkkitehti Milla Koskivirta (os. Aho) on tehnyt ansiokkaan diplomityön 2003, TKK, jonka aiheita ehdotetaan käytettäväksi myös uudisrakennuksien pihatöiden yhteydessä. Tehtaan hoitaessa asuntoalueen pihoja ja teitä, tiet pidettiin kesäisin tiukasti rajattuina – nurmikot ja hiekka osuudet olivat lapiotyönä siistitty ja huoliteltu. Alueen pihojen hoito ja kunnostus väheni asuntojen myyntien yhteydessä. Asuntoalueen ympäristönhoito näivettyi 1970-luvun puolivälin jälkeen. Alueella hoidettiin vain nurmikon leikkuut, 1980-luvun puoleen väliin asti. Nykyisen elämäntavan ja mukavuuden halun takia samanlaisista omatoimista lapiotyötä on todennäköisesti vaikea toteuttaa, joten esitän suunnitelmissani, Milla Koskivirran ehdottaman, metallireunuksen nurmialueiden reunaan asennettavaksi. Metallireunus on vanha menetelmä ja sen aikaansaama vaikutelma on lähimpänä alkuperäistä tilannetta, kuin muun reunamateriaalin.<sup>16</sup>

Alueen pihasuunnitelmia tehneen puutarha-arkkitehdin Paul Olssonin perusajatuksena oli, ettei luonnolle tehdä väkivaltaa. Päinvastoin on pidettävä luontoa esikuvana niin paljon kuin suinkin. Alueen ollessa tasainen, linjojen on oltava rauhalliset. Keinotekoiset kivikkokasvirhyhmät eivät ole välttämättömiä, mutta laaja nurmikko ja kukkaketo ovat viehättäviä. Männyt ovat kuusia arvokkaampia. Maaston muotoja ja kumpareita on hyödynnettävä. Tumma graniitti ja luonnonliuskekivi ovat suositeltavia kulkuteillä ja oleskelutasoilla.<sup>17</sup>

Alvar Aallon ja Paul Olssonin näkemykset erosivat melkoisesti toisistaan. Maisema-arkkitehti Milla Koskivirta ei ole löytänyt dokumentteja riidoista, mutta ainakaan yhteistyötä ei liiemmin ole ollut. Aalto halusi säilyttää pihat ja yleiset alueet varsin pelkistettyinä ja luonnollisina.<sup>18</sup>

Olen omassa työssäni tehnyt näiden kahden alueen ilmeeseen vaikuttaneen henkilön synteisiin. Rakennusten läheisyydessä olen käyttänyt liuskekiveä – kengistä karisee liika sora ja rakennukset sekä kulkuyhteydet voidaan visuaalisesti, että käytännön kannalta yhdistää toisiinsa – tämä toimi tietysti lumettomana aikana.

Lämpökeskuksen autotallien edustan olen nykyisen sorapinnan lisäksi esittänyt nurmikko ja liuskekin päällystettäväksi, jolloin pihapiirin materiaalit rajaavat eri toimintoja ja luovat alueesta huolitellumman ja hiukan yksityisemmän, mutta silti julkisen paikan. Piha-alueelle tulija miettii miten liikutaan, ennen kuin suuntaa kulkunsa uusille ateljeeasunnoille tai inforakennuksen sisäänkäynti aukiolle ja siitä eteenpäin. Talvella nurmikkoalueet toimivat lumien läjitysalueina.

<sup>16</sup> Aho Milla, Tehtaan kupeessa, mäntyjen katveessa, Sunilan asuinalueen lähiympäristön kunnostamisen periaatteita, Diplomityö 2003, TKK.

<sup>17</sup> Asu Hyvin – lehti, numero 5, 1997, s. 27.

<sup>18</sup> Kymen Sanomat 18.2.2004.



© Seudun kunnat ja kaupungit – [www.karttapalvelu.kotka.fi](http://www.karttapalvelu.kotka.fi).

**Kuva 12.** Sunilan Valliniemen läheisyydessä olevat nykyiset linja-autopysäkit on merkitty violeitein suorakaitein. Uusi linja-auto pysäkki ja laiva/veneyhteydet on merkitty punaisen eri sävyisillä ympyröillä.

## 4 Sunilan asuntoalueen huomioita

Alvar Aallon esitelmissä luokaton yhteiskunta on toistunut usein. Sunilassa Alvar Aallon yhteiskunnan uudistuspyrkimys luokattomasta yhteiskunnasta ei toteutunut, koska Lauri Kannolla oli selvä näkemys miten esim. johtohenkilökunnan asunnot sijoitettaisiin ja Sunilassa muodostuneella sijoitustavalla ne lähes eristettäisiin omaksi osaksi. Tämä sijoitustapahan oli tuttu jo aikaisemmilta teollisuusyhteisöjen ajalta, kuten myös myöhemmin esimerkiksi Inkeröissä tehdas ja tehtaan asuntoalueella (1937–1957). Inkeröissä asunnot on sijoitettu erillisiksi kokonaisuuksiksi toisistaan – tehtaan johtaja pääinsinööri-neen tehtaan läheisyydessä ja muut insinöörit/työnjohtajat toisella puolella asuntoaluetta sekä työläisten asunnot keskellä, virkailijoiden asunnot rakennettiin myöhemmin omalle alueelle. Sunilan ja Inkeröisten tehtaan asuntoalueet osoittavat luokattoman yhteiskunnan totuttamista tehdasyhdyskunnissa kovin hankalaksi – vaikka suunnittelija oli sama, Alvar Aalto.

Sunila on ollut valmistumisestaan lähtien Suomen teollisuus- ja asuin ympäristön mannekiini maailmalla. Edistyskäsityksestä huolimatta sen luokkajako oli selvä. Sunila on hierarkkinen yhteisö kaavasta lähtien. Johtajilla oli omat asuntonsa ja oma ympäristönsä. Asunnot pieneivät portaittain työntekijöiden asuntoihin.<sup>1</sup>

### 4.1 Alueen saavutettavuus

Sunilan alueen saavutettavuutta olisi entisestään parannettava linja-autokuljetuksen avulla varsinkin linja-autopysäkkejä lisäämällä. Uusi infokeskuksen saavutettavuuteen liittyvä linja-autopysäkki on esitetty kartalla. Alueen saavutettavuus myös meritse laivalla tarvitsee matkustajalaivalle rantautumispai-kan. Isompi laiva voi rantautua – jättää ja noutaa matkustajat – Sunilan tehtaan lähelle, jolloin alueelle saavuttaessa voi tutustua tehdasrakennusten alueeseen ja rakennuksiin. Toinen rantautumispaikka olisi Kantolan venerannassa, johon voi tulla pienemmällä veneellä. Nykyinen laituri kunnostetaan ja rakennetaan uusi laiturikokonaisuus veneitä varten. Laivojen lähtöalue kaupungista voisi olla Merikeskus Vellamon vieraslaiturin läheisyydestä.

<sup>1</sup> Hipeli Mia, Kymen Sanomat, 18.3.2004.



---

## 5 Alvar Aallon suunnitteluperusteita yleisesti

Olen lähtenyt uudisrakennusten suunnittelussa Alvar Aallon suunnittelumetodeihin tutustumisella. Luettuaani parisenkymmentä Aaltoa käsittelevää kirjaa ja paljon Arkkitehti – lehdissä olevia artikkeleita, kirjoituksia sekä tutkimalla muuta Aaltoon liittyvää aineistoa, huomasin että kirjoituksissa samat asiat toistuvat hiukan eritavoin kerrottuna. Osa asioista on laitettu Aallon sanomiksi ja toisia asioita ei ole. Tämä kaikkiaan johtuu ihmisten muistista ja valikoivasta kuulosta sekä ajatustavasta, jolloin osa asioista muuntuu ajan myötä. Seuraavissa kappaleissa on muutamia poimintoja Aallosta kirjoitetuista ja hänen suunnitteluunsa vaikuttaneista aiheista ja asioista, joita olen osittain soveltanut omassa suunnittelussani, jotta suunnitteluni ei muistuttaisi Alvar Aallon suunnittelmatapaa eli ei olisi kopio hänen suunnittelumenetelmistään:

Aalto ei ollut apolloninen vaan dionyysinen taiteilija.<sup>1</sup> *Apolloninen – dionyysinen, on filosofiassa ja taiteessa käytetty käsitepari: apoloninen, joka edustaa sopusointuista, eheyttä ja hallittua muotoa – dionyysinen edustaa hillitöntä ja muotorajoja särkevää luomisvoimaa.*<sup>2</sup>

Johtopäätös tämän takia Aalto ei pystynyt tai halunnut kirjoittaa / sanella omaelämäkertaa, koska hänen ajatuksensa eivät sallineet lukkiutua johonkin tiettyyn ajatukseen tai teemaan vaan ajatuksen / idean / suunnitelman piti kehittyä rakennuspaikan ja ajan mukana sekä ratkaisu piti löytyä juuri ajasta / ihmisen kädenjäljestä että itse paikallisuudesta – mielellään edellä aikaansa.

Periaatteellisella tasolla Aallon ja Le Corbusierin (Charles Edouard Jeanneret-Gris, 1883–1965) tavoitteen asettelussa on vain yleistä yhtäläisyyttä – lähinnä se, että molemmat haluavat häivyttää tavanomaisen rajan ulko- ja sisäarkkitehtuurin väliltä. Jos katsomme lähemmin, kuinka he sen tekevät ja kuinka he perustelevat sekoitustaan, törmäämme yhteen hyvin tärkeään eroon. Le Corbusierin teesin mukaan ulkotila ja sen maisemaan sijoitetut rakennuselementit tulee käsittää sisätilaksi, jossa taivas muodostaa katon ja vuoret ovat seininä. Aalto taas on sitä mieltä, että vapaa luonto on vedettävä sisälle rakennusten interiööreihin ja että sen on annettava painaa oma leimansa osan sisätiloista, esimerkiksi englantilaisen hallin muodossa.<sup>3</sup>

Aallon lisärakennukset esim. omaan kesähuvilaansa Alajärvelle Villa Floraan osoittaa, millaisia vastakohtia Aalto voi sallia itselleen, kun asiakkaan vaatimukset eivät häntä sitoneet.<sup>4</sup>

Aallolle oli portaat ja maaston luomat porrasaskelmat luonteenomaista, sijoittaessaan rakennuksia maastoon. Ympäristöjen maastomuodot loivat terassitasoja, joille rakennukset voitiin sijoittaa, rytmittelen luonnonportaita hyväksikäyttäen. Mikäli tällaista maastokohtaa ei ollut, hän keinotekoisesti loi sellaisen – kuten Säynätsalon kunnantalon korotettu sisäpiha.

<sup>1</sup> **Schildt Göran**, Valkoinen pöytä, Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset Keuruu 1982, s. 183.

<sup>2</sup> **Aikio Annukka**, toimittanut – **Vornanen Rauni**, uusinut Uusi sivistyssanakirja, Otava, 17. painos, 1998.

<sup>3</sup> **Schildt Göran**, Valkoinen pöytä, Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset Keuruu 1982, s. 219–220.

<sup>4</sup> **Schildt Göran**, Valkoinen pöytä, Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset Keuruu 1982, s. 247.

Paimion parantolassa toteutui ilmeisesti ensimmäisen kerran ratkaisutapa, jossa yksityisiä rakennuksia ei ole sijoitettu toisiinsa nähden 90 asteen kulmaan – tämä siksi, että toimintojen jäsentely voitaisiin suorittaa vapaasti ja maisema saataisiin mukaan, lähelle rakennusta, kaikilta suunnilta. Tämä pyrkimys orgaanisuuteen sekä kaiken inhimillisen tarkka huomioonottaminen on ollut luonteenomaista Aallon arkkitehtuurille ja kaupunkisuunnittelulle.<sup>5</sup> Tätä suunnittelun perustetta Aalto vie eteenpäin Sunilan asuntoalueen suunnitelmissa, jossa kaikki viuhkamuotoon sijoitetut rakennukset ovat eri koordinaatissa toisiinsa nähden. Poikkeamat 90 asteen kulmasta ovat joillakin rakennuksilla tuskin silmin nähtäviä. Tätä teemaa olen itse käyttänyt uusien rakennusten sijoittelussa. Uusi infokeskus on vain noin yhden asteen siirretty – noudattaa asemakaavan nykyistä tontinrajaa – lämpökeskukseen nähden. Rivitalon koordinaatin huomaakin, ettei se ole 90 asteen kulmassa tai suorassa linjassa muihin rakennuksiin nähden, vaan suuntaus on Rantalan ja Kantolan väliin.

Aalto, joka funktionalistien rintamaan liittyttyään aluksi kannatti ”tieteellistä” asennetta arkkitehdintyöhön, siirtyi pian vastustamaan pelkkää teknistä rationalismia, koska näki sen johtavan psykologisesti köyhään ympäristöön ja eristävän ihmisen luonnosta. Demokratian vaaroista hän varoitti, koska liian pitkälle viety kollektivisoiminen laiminlyö yksilön tarpeet. Hän halusi osittaa omalla arkkitehtuurillaan, kuinka voidaan saavuttaa yksilön ja yhteisön tasapaino ja säilyttää ihmisen ja luonnon yhteys.<sup>6</sup>

Alvar Aalto kuului avantgarde-sukupolveen, joka uudisti suunnittelumetodit ja rakennustekniikan sekä kehitti prototyyppejä kiihkeästi kehittyvän yhteiskunnan tarpeisiin. Aalto oli yksi modernismin merkittävimpiä uranuurtajia ja aina valmis tekniisiin kokeiluihin.<sup>7</sup>

Alvar Aalto suhtautui suunnittelemiensa rakennusten korjaamiseen ja muuttamiseen vapaamielisesti. Hän ei haikaillut menneiden aikojen perään. Rakennuksestaan oli tehty käyttöön ja niiden muuttaminen oli luonnollinen prosessi.<sup>8</sup>

Funktionalismin optimistisina läpimurtovuosina pääpaino oli kollektiivisilla tavoitteilla. Kun totalitaarisuus 1930-luvulla alkoi tukahduttaa yksilöä niin idässä kuin lännessä, siirtyi pääpaino yksilön, ”pienen ihmisen”, suojaamiseen. Aallon ”yhteiskuntamallia” on vaikea kuvitella edes ajatuskoneena, mutta epäilemättä sen aineksiin kuuluisi jotain antiikin poliksesta (kreik. muinaiskreikkalainen kaupunkiyhteisö, kaupunkivaltio), jotain valistuneesta yksinvaltiudesta (Wolfsburgissa viiden minuutin esittely riitti valtuustolle), jotain 1800-luvun sosiaaliutopisteilta.<sup>9</sup>

Alvar Aalto ei ollut team-work periaatteen kannattaja. Hänen työskentelytapansa suhde analyyttiseen metodiin on kuin kaunokirjailijan suhde tietosanakirjan tekijään. Arkkitehdilla, synteetikolla (yhdistäjä), tulee olla tarvittava tietoinen hallussaan työhön ryhtyessään. Suunnittelutapahtumassa on kysymys oikeiden kombinaatioiden löytämisestä intuition avulla.<sup>10</sup>

<sup>5</sup> Giedion Sigfried, Arkkitehti, 2/1968, s. 23.

<sup>6</sup> Mikkola Kirmo, Alvar Aalto, 2006, 3. painos, s. 109.

<sup>7</sup> Kairamo Maija, Sippo Hanni, Arkkitehti 5/2001, s. 19.

<sup>8</sup> Kairamo Maija, Sippo Hanni, Arkkitehti 5/2001, s. 21–22.

<sup>9</sup> Mikkola Kirmo, Arkkitehti 7-8/1976, s. 21.

<sup>10</sup> Mikkola Kirmo, Arkkitehti 7-8/1976, s. 21.



---

Ohessa on muutamia tekstipainintoja – Arkkitehti-lehdestä 1-2/1948, jossa esiteltiin Aino ja Alvar Aallon 25-vuotisnäyttelyä:

*”Arkkitehti on spesialisti – hän on synteetikko.” ”Rakennustaide koskettaa kaikkia elämän aloja - erikoistuminen, kuten useimpien tieteiden aloilla, ei siinä vie hyvään lopputulokseen. Erikoistuminen – työtapo joka vähitellen vie siihen, että kukin tietää enemmän ja enemmän vähemmästä ja vähemmästä – särkee ihmiselämän sisäisten vuorovaikutusten kentän.” ”Pienikin yksityiskohta voi ratkaisevasti vaikuttaa kokonaisuuteen – niinpä arkkitehdin työ reglooni- ja asemakaavoista puutarhoihin, rakennuksiin ja niiden sisustuksiin aina pienintä detaljia – ovenkahvaa – myöten on jakamaton kokonaisuus, jota yhden persoonan on hallittava, olipa näin laaja tehtävä kuinka raskas tahansa.”*

Samassa lehdessä julkaistiin Alvar Aallon vastaus italialaisen aikakauslehdessä ”Domuksen” haastattelun. Otsikkona on Taimen ja tunturipuro, jossa Aalto valottaa suunnitteluprosessiaan seuraavasti:

*”Kun minun henkilökohtaisesti on ratkaistava arkkitehtooninen ongelma, tulee työssä aina eteen – milteipä poikkeuksetta – este, jonka yli on vaikea päästä, eräänlainen „courage de trois heures du matin”. Syynä tähän on luultakseni se monimutkainen ja raskas paino, joka muodostuu siitä, että arkkitehtooninen suunnittelu operoi lukemattomilla, usein keskenään ristiriidassa olevilla elementeillä. Sosiaaliset, humaniset taloudelliset ja teknilliset vaatimukset yhdistettyinä psykologisiin kysymyksiin, koskien sekä yksilöä että ryhmää, sekä ihmismassojen että yksilöitten liikkeitä ja sisäiset friktioonit, kaikesta tästä muodostuu monisäkeinen vyyhti, joka ei ole rationalistista tai mekaanista tietä ratkaistavissa. Eri vaatimusten ja osaprobleemien suunnaton lukumäärä muodostaa esteen, jonka takaa arkkitehtoonisen perusidean on vaikea päästä esille. Tällöin teen – joskin tarkoituksellisesti – seuraavalla tavalla. Unohdan probleemisikermän määrätyn ajaksi, sen jälkeen kun atmosfääri ja lukemattomat eri vaatimukset ovat syöpyneet alitajuntaan. Siirryn työskentelytapaan, joka suuresti muistuttaa abstraktia taidetta. Piirrän vain vaiston johdattamana, ei arkkitehtoonisia synteesejä, joskus suorastaan lapsellisia kompositioita, ja tätä tietä syntyy vähitellen abstraktilta pohjalta pääidea, eräänlainen yleissubstanssi, jonka avulla lukemattomat ristiriitaiset osaprobleemit voidaan keskenään harmonisoida.” Tämä teksti on otettu suoraan lehdestä, niin kuin se on kirjoitettu, tämä myös ilmentää tapaa, jolla Aalto esitti asioita – vieraskieliset sanat ja sivistyssanat vielistivät teksteissä. Aaltohan oli kuuluisa kielitaidostaan, hän puhui saksaa todella hyvin, osasi latinaa erinomaisesti, työtehtävien vuoksi opetteli englantia ja ranskaa. Puhui mielellään ruotsinkieltä, joka oli hänen oman äitinsä kieli.*

## 6 Sunilan arkkitehtisuunnittelija vaihtuu

1960-luvulla suunnittelutyö sai uusia piirteitä, kun konsulttien käyttö alkoi yleistyä, Sunilassakin. ”Merkitävä muutos tapahtui arkkitehtuurista vastanneen konsultin kohdalla. Toimitusjohtajan (Kurt Swanljung) keskusteltua Alvar Aallon kanssa tulevien uudisrakennuskohteiden suunnittelusta akateemikko ilmoitti, että hänellä itsellään henkilökohtaisesti ei enää olisi aikaa paneutua Sunilan kysymyksiin. Toimitusjohtaja ehdotti silloin, että hänen tuntemansa arkkitehti Bertel Gripenberg ottaisi varsinaisen suunnittelutyön tehtäväkseen ja että julkisivupiirustukset esitettäisiin Alvar Aallolle ennen lopullisten ratkaisujen tekoa. Hetken harkittuaan Alvar Aalto suostui tähän järjestelyyn. Vuoden 1961 jälkeen on Arkkitehtitoimisto Bertel Gripenberg (s.1920), myöhemmin Gripenberg & Co Oy, ollut Sunilan neuvonantajana arkkitehtonisissa kysymyksissä”, kirjoittaa Paavo Alava 50-vuotishistoriikissa.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Sunilan Viesti. Henkilöstölehti. 2/ 2008, s. 8.



**Kuva 13.** Valliniemen lämpökeskus rakenteilla, 15.1.1937.  
Kuvaaja: Foto Roos – Sunila Oy:n arkisto.



**Kuva 14.** Valliniemen lämpökeskus, 22.6.1938.  
Kuvaaja: Foto Roos – Sunila Oy:n arkisto.

Uuden soodakattilarakennuksen sijoittaminen vanhan kolmen pyörivän uunin ja kattilan paikalle oli vaativa tehtävä suunnittelijoille. Rakennusalan oli pieni. Uuden soodakattilarakennelman suunnittelu sijoittuu vuoden 1963 marraskuussa tehdyn investointi päätöksen jälkeen, toden näköisesti heti vuoden 1964 alkupuolelle. Soodakattila valmistui vuodenvaihteessa 1965 ja 1966. Uusi rakennuskokonaisuus nousi entisen soodakattilarakennuksen harjakorkeuden yli noin kymmenen metriä. Alvar Aalto osallistui tässä yhteydessä viimeisen kerran Sunilan arkkitehtuurin suunnitteluun. Arkkitehti Bertel Gripenberg kävi näyttämässä Aallolle laatimaansa rakennuspiirustusta. Alvar Aalto tokaisi: ”Muuten hyvä, mutta pyöristä nämä ylärakenteen nurkat!” Muutos tehtiin suunnitelmiin ja rakennus toteutettiin, kuten Aalto oli ehdottanut.<sup>2</sup>

## 7 Valliniemen lämpökeskus

Lämpökeskus, jossa toimi myös tehdaspalokunta ja se toimi näin paloasemana. Pesulaosa toimi kuivaushuoneineen ylempien (Kantola, Rantala, Mäkelä) toimihenkilöiden vaatepesulana. Rakennus valmistui vuoden 1937 keväällä. Rakennuksessa toimi tehtaan palokunta aina vuoteen 1944, jolloin paloasema muutti kuorma-autotallirakennukseen, johon tehtiin tilat paloautoille, Tehtaankadulle – Hallaan vievän tien varteen.

Lämpökeskukseen liittyi alun perin asuinrakennus, joka oli puurakenteinen paritalo. Asuinrakennus oli suunniteltu autonkuljettajalle ja lämmittäjä/ talonmiehelle perheineen.

Valliniemen lämpökeskuksen tontin nykyisen voimassa olevan asemakaavan mukainen merkintä on TY eli: *Ympäristöhäiriötä aiheuttamattomien teollisuusrakennusten korttelialue*. Kaavamerkintä – asemakaavanmuutoksen kautta - voitaisiin muuttaa, kuten Kantolan tontilla on merkitty Y, lisättynä kaavamerkinnällä, että tällä tontilla sallitaan myös asuntorakentaminen, joka sijoittuu lämpökeskukseen. Kaavassa on huomioitava nykyisen Valliniemen lämpökeskuksen suojelu. Asemakaavan merkintä Y tarkoittaa: *Yleisten rakennusten korttelialue*.

Alvar Aallon vuosina 1936–1959 suunnittelema Sunilan sulfaattiselluloosatehdas siihen liittyvine asuntoalueineen on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi alueeksi, jota koskevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Valliniemen lämpökeskus on toiminut tärkeänä rakennuksena Sunilan asuntoalueen maamerkinä, tapahtumien keskipisteenä, paloasemana, tehtaan edustus- ja johtajien autojen autotallina ja Valliniemen asuntoalueen lämmönjakajana sekä vaatehuoltotilana. Rakennus toimii myös porttirakennuksena saavuttaessa Kantolaan, kuten myös tehtaalte. Tällöin rakennuksen valmistumisesta lähtien, Valliniemen lämpökeskukseen on muodostunut yhteisenhyväntuojan leima, ja sen vuoksi Valliniemen lämpökeskus on Sunilan asuntoalueen yksi tärkeimmistä rakennuksista.

<sup>2</sup> **Alava Paavo**, SUNILA metsäjätien yhtiö,  
Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988, s.171.



**Kuva 15.** Valliniemen lämpökeskus ja linja-autoasema vuodelta 1948. Kuvaaja: A G Salonen – Oskari Huovisen syntymäpäiväalbumista. Alkuperäiskuva: Kari Huovinen.

Lämpökeskuksen piippu on huoltomaalattu. Hiili- ja puulämmityksen takia nokeentunut sekä likaantunut piippu on puhdistettu myös yläosan klinkkerin osalta. Savupiipun tiilinen huippuosa on vielä muuttamatta, suurentamatta. Oikealla näkyy mainospilari, joka on purettu. Sunila Oy:n logoa ukkosenjohdattimiseen ei näy vielä piipussa ehkä sitä ei ole vielä asennettu paikalleen maalausten jälkeen.

## 7.1 Valliniemen lämpökeskuksen lähialueen lähihistoria

Valliniemeen kuului viisi asuinrakennusta: Kantola, Rantala, Mäkelä, Mäntylä ja Honkala – piharakennuksineen.

Kantola valmistui helmikuun alussa 1937 ja Lauri Kanto perheineen muutti tähän nimikkorakennukseensa helmikuun kolmantena päivänä 1937. Kantola toimii nykyisin kokous-, edustus- ja majoitustilana. Kantolan omistaa puoliksi Kotkan kaupunki ja Sunila Oy. Kantolan huoneistokoko on 450 m<sup>2</sup>.

Rantala oli päävirkailijoiden viiden asunnon rivitalo, jonka ensimmäiset asukkaat perheineen olivat teknillinen johtaja Aulis Kairamo, metsäpäälikkö Jukka Hiillos, konttoripäälikkö Jarl Ehrnrooth, sähkö- ja voimapäälikkö Juha Vakkuri ja käyttöinsinööri Hannes Jansson. Rantala toimii edelleen viiden perheen asunnon rivitalona, josta on muodostettu As Oy Sunilanrantala. Rantalan huoneistokoot ovat 185 m<sup>2</sup>, 200 m<sup>2</sup>, 200 m<sup>2</sup>, 220 m<sup>2</sup> ja 280 m<sup>2</sup>.

Mäkelän rivitaloa asuttivat perheineen työnjohtajat eli mestarit. Mäkelässä on 14 kpl kaksikerroksisia huoneistokooltaan 85 m<sup>2</sup> asuntoja. Nykyisin rivitalosta on muodostettu As Oy Mäkelänhovi. Kullakin asukkaalla oli pieni puutarha, joka oli erotettu naapurista ristikkoaidalla ja niinpä Mäkelää nimitettiin kanatarhaksi.<sup>1</sup>

Mäntylässä ja Honkalassa asuivat ”tavalliset” työntekijät, joista suurin osa oli löysiläisiä – jotka tekevät tehtaan aamu-, päivä-, ilta- ja yövuorotyöt. Mäntylässä ja Honkalassa oli suunniteltu liian pienet säilytystila ja olemattomat puhdetyötilat. Näistä Aalto sai kritiikkiä. Valliniemen Mäntylä ja Honkala valmistuivat huhtikuun 21. päivänä 1938.<sup>2</sup> Mäntylässä ja Honkalassa – jotka valmistuivat myös ensimmäisessä rakennusvaiheessa – huoneistoista 42 kpl on 45 m<sup>2</sup> kaksioita ja 20 kpl 30 m<sup>2</sup> yksiöitä, keittokomeroineen.

Kuuselan suunnittelussa oli otettu opiksi Valliniemen ja Ekan virheistä. Kuuselassa oli runsaasti kaapitilaa ja kellarissa sekä ullakolla oli ruhtinaallisesti säilytystiloja. Kuuselan eteläpää valmistui helmikuussa 1947<sup>3</sup> ja Kuusela valmistui lopullisesti heinäkuussa 1947.<sup>4</sup>

<sup>1</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalta – tikkuja tehtaalta 1, 1983, Sunila, s. 91.

<sup>2</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalta – tikkuja tehtaalta 1, 1983, Sunila, s. 89.

<sup>3</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalta – tikkuja tehtaalta 2, 1983, Sunila, s. 182.

<sup>4</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalta – tikkuja tehtaalta 2, 1983, Sunila, s. 187.

Kuorma-autotallit ja paloasema, jota alettiin rakentaa marraskuussa vuonna 1941.<sup>5</sup> Kuorma-autotalli ja paloasema valmistuivat ilmeisesti vuonna 1944 – sota hidasti rakentamista. Kuorma-autotallin ja paloaseman ovat suunnitelleet toden näköisesti – tietoa ei ole löytynyt – tehtaan piirustuskonttori, Alvar Aallon ohjeilla tai Aallon ideoita noudattaen. Tehtaan oma rakennusosasto rakensi tämän rakennuksen. Alvar Aallosta on yksi monista kertomuksista, kun hän kävi tarkastamassa rakennuspiirustuksia Sunilassa: Insinööri Muisto Mauno, joka alusta alkaen toimi Sunilan suunnittelijaryhmässä ja joka myöhemmin oli yhtiön rakennusinsinööri, kertoo Aallon käynneistä Sunilassa alkusuunnittelun aikana: ”Aalto, Kannon ja Kairamon seurassa, kävi aika ajoin tarkastamassa rakennuspiirustuksiamme. Hänellä oli hyvin rempseä esiintymistyyli. Kotvan aikaa piirustusta tarkasteltuaan hän alkoi tehdä siihen omia ehdotuksiaan erittäin paksulyijyisellä kynällä. »*Tästä tehdään komea tehdas*», oli hänen vakiosanontansa ja kynä teki samalla piirustuksen kohdalla sellaista jälkeä, että koko planssin uudelleen piirtäminen oli näistä käynneistä säännöllisenä seurauksena. Ihailin suuresti hänen äärettömän nopeata kykyään lukea ja oivaltaa piirustuksia. Sellaista taitoa en ole muissa ihmisissä tavannut.”<sup>6</sup> Ehkä tällä tavalla on Aalto varmaankin ohjannut tai opastanut piirustuskonttoria kuorma-autotallien suunnittelussa, koska sen ulkoasussa ja olemuksessa on Aaltomaisia piirteitä.

Sunilan asuntoalueelle tuli maaliskuussa vuonna 1952 uusi puhelinjärjestelmä. Asuntoalueelle tuli kauppalan viisnumeroiset puhelimet. Yhtiölle jäi oma sisäinen keskus.<sup>7</sup>

Tenniskentän toiminta oli suhteellisen verkkaista eikä sen käyttö ollut kovin ahkeraa. Tenniksen harrastaminen miellettiin herrojen peliksi ja Sunilassa oli muitakin urheilulajeja, joita Sunilalaiset harrastivat. Sunilassa harrastettiin mm. soutua, yleisurheilua, hiihtoa, painia, suunnistusta, metsästystä. Tenniskenttä oli ahkerassa käytössä vuonna 1956. Tenniskenttää alettiin käyttää entistä enemmän Karhulan tenniskerhon kanssa yhdessä vuonna 1977, jolloin Sunilassa katsottiin, että tennisharrastus löi itsensä läpi.

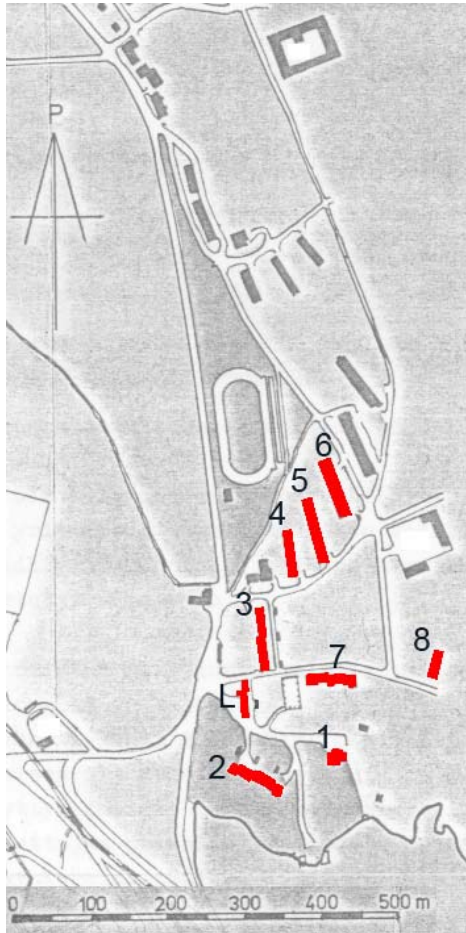
Lämpökeskuksen pihalla on puurakenteinen ja bitumikermillä katettu varastorakennus, joka oli lämpökeskuksen paritaloasukkaiden käytössä. Piharakennuksen Mäkelän puoleisessa päädyssä on kellaritila. Varastorakennus on samanlainen kuin Mäkelän piharakennukset. Nykyisin piharakennus on edelleen varastona. Omassa suunnitelmassani olen esittänyt puisen piharakennuksen purettavaksi.

Kaikkien Vallinimen asuinrakennusten lämmitys hoidettiin keskitetysti Valliniemen lämpökeskuksesta. Lämpökeskus toimitti asuinrakennuksiin lämpöä maanalaisen putkiverkoston kautta Kantolaan (1937), Rantalaan (1937), Mäkelään (1937), Honkalaan (1938), Mäntylä (1938) ja Kuusela (1947) sekä tietysti rakennuksen omaan käyttöön. Sunilan viestin merkinnän mukaisesti Valliniemen lämpökeskus antoi lämmön myös kuorma-autotalleille (1944) ja kasvihuoneelle (1962), joka on sijainnut kuorma-autotallien itäpuolella. Kasvihuone valmistui 1.7.1962, rajapellolle Popinniemen suunnalla – noin 100 metriä kuorma-autotalleista Tehtaankatua pitkin Popinniemen suuntaan vasemmalla puolella tietä. Kasvihuoneella oli töissä oma puutarhuri ja työntekijöitä. Kasvihuone on purettu. Kuorma-autotallit on siirtynyt omaan lämmitysjärjestelmäänsä – maakaasuun. Järjestelmän muutosvuotta en ole löytänyt, mutta ilmeisesti 1990-luvun alkupuolella, jolloin muutkin rakennukset alkoivat liittyä maakaasun piiriin.

<sup>5</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalta – tikkuja tehtaalta 1, 1983, Sunila, s. 140.

<sup>6</sup> **Alava Paavo**, SUNILA metsäjätien yhtiö, Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988, s.83.

<sup>7</sup> **Matti Kanto**, Silppua sahalta – tikkuja tehtaalta 2, 1983, Sunila, s. 224.



**Kuva 16.** Valliniemen lämpökeskuksen lämmittämien rakennusten sijainnit.



**Kuva 17.** Valliniemen lämpökeskuksen lämmittämät rakennukset:

- L** Valliniemen lämpökeskus, Kuva: Martti Kapanen, Alvar Aalto – museo, 1987.
- 1** Kantola, Kuva: Kari Mustonen, 2009.
- 2** Rantala, Kuva: Kari Mustonen, 2009.
- 3** Mäkelä, Kuva: Kari Mustonen, 2009.
- 4** Mäntylä, Kuva: Rurik Wasastjerna, 2006.
- 5** Honkala, Kuva: Rurik Wasastjerna, 2009.
- 6** Kuusela, Kuva: Rurik Wasastjerna, 2000.
- 7** Kuorma-autotallit, Kuva: Kari Mustonen, 2009.
- 8** Kasvihuone, Kuva: Matti Kanto, Silppua sahalla – tikkuja tehtaalta 2, 1983, Sunila, s. 316. Kuvanotto vuosilukua ei ole tiedossani.

---

## 7.2 Valliniemen lämpökeskuksen lähialue – sotien aikana

Talvisodan ja jatkosodan ajalta olen kirjannut – Matti Kannon kirjasarjan Silppua sahalla - tikkuja tehtaalta 1 – muutamia otteita tähän osaan:

Perjantain ilmahälytyksessä 1.12.1939 ikkunoita meni rikki mm. Rantalassa ja Mäkelässä, jossa oli eniten ikkunarikkoja. Sirpaleita lensi aina Ekalle ja Kantolaan saakka.<sup>8</sup>

Paloasemalle tuotiin kolme sähköpatteria, koska siellä jouduttiin sulattamaan jäätynyttä ykkösvaunua. Tuolloin pakkasta oli – 32 °C – keskiviikko aamulla 17.1.1940.<sup>9</sup> Toisin sanoen rakennuksen rakenteet eivät ole kovin eristäviä ja saattoihan jäätymiseen syynä olla myös ovien onneton tiivistäminen tai ne olivat suljettu huolimattomasti. Rakennuksen lämmitys sen aikaisella lämpöäärällä ei ollut riittävä edes rakennuksen lämmön pitämiseen puolilämpimänä.

Lauantaina 20.1.1940, noin klo 17.12. Valliniemessä ja Hallan tornissa kuultiin kaksi kovaa jymähdystä. Valliniemessä kuultiin jymähdykset useassa eri paikassa eri rakennuksessa. Jymähdyksiä seurasi rakennusten kova vapiseminen ja ikkunoiden helinä.<sup>10</sup> Kuten tekstistä huomaa ei eri rakennuksia eroteltu vaan jymähdyksen vaikutus kohdistui mahdollisesti kaikkiin rakennuksiin.

Perjantaina 9.2.1940. Valliniemessä on uusi hälytyssireeni kytkettynä valmiina lämpökeskuksen katolla.<sup>11</sup> Teksti ilmeisesti tarkoittaa lämpökeskuksen piippua, jossa on ollut muitakin asennuksia.

Maaliskuun 1. päivänä. Valliniemen sireeni meni epäkuntoon ja huuti kaksi minuuttia yhtäjaksoisesti.<sup>12</sup>

Tiistaina 5.3.1940. Paloasemalta ilmoitettiin miesten nähneen koneen syöksyvän alas Karhulan takana ja kahden miehen hyppäävän laskuvarjolla.<sup>13</sup> Tarkoittaakohan tämä että paloaseman piippu on toiminut myös tähystyspaikkana, en saanut asiaan vahvistusta.

Lauantaina 13.3.1943, ilmapommitus. Pommi rikkoi Valliniemen Ekan oikotien ja Hallantien risteyksen. Ikkunoita meni rikki Kantolassa, Mäkelässä, Honkalassa ja Liitolla.<sup>14</sup>

Valliniemen lämpökeskus ja sen lähialue selvisi ilmeisesti aika kohtuudella sodista. Mitään suurta ja merkittävää ei ole rakennuksiin kohdistunut.

<sup>8</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalla – tikkuja tehtaalta 1, 1983, Sunila, s. 114.

<sup>9</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalla – tikkuja tehtaalta 1, 1983, Sunila, s. 117.

<sup>10</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalla – tikkuja tehtaalta 1, 1983, Sunila, s. 118.

<sup>11</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalla – tikkuja tehtaalta 1, 1983, Sunila, s. 121.

<sup>12</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalla – tikkuja tehtaalta 1, 1983, Sunila, s. 124.

<sup>13</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalla – tikkuja tehtaalta 1, 1983, Sunila, s. 126.

<sup>14</sup> **Matti Kanto**, Silppua sahalla – tikkuja tehtaalta 1, 1983, Sunila, s. 149.





**Kuva 18.** Kellarin portaat, kuvattu alatasolta. 29.5.2009.



**Kuva 19.** Kellarin öljykattiloiden vanhat laitealustat ja takka, jonka synnystä tekijällä ei ole tietoa. 29.5.2009.

### 7.3 Valliniemen lämpökeskuksen tekniset tilat

Aluksi lämmitys tapahtui hiilillä ja sota-aikana puilla. Öljylämmitykseen siirryttiin vuonna 1954, sanoi Evert Huomo, Sunilan Viestin haastattelussa 1/1956. Hiilillä lämmitettäessä savupiippu ja ympäristö tahtoi nokeentua helpommin, kunnes siirryttiin öljyyn. Tällöin lämmittäminen tuli helpommaksi ja varmaan myös halvemmaksi. Öljylämmitys tosin oli raskaalla polttoöljyllä, jolloin haittoja ilmaantui silloin tällöin. Lopulta vuonna 1991 siirryttiin lämpökeskuksessa maakaasuun.

Lämpökeskuksessa toimi vedenpuhdistuslaitos, joka aiheutti harmia, kun vettä ei tahtonut riittää joka paikkaan tarpeeksi. Menevät putkistot olivat liian pienet ja kun ihmiset pyysivät vettä, ei ollut antaa, kun ei putkiksi ja vedeksi voinut muuttua – Huomo kertoi Sunilan viestissä 1/1956.

Vuonna 1957 kesäkuun 23. päivänä kello 04.41 oli tulipalo Valliniemen lämpökeskuksessa. Palo sammutettiin puolessa tunnissa ja tämä lieene ensimmäinen kerta kun Sunilan palokunta käytti vaahtoa sammutukseen oikein tositarkoituksella. Kellarikerroksessa olevasta lämpökeskuksesta nouseva paksu, öljyinen savu haittasi sammutusta ja nokesi yläpuolella olevan autotallin.<sup>15</sup>

Lämpökeskuksen piipun yläosassa oleva vesisäiliö, toimi painovoimaisesti tämä vesisäiliön korkeus tulee toiminnallisista seikoista. Samalla letkutornin kanssa se määrittä lämpökeskuksen ulkoarkkitehtuurin torniosalla. Alvar Aalto – museon arkistossa on leikkauspiirustus (1:50) – joka oli saapunut Sunilaan 5.10.1936 – lyijykynämerkintä: ”*Kuuselan ylätaso +18.95*”. Suunnitelmia tarkistettiin, että korkeudet toimisivat myös teknisesti. Julkisivupiirustukseen, saapunut Sunilaan 2.10.1936, oli ilmeisesti Lauri Kanto kirjoittanut: ”*Lämpöpatterien varmemman toiminnan aikaansaamiseksi olisi paisuntasäiliö korotettava mahdollisimman ylös*”. Tämä kirjoitus on päivätty 9.1.1948. Ilmeisesti lämpimänveden saanti on tuntunut olevan ennen aina ongelmana.

Vuonna 1977 marraskuun toisen päivän yönä, hälyttivät Valliniemen lämpökeskuksen polttimot. Talonmies Raimo Richter meni katsomaan kellarikerrokseen hälytyksen syytä, lämpökeskuksen kellarin lattialla oli vettä noin 50 cm, sähkökeskuksien alareunaan asti. Veden korkeuden ei olisi tarvinnut nousta, kuin muutaman sentin niin sähköt olisivat menneet epäkuuntoon Valliniemestä. Osa asuntoalueen puhelimista meni mykäksi. Yksi putkista oli katkennut. Hyvärinen sai suljettu vuotokohdan kloorisuoja-puku päällään – jonka jälkeen pumpattiin.<sup>16</sup>

Vuonna 2007 tapahtui samantapainen vesivuoto kellarissa, tällöin vedenpinta oli noussut samalla tavalla sähkökeskuksien alapintaa asti. Ripeällä toiminnalla vedet saatiin pois ja vahingot minimoitua.

<sup>15</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalta – tikkuja tehtaalta 2, 1983, Sunila, s. 272.

<sup>16</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalla – tikkuja tehtaalta 3, 1983, Sunila, s. 460.

<sup>17</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalla – tikkuja tehtaalta 3, 1983, Sunila, s. 514.



**Kuva 20.** Kellarin ensimmäisen tason matala varasto.  
29.5.2009.



**Kuva 21.** Kellarin toisen tason varasto – vanha hiilivarasto.  
29.5.2009.

Vanhat lämpö- ja vesiputket olivat aikansa palvelleet Valliniemessä ja rikkoutuivat touko- ja kesäkuun vaihteessa vuonna 1982. Uudet putkiasennukset tehtiin Mäkelään kesäkuussa, mutta lakkoilun takia monttu täytettiin Tehtaankadulla ja tonteilla vasta heinäkuussa vuonna 1982.<sup>17</sup> Tähän muutokseen liittyen on Alvar Aalto – museossa piirustuksia, joissa on esitetty aluelämpökanavien ja vesijohtojen suunnitelmia, jotka on päivätty 18.5.1982. Suunnitelmien tekijä yritys on Kartek. Suunnitelmissa esitetään putkien reitti lämpökeskuksesta asunto-osan ali suoraan Mäkelään – piirustukset ovat pohja, leikkaus ja asemapiirros, LVI-suunnittelijan tekeminä.

Pannuhuone hiilivarastointeen ja sähköpääkeskuksineen sijaitsivat kellarissa. Nykyisten sähkölaitteiden yläpuolella on ilmeisesti ollut ikkuna, ainakin ikkunakaavioissa on mainittu rakennuksen kellarin ikkuna yksi kappale ja nykyisin on olemassa ilmanottoaukkojen lisäksi betoninen ikkunasyvennys, pihan puolella.

Uusi omistaja Jukka Hämäläinen asennutti vanhaan puuvarastoon öljylämmityskattilan, joka tuottaa vain lämmintä vettä, jolla saadaan matot pestyä. Rakennuksen lämmitykseen kattilasta ei ole tehoja tarpeeksi. Rakennus on tällä hetkellä ilman varsinaista lämmitystä. Hämäläisen kertoman mukaan rakennuksen yläpohja, katto, oli talvella sulana, kun toiminnassa ollut lämmitys puski rakennuksen lämmitykseen tarkoitetun energian harakoille. Räystäiltä tippui vettä pakkasellakin, joten lämmityskustannukset olivat aikamoiset. Tästä oli seurauksena tilojen lämmittämisen lopettaminen.

<sup>18</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalta – tikkuja tehtaalta 2, 1983, Sunila, s. 220.





**Kuva 22.** Sunilan palokunta vuonna 1938. Kuva on otettu autotallien sisäikkunaseinää kohti – ikkunaseinä liukuovineen on edelleen olemassa. Kuva on Sunilan Viesti – henkilöstölehdessä 4/2007, s. 8.



**Kuva 23.** Valliniemen lämpökeskuksen henkilöautotallit vuonna 1952, edustalla yhtiön hienot autot kuljettajineen. Kuva on Sunilan Viesti – henkilöstölehdessä 2/1982, s. 2.

## 7.4 Valliniemen lämpökeskuksen paloasema

Palokunta oli aluksi puolivakinaista. Palomiehet olivat töissä tehtaalla omissa ammateissaan ja asuivat Sunilan asuntoalueella. Hälytyksen tullessa, hälytysvuorossa olevat lähtivät sammutus ja pelastustoi-miin. Paloasemaan kuului letkutorni, jossa kuivattiin paloletkut. Palomiehillä oli paloautojen tallitilat käytössä sekä kaluston hoitotilat.

## 7.5 Valliniemen lämpökeskuksen henkilöautotallit

Auton kuljettajat – lämpökeskuksen autotallit olivat henkilöautotalleja - toimivat ja ajoivat pääasiassa yhtiön päälliköiden sekä edustusautoja. Henkilöautoja oli neljä kappaletta vuonna 1951. Autot tankattiin omasta bensamittarista, joka oli lämpökeskuksen piipunjuurella. Autotallitiloissa oli myös auton pesutila, huoltotilojen lisäksi. Autonkuljettajina toimivat Bruno Olsén, Lauri Mäkinen, Osrik Forsberg ja Olli Mäkinen.<sup>18</sup> Auton kuljettajilla oli yhteinen taukotila, joka on merkitty vanhoissa kuvissa verstaatilaksi. Huhtikuun alussa vuonna 1982 tehdas myi viimeisen edustusautonsa, jonka kuljettajan toimi Kauko Wahlstein. Tällöin henkilöautojen tallit jäivät tyhjiksi, käyttämättömiksi alkuajan toimintaa silmällä pitäen.

Autotallitiloja oli varattuna alkujaan kuuden autopaikan verran. Autotallitiloissa oli myös auton pesupaikka sekä autonkuljettajien taukotila, joka toimi alkujaan verstaana – ilmeisesti kaikki autohuollot tehtiin tehtaalla auton huolto- ja auton korjaustiloissa, tehdasalueella.



**Kuva 24.** Valliniemen lämpökeskus ja asuinosa vuoden 1980-luvun alussa. Autotallitoiminta on hiljentynyt. Kuva: Eija Anttila.



**Kuva 25.** Vuosi Valliniemen lämpökeskuksen piipussa ja joulukuusi. Kuva on Sunilan Viesti – henkilöstölehden kannessa 2/1962.

## 7.6 Valliniemen lämpökeskuksen piippu

Rakennuksen piipussa on Sunila Oy:n logo, joka on alueen tärkeä maamerkki Sunilantien näkymälän päässä. Sunilan tehtaiden oman liikemerkin suunnittelun teki Alvar Aalto, Lauri Kannon ehdotusten ja idean perusteella. Alvar Aallon suunnitelma hyväksyttiin 26.8.1937 pidetyssä johtokunnan kokouksessa, jonka pöytäkirjasta löytyy merkintä: ”Hyväksyttiin toimitusjohtajan esittämä arkkitehti Alvar Aallon suunnittelema merkki yhtiön selluloosamerkiksi.” Merkin viisi sädesakaraa kuvasivat viittä omistajayhtiötä.<sup>19</sup> Sunilan liikemerkki on asennettuna Valliniemen lämpökeskuksen torniin. Minulla ei ole logon asennusvuodesta tarkkaa tietoa.

Lämpökeskuksen torniin laitettiin uuden vuoden vuosiluku, jota valaistiin aina vuoden vaihteessa aina aamuun asti. Lämpökeskuksen piipun juuren lähellä, nykyisen lipputangon kohdilla oli myös sähkökynttilöin valaistu joulukuusi. Sunilalaiset kerääntyivät kuuselle ja lämpökeskuksen piipun läheisyyteen vastaanottamaan uutta vuotta ja seuraamaan uuden vuoden vastaanoton ilotulitusta. Viimeisen kerran vuosiluku oli asennettuna vielä vuoden vaihtuessa vuoteen 1961. Joulukuun 31. päivänä 1961 oli ensimmäinen kerta kun Sunilan kuusella ei ollut uuden vuoden vastaanottoa eikä vuosilukua tornissa.<sup>20</sup> Kuusi sentään säilyi, tiedossani ei ole koska tämä perinne katkesi.



**Kuva 26.** Sunila Oy:n logo, josta kaksi ylintä kuvaa on Lauri Kannon luonnoksia ja alin kuva Alvar Aallon lopullinen esitys. Kuva on skannattu Matti Kannon kirjoittamasta kirjasta.<sup>21</sup>

<sup>19</sup> **Alava Paavo**, SUNILA metsäjättien yhtiö, Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988, s.87.

<sup>20</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalta – tikkuja tehtaalta 2, 1983, Sunila, s. 311.

<sup>21</sup> **Kanto Matti**, Silppua sahalta – tikkuja tehtaalta 1, 1983, Sunila, s. 55.





**Kuva 27.** Valliniemen lämpökeskuksen pesula.  
Kuvaaja: Rurik Wasastjerna 2005.



**Kuva 28.** Valliniemen lämpökeskuksen kuivaushuone.  
Kuvaaja: Kari Mustonen 2009.



**Kuva 29.** Valliniemen lämpökeskuksen vanha autojen pesupaikka. Kuvaaja: Kari Mustonen 2009.

## 7.7 Valliniemen lämpökeskuksen vaatepesula

Rakennuksessa oleva vaatepesula toimi alkujaan Kantolan, Rantalan ja Mäkelän asukkaiden vaatehuoltotiloina. Pesulassa sai vaatteiden pesemisen lisäksi vaatteet kuivattua kuivaushuoneessa tai ulkona ja silitettyä mankelihuoneessa.

Vaatepesulan yhteyteen kuului pesutupa, kuivaushuone, mankelihuone ja puuvarastotila. Alkujaan pesuvedet lämmitettiin muuripadassa ja vaatteet pestiin betonisissa pesualtaissa. Myöhemmin tuli vaatteidenpesukoneita. Ulkonakuivaus oli myös mahdollista, nykyisin piharakennuksen päädyssä on edelleen teräsputkirakenteiset narulliset kuivaustelineet.

## 7.8 Valliniemen lämpökeskuksen omistajat

Alkujaan Valliniemen lämpökeskuksen omisti Sunila Oy, joka alkoi myydä asuntoalueen rakennuksia 1960-luvun lopulta yksityisille ja yrityksille, maa-alueen omistuksen kuitenkin jäädessä Sunila Oy:lle.

Vuoden 1982 edustusautojen tallien jäädessä käyttämättä ja asunto-osan purkamisen myötä lämpökeskuksen käyttö väheni entisestään. Tilat jäivät varastotiloiksi ja käyttämättömiksi, ainoastaan pesulassa oli ajoittaista toimintaa. Lämpökeskuksen tilat elivät hiljaiseloa aina vuoteen 1987.

Vuonna 1987 Esko Nuurtamo osti Sunila Oy:ltä lämpökeskuksen ja muodosti pesulatiloista mattojenpesulan. Mattojen pesukoneet siirrettiin Valliniemen pesula ja saunarakennuksesta eli nykyisestä Aallon Maja rakennuksesta vuonna 1993, näin vanhat pyykinpesukoneet korvattiin mattojenpesukoneilla. Samalla tehtiin pesulan lattiamuutokset. Entinen muuripata ja betoniset pesupaikat purettiin ja tehtiin uudet lattiasyvennykset lattiakaatoineen sekä viemärointeineen. Nuurtamo piti mattojenpesuyritystä lämpökeskuksessa. Muut tilat – autotallit ja vanhan paloasemanosat – olivat varastokäytössä.

Nuurtamon jälkeen lämpökeskuksen osti Harri Järvinen 26.10.1994. Järvinen toimi tiloissa 30.5.1995 asti. Tiloissa toimi matojenpesula, yrityspohjalta. Muiden tilojen käyttö oli edellisen omistajan viitoitamalla tavalla varastokäytössä.

Järvisen jälkeen omistajaksi tuli Timo Orpana 30.5.1995. Toiminta jatkui edellisen omistajan tavoin ennallaan. Timo Orpanalla oli myös valokuvausliike, jonka omistuksessa lämpökeskus oli myös – Orpanan jälkeen. Tietävästi valokuvausliikkeellä ei ollut mitään varsinaista toimintaa lämpökeskuksen tiloissa.



**Kuva 30.** Uuden 50 m<sup>3</sup> öljysäilön asennus kaivantoon on käynnissä vuonna 1968. Kuva on Sunilan Viesti – henkilöstölehdessä 4/1968.



**Kuva 31.** Valliniemen lämpökeskus 25.2.2009.  
Kuvaaja Kari Mustonen.

Orpanalta lämpökeskuksen osti Jukka Hämäläinen 1.7.2004. Omistajavaihdoksen jälkeen pesulatilat toimivat nykyisin edelleen Hämäläisen omistuksessa, mattojenpesupaikkana ja autotallit on vuokrattu harrastustiloiksi – veneiden ja autojen kunnostajille sekä varastotiloiksi. Kellaritilat – tekniset tilat – on käyttämättä. Nykyiset vuokratulot eivät riitä kattamaan rakennuksen kunnossa pitämiseen tarvittavaa rahamäärää, joten aivan välttämättömiä korjauksia ja kunnostuksia, paikkauksia tehdään mutta ei muuta. Vähäisistä toimenpiteistä huolimatta tai juuri kunnostusten vähäisyyden takia rakennus rapistuu ja kunto heikkenee koko ajan.

Lämpökeskuksen tilat ovat toimineet varastotiloina ja mattojenpesulana, omistajavaihdoksien aikana. Lämmitystarve on keskittynyt pelkästään itse rakennukseen. Muualla lämmönjakeluyhteydet olivat lopetettu 1980-luvun alkupuolella.

## 7.9 Valliniemen lämpökeskuksen korjaukset ja muutokset

Lämpökeskuksessa on tehty useampia tekniikkaan liittyviä asennuksia ja muutostöitä. Näihin kaikkiin teknillisiin – lämpöputki, sähkökeskus yms. muutoksiin en ole syventynyt tässä selvityksessä, näitä putkivetoja, syöttökaapeleita ja ties mitä on yhdistetty rakennukseen ja rakennuksesta pois. Rakennushistoriallista selvitystä olen tehnyt siltä osin mikä on aiheuttanut muutoksia nykyisen rakennuksen arkkitehtuuriin ja tilojen käyttötarkoitukseen. Nykyisin rakennus on liitetty kunnalliseen vesi- ja viemärijärjestelmään.

Vuonna 1968 vaihdettiin uusi öljysäiliö, jonka varastointimahdollisuus oli 50 000 litraa, säiliö asennettiin pihanpuolelle. Tarkastusluukut ovat vielä näkyvissä ja ylitäytön purkausputki, rakennuksen seinällä. Tällä öljymäärällä lämmitettiin lähes kuukausi kovilla pakkasilla – Kantolaa, Rantalaa, Mäkelää, Mäntylää, Honkalaa ja Kuuselaa sekä autotallit ja kasvihuone sekä lämpökeskusta että sen puista asunto-osaa. Varhaisemmat öljysäiliöt 2 kpl á 7500 litraa riittivät talvikaudella 3000 litraa/vrk ajolla vain vajaaseen neljälle (4) vuorokaudelle.<sup>22</sup> Nämä pienemmät öljysäiliöt olivat aluksi bensasäiliöitä, joissa oli autojen käyttöön olevaa polttoainetta. Bensamittari sijaitsi piipunvieressä. Bensamittari purettiin vuonna 1954, jolloin siirryttiin öljylämmitykseen. Bensasäiliöt täytettiin polttoöljyllä. Uusi bensanotto asemapaikka tehtiin tehdas-alueelle, pääportin lähellä. Uusi öljysäiliö asennettiin pesutilojen puoleiselle pihanpuolelle maahan, öljysäiliö on siellä edelleenkin, käyttämättömänä. Varhaisemmat öljysäiliöt on ilmeisesti jätetty entisille sijoilleen maahan, Tehtaankadun ja piipun väliselle alueelle. Raimo Richterin muistin mukaan nämä säiliöt olivat keittiön ikkunan alla. Säiliön ilmaputki on poistettu. Ilmaputki oli piipun kyljessä aivan kulmalla.

<sup>22</sup> Sunilan Viesti. Henkilöstölehti. 4/1968, s. 12.





**Kuva 32.** Valliniemen lämpökeskus 24.4.2009.



**Kuva 33.** Valliniemen lämpökeskus 5.5.2009.



**Kuva 34.** Valliniemen lämpökeskus 24.4.2009.  
Kuvat: Kari Mustonen.

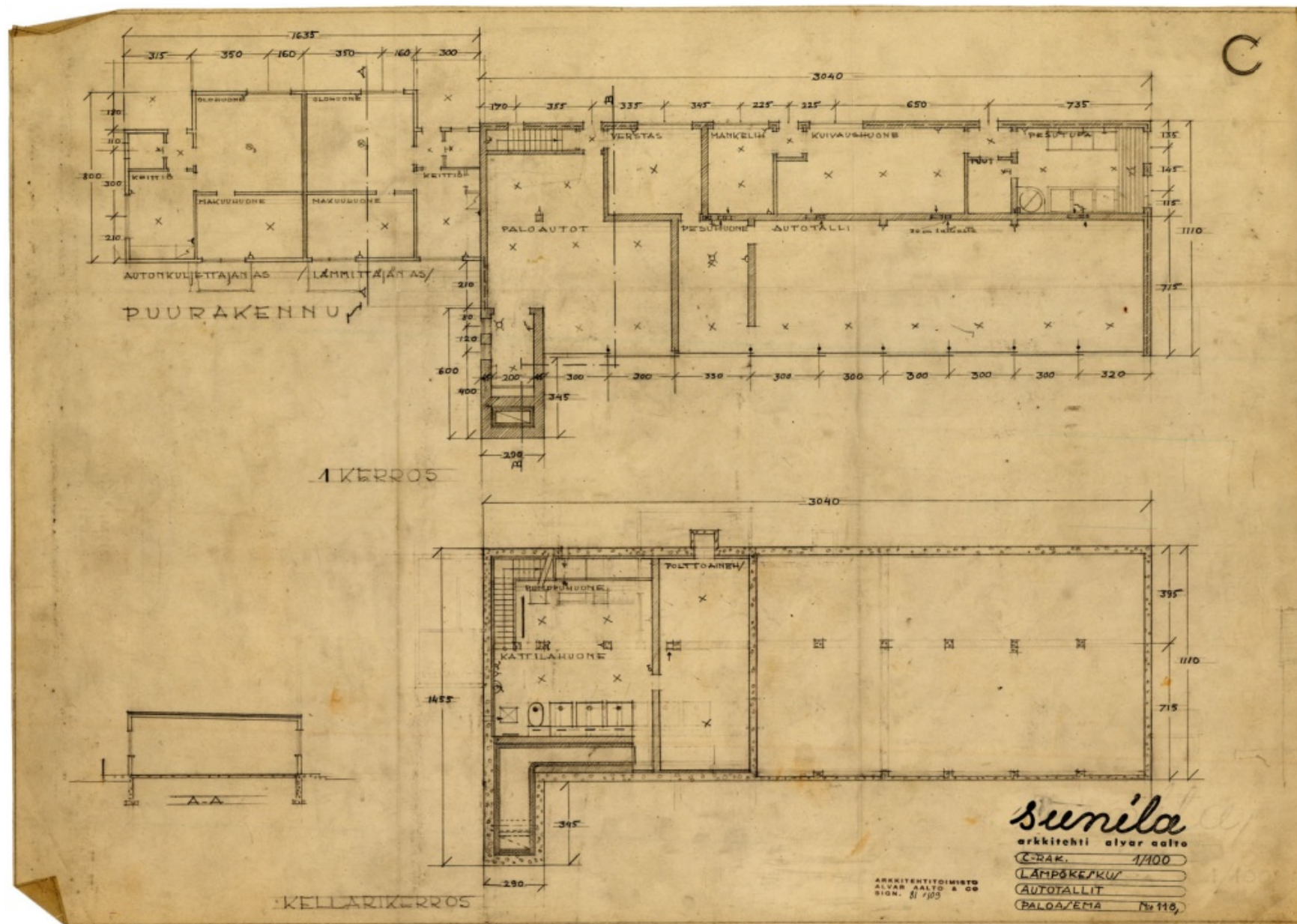
Lämpökeskukseen liittyviä muutostöitä ei ole dokumentoitu piirustuksiin juuri mitään. Alvar Aalto – museosta sain savupiipun ja letkutorniin yläosaan liittyvän muutoksen, jossa savupiippuun on rakennettu suojakaiteet tikkaineen. Suunnitelmapiirustus on kirjattu 17.7.1979. Savupiipun tiilinen yläosa on muutettu isommaksi aikaisemmin – tietoa ei ole koska muutos tehtiin ja minkä takia. Ilmeisesti muutoksen ajatuksena on ollut, että piipun nuohoamiseen tarvittiin parempi työskentelytaso – tämä on tekijän oma johtopäätös. Suojakaiteen muutoksen piirustukset ovat Sunila Oy:n piirustuskonttorin laatimat.

Rakennustarkastuksesta löytyi ainoa rakennusluvalla haettu muutos – piirustuksien päiväys 24.9.1990. Muutoksen syy oli lupa rakentaa maakaasukattilalle ja lämminvesivaraajalle tekninen tila. Tämä toteutettiin ja kattila asennettiin piippuineen tekniseen tilaan 1. kerrokseen, vesivaraajasta ei ole tietoa. Piirustuksiin oli merkitty nimiön muutososaan: *1.11.1990 varasto 5,5 = kattilahuone, piipun lisäys*. Muutoslupa on päivätty rakennustarkastuksen hyväksynnällä 3.1.1991. Lupakuvia on pohjapiirros ja julkisivut pohjoiseen, itään sekä etelään. Muutossuunnittelun kuvat on tehnyt HRH-suunnittelu.

Muista muutoksista en ole löytänyt dokumentoitua tietoa. Osittaiseen muutosten tiedon saannin vähyyteen on ollut syynä, ettei Sunila Oy:n arkistoa ole päässyt penkomaan. Sunila Oy:n henkilökunta on ollut lomautettuna keväästä 2009 ja lomautus jatkuu edelleenkin syksyllä 2009. Työssä on ollut vain muutama henkilö, eikä arkiston hoitoon tai siihen liittyvää henkilöstöä ole helposti tavoittanut. Sunila Oy:n tiedotussihteeri Päivi Tötterman on avustanut minua parhaalla mahdollisella tavalla, siten kuin se lomautuksen aikana on ollut mahdollista. Tosin monet ovat sanoneet, että kaikki piirroksat ja aineisto on luovutettu Alvar Aalto – säätiölle ja – museolle. Näistä paikoista etsin aiheeni aineistoa, mutta tietoa löytyi niukalti. Sunila Oy:n arkistossa on kuuleman mukaan paljon järjestämätöntä arkistodokumenttia, kuvia yms. joista saattaisi löytää jotakin asiaani liittyvää tietoa, mutta esteenä on, että tähän aineistoon ei helposti pääse käsiksi ja aineisto on kuulemani mukaan järjestämätöntä, joten se tutkimiseen menisi lisää aikaa.

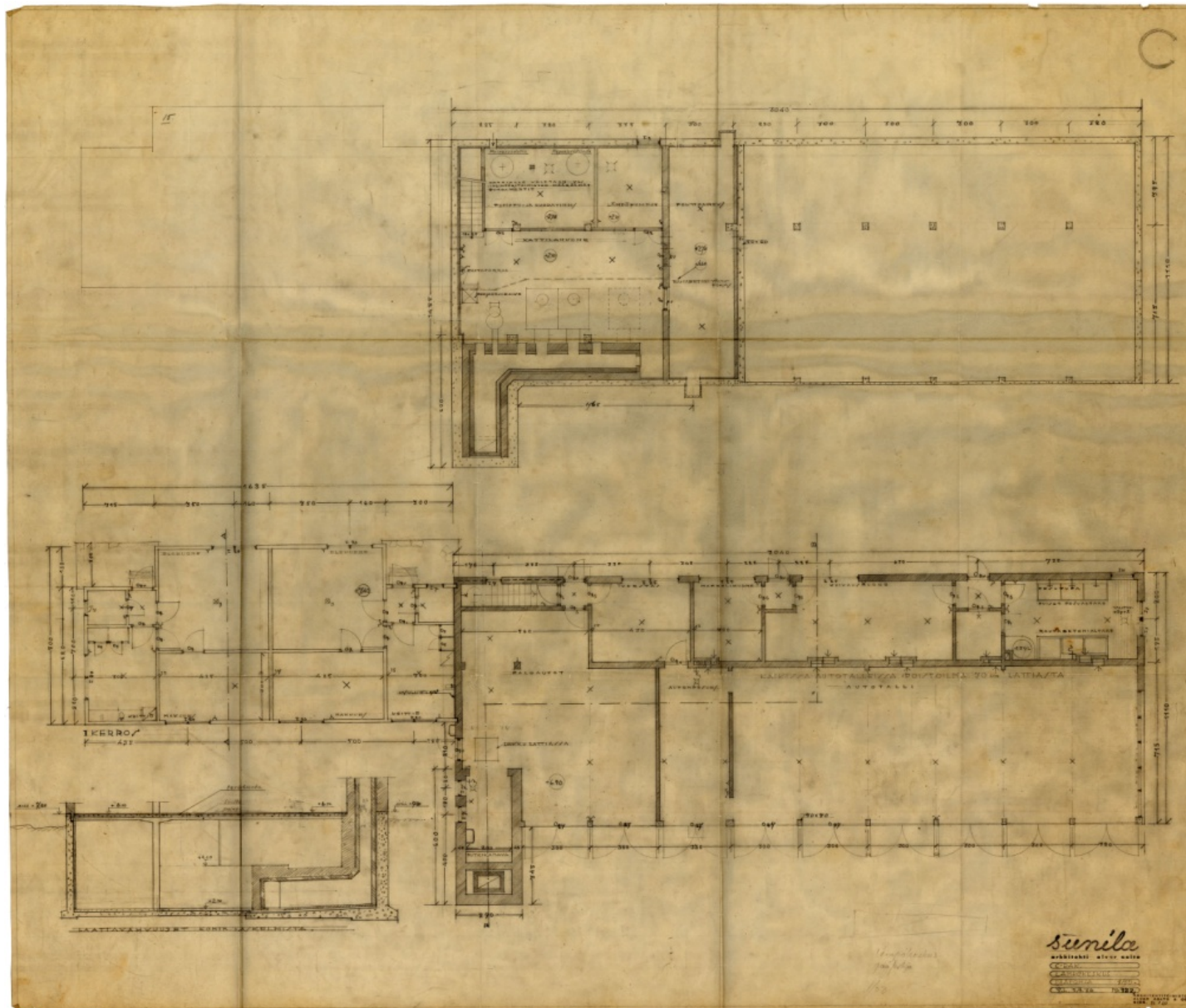
Yleensä muutokset tehtiin tehtaan omana työnä, sen mukaan kuin tarve vaati. Omaan tehty muutokset kaikesta rakennusmiesten kätevyydestä huolimatta varmaankin ovat tarvinneet edes jonkinlaista suunnitelmaa, mutta ao. suunnitelmia en ole löytänyt. Rakennuslupaa muutoksille ei haettu, koska Kotkan kaupungin arkistossa eikä rakennustarkastuksessa ei ole olemassa enempää kohteen asiapereita.

Jukka Hämäläinen on rakennuksen nykyinen omistaja, joka uusi vesikatteen vuonna 2006.

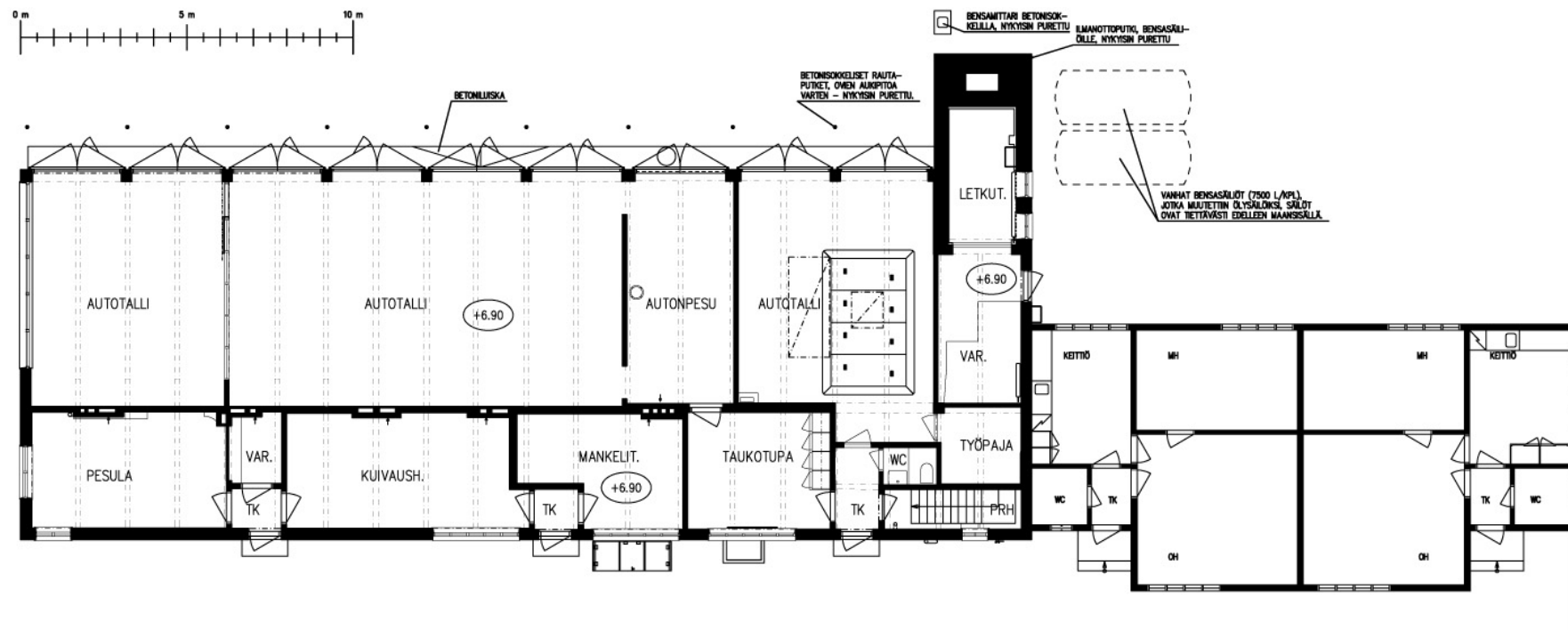


Kuva 35. Valliniemen lämpökeskuksen pohjapiirroksat ja asunto-osan leikkauspiirustus – lähes alkuperäistoteutuksen näköinen, mankeli ja kuivaushuoneen välinen seinä rakennettiin nykyisen ajantasapiirustuksen mukaisesti. Kuva Alvar Aalto – museo. Kuvan nro 81/109.



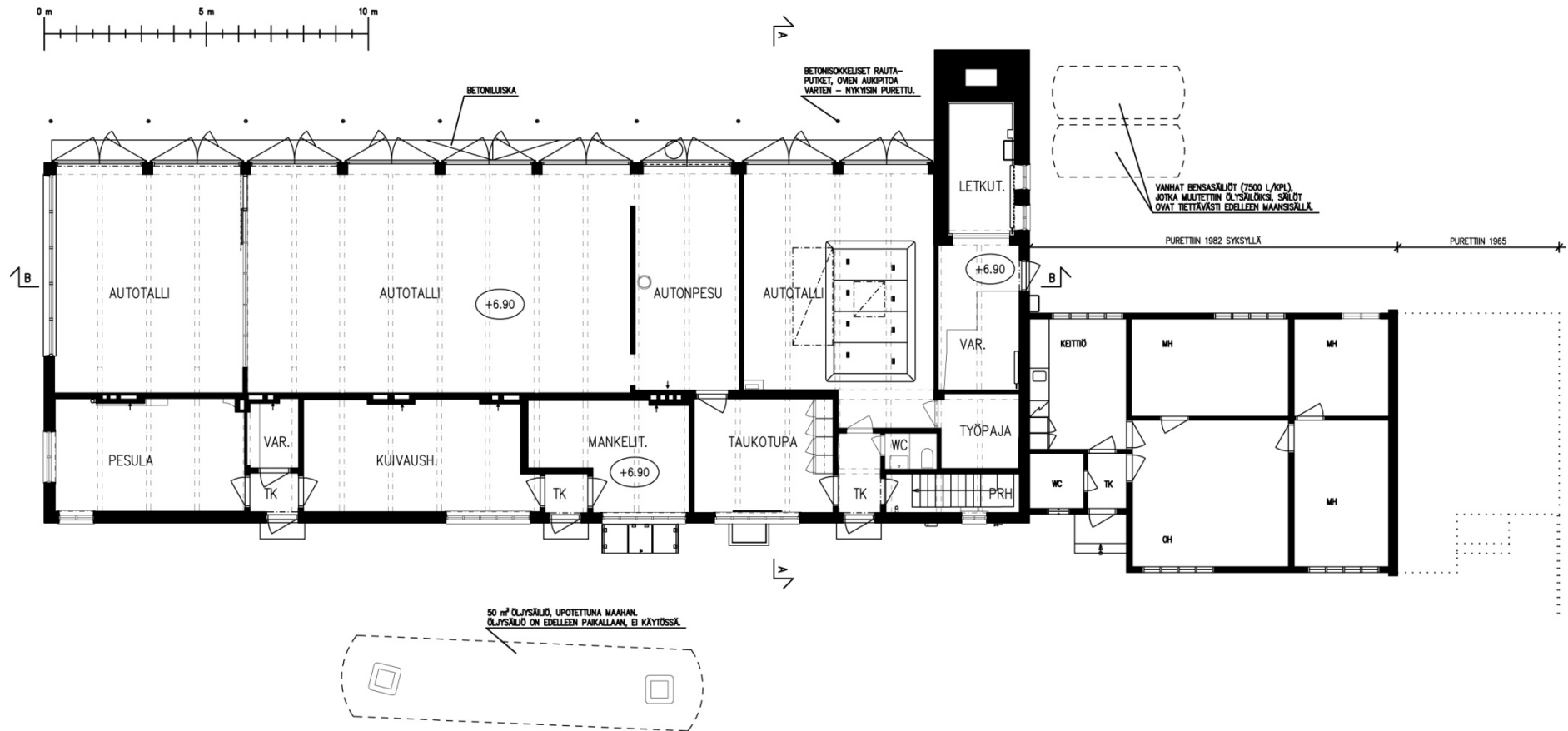


Kuva 36. Valliniemen lämpökeskuksen pohjapiirroksiset ja kellaritilan leikkauspiirros. Muun muassa kellarin teknisiä tiloja on muutettu, kuvaan 81/109 verrattuna. Kuva Alvar Aalto – museo. Kuvan nro 81/110.



**Kuva 37.** Valliniemen lämpökeskuksen tärkeimmät kartoitetut muutokset, ennen vuotta 1965, lämpökeskus ja paritalo yhdessä – mittakaava 1:200.





**Kuva 38.** Valliniemen lämpökeskuksen tärkeimmät kartoitetut muutokset, vuoteen 1969, asunto-osa muutettu yhdeksi asunnoksi – mittakaava 1:200.



**Kuva 39.** Valliniemen lämpökeskus, mankelihuone nykyisin, 24.4.2009. Kuva: Kari Mustonen.



**Kuva 40.** Valliniemen lämpökeskus, letkutorni nykyisin, 30.7.2009. Kuva: Kari Mustonen

## 7.10 Valliniemen lämpökeskuksen asuinrakennuksessa asuneet ja sen korjaukset

Puinen asuinrakennusosa valmistui samaan aikaan kuin muu osa lämpökeskuksesta eli keväällä vuonna 1937.

Asuinrakennuksen ensimmäiset asukkaat olivat autonkuljettaja Bruno Olsén, joka asui perheineen auton kuljettajan puoleisessa asunnossa, toisin sanoen Tehtaankadun puolella. Hän asui perheensä kanssa vuodesta 1937 vuoteen 1958, aina kuolemaansa asti.

Toinen asukas oli lämpökeskuksen puoleisessa asunnossa talonmies ja lämmittäjä Evert Huomo perheineen vuosina 1937–1962.

Huomojen muuton jälkeen talonmiehen ja lämmittäjän tointa tuli hoitamaan Pentti Jyrkilä, joka perheineen asui lämmittäjän asunnossa vuosina 1962–1972.

Olsénien jälkeen autonkuljettajan asuntoon muutti Lauri Nevalainen perheineen. Nevalaiset asuivat vuosina 1958–1965. Kuorma-auton kuljettaja Lauri Nevalainen oli yksi Sunilan Soutajien vuoden 1952 Olympialaisten pronssimitalisteista. Nevalaisten muutettua – vuonna 1965 – asuntoon muutti autonkuljettaja Harry Pettersson vaimonsa Raili Petterssonin kanssa. Petterssonit asuivat asunnossa vuoden 1968 loppupuolelle asti, jolloin muuttivat pois asunnosta. Tämän jälkeen Pentti Jyrkilä ehdotti, että rakennukseen tehtäisiin muutos siten, että heidän perheensä saisi lisätilaa. Samalla myös Tehtaankadun levennysvaatimus tulisi täytettyä, kun Tehtaankadulla mm. kuorma-autot liikenne oli lisääntynyt.

Puinen asuinrakennuksen, paritalon, muutos yhdeksi asunnoksi tehtiin vuonna 1969, alkukesästä. Rakennuksesta purettiin noin viisi metriä Tehtaankadun puolelta. Purettavaksi joutuivat tuulikaappi, wc, keittiö ja osa olohuoneesta sekä makuuhuoneesta. Sunilantien puoleinen makuuhuoneen ikkuna siirrettiin uuteen paikkaan. Tietä vasten rakennettiin kahitiiliseinä, jossa ei ollut ikkunoita – tiiliseinä oli puhtaaksimuurattu. Rakennuksen muutostiedot olen saanut Pentti ja Kirsti Jyrkilän pojalta Jorma Jyrkilältä, joka asui neljävuotiaasta lähtien perheensä kanssa asunnossa. Tiedot on täydennetty Raili Petterssonin haastattelulla ja Jarmo Nevalaisen tiedoilla.

Raimo Richter perheineen asui Jyrkilöiden muutettua asuinrakennuksessa vuodesta 1972 vuoden 1982 helmikuuhun asti. Hän toimi lämmittäjänä ja talonmiehenä toisin sanoen hoiti yhtiön palkkalistoilla Valliniemen lämpökeskuksen piiriin kuluviin rakennusten talonmiehen hommia, kuten muutkin häntä ennen.

Puinen asuinrakennus osa purettiin kokonaan vuonna 1982 kesällä tai syksyllä - Raimo Richterin kertoman mukaan.

Kiinteäsisustusten muutoksista eivät asukkaat ja asukkaiden jälkeläiset osanneet kertoa juurikaan mitään. Raimo Richterin mukaan heillä oli vanhat keittiön kalusteet, tosin keittiön koneita oli uudistettu ja täydennetty.



**Kuva 41.** Tarkastelemani alue Sunilassa on Valliniemen lämpökeskus ja sen lähialue.

## 7.11 Valliniemen lämpökeskuksen inventointipiirrokset

Olen mitannut rakennuksen jokaisen mahdollisen paikan mihinkä vaan oli mahdollista päästä, kokoni sallimissa rajoissa ja turvallisuuden vaarantumatta. Tämän takia piipun yläosa jäi mittaamatta ulko- ja sisäpuolelta. Kiivetessäni seinällä olevia nykyisiä tikkaita ylöspäin – sisä- ja ulkopuolella – alkoivat tikkaat liikahtella uhkaavasti, joten luovuin tehtävästä. Savusolassa en ryöminyt. Nämä käymättömät paikat olen piirtänyt vanhojen piirustusten ja näköhavaintojen perusteella. Autotallitila 3 ja 4 on myös sellaisia tiloja, joihin en päässyt mittaamaan enkä tutustumaan. Tilojen sisäiset seinien ja ovien paikat olen saanut Jukka Hämäläisen ilmoitusten mukaisesti.

Teknisiä laitteita – putkia, sähkökatkaisimia, lamppeja yms. en mitannut – vaan keskityin mittaamaan ja piirtämään jatkotyöskentelyni kannalta oleellisimpaan. Näiden komponenttien inventointi on oma työnsä varsinaisessa inventoinnissa.

Inventointi piirustukset eli ajantasapiirustukset ovat liitteinä. Mittaamisen ja piirtämisen tein kesällä sekä viimeiset täydennykset että tarkistukset elokuun loppuun mennessä vuonna 2009.

## 8 Valliniemen lämpökeskuksen uusi käyttötarkoitus

Nykyinen lämpökeskus on yksi arvokkaista rakennuksista Valliniemen asuntoalueella, koska se toimii maamerkinä – Sunilantieltä lähestyttäessä tehdasta, piippu ja sen kyljessä oleva tehtaan logo ilmoittavat saapujalle, missä tehdasta ja asuntoaluetta yhdistävä solmukohta sijaitsee. Lämpökeskus toimii myös hyvänä kokoontumispaikkana, tutustuttaessa alueeseen. Lämpökeskuksen saavutettavuus maitse, kulkuneuvoilla ja meritse, esim. veneillä, on sijainniltaan todella hyvä – liikenneyhteydet ovat olemassa. Liikenneyhteyksiä täytyy kehittää vielä paremmiksi.

Lämpökeskukseen liittyvä uusi rakennus on tehtävä erilliseksi alisteiseksi rakennukseksi. Näin vältetään yhdistämästä väkinäisesti uutta rakennusmassaa vanhaan. Eri rakennusten välisten tilojen yhdistäminen, tuo usein kulkuyhteyksien yhteensovittamisen, jolloin vanhan ja uuden rakennuksen korkeuserot tuovat kulkemisen kannalta lisähaastetta suunnitteluun. Usein tarvitaan lisätilaa esim. portaiden, hissien tai luiskien suunnitteluun. Uuden tilan käyttötarkoituksesta johtuen uuden rakennuksen massa voi muodostua ongelmaksi, nykyisen rakennuksen massalle, jolloin erillinen rakennus on helpompi massoitella. Vaihtoehtohan olisi suunnitella lämpökeskuksessa kiinni oleva puretun paritalon kaltainen massa, mutta silloin oltaisiin tekemässä kopiota vanhasta tilanteesta ja samalla tilan käyttö rajoittuisi uuden rakennuksen koon mukaan. Kiinni olevan rakennuksen pitäisi noudatella massaltaan purettua vanhaa purettua rakennusta. Näillä perusteilla uuden irrallisen rakennuksen tekemistä suosittelen ja jota olen itsekin noudattanut. Luontevin sisäinen kulkuyhteys vanhan ja uuden välille muodostuu maanalaisen näyttelytilojen kautta.

---

Nykyinen lämpökeskus muutetaan taiteilija-ateljeiksi, joita voi vuokrata. Tiloissa voi tehdä työtään ja asua, jolloin rakennuksen käyttö muodostuu ympärivuotiseksi. Tällöin rakennuksen käyttöaste nousee sekä se edesauttaa siihen, että osa vuokratuloista voidaan käyttää rakennuksen kunnossapitoon.

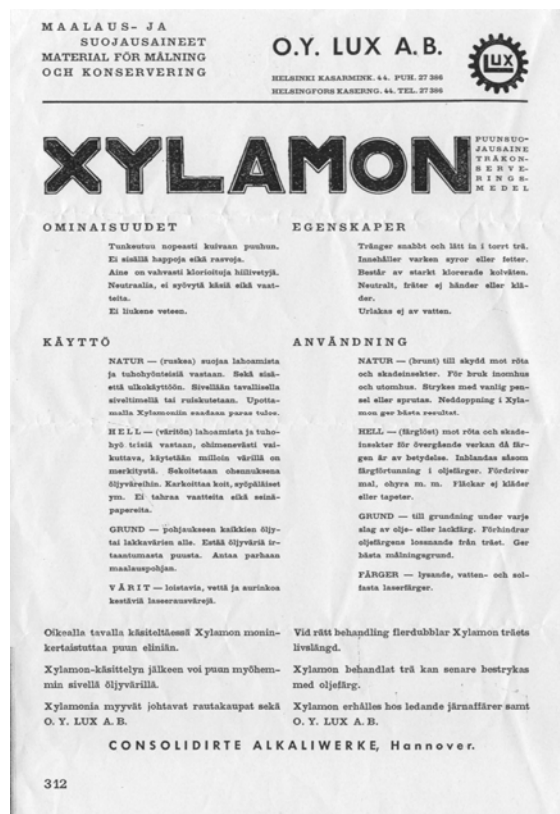
Alakerrassa oleva auditorio palvelee suurempaa yleisöä. Auditorioon pääsee portaita pitkin lämpökeskuksen torniosan juurelta ja hissillä uudesta infokeskuksesta. Torniosan yläpuoli – portaiden yläpuolella – on jätetty entiselleen avoimeksi torniksi, josta muodostuu näyttelytila, johon taiteilijat voivat ideoida tilaan sopivia näyttelyitä – torinosan sisällä oli hyvin kirkollinen tunnelma, harmaiden seinien ja luonnonvalon luomassa valoleikissä.

Rakennuksen kerrostasoala – kun kaikki tilat lasketaan pääkäyttötarkoituksen mukaisiksi – on kellarissa 177,5 ktm<sup>2</sup> ja 1. kerroksessa 347,5 ktm<sup>2</sup> eli yhteensä 525,0 ktm<sup>2</sup>. Rakennuksen tilavuus on 2140 m<sup>3</sup>. Voimassa olevassa asemakaavassa on merkitty Valliniemen lämpökeskukselle rakennusoikeutta 500 m<sup>2</sup> ja piharakennukselle 70 m<sup>2</sup>.

Nykyisen puisen piharakennuksen olen osoittanut purettavaksi ja sen tilalle tulee asuntojen ja henkilökunnan autopaikoitus, jonka ympärille istutetaan puita ja kasvillisuutta. Tällä tavoin saadaan auto hiukan piilotettua ja poistettua näkyvistä.

Lämpökeskuksen ateljeetilojen ja Kantokadun väliin olen esittänyt vierailijoiden auto, polkupyörä, moppo ja moottoripyörä parkkipaikkoja.

Uuden käyttötarkoituksen mukaiset asiapaperit ovat liitekuvina.



**Kuva 42.** Xylamon mainos. SARK. 1937–1938. Suomen Arkkitehtiliiton rakennusteknillinen käsikirja, s. 312.

## 8.1 Valliniemen lämpökeskuksen arkkitehtuuri

Tontin kaavamääräyksiä tarvitsee muuttaa, jotta esittämän asunto- ja taiteilija-ateljeetoiminta olisi mahdollista.

Muutossuunnitelmassani lämpökeskuksen ulkoarkkitehtuuri säilytetään, ainoastaan pieniä muutoksia tehdään. Julkisivut rapataan nykyistä rappaustapaa käyttäen uudelleen. Nykyinen rappaus poistetaan siltä osin, kun se alustaan kiinnittymisen kannalta on välttämätöntä. Rikkinäiset ja huonokuntoiset tiilet korvataan puretuista Sunilan rakennuksista saaduilla hyväkuntoisilla tiilillä, jotta tiilimateriaali on samanlaista, kuin vanhat rakenteet – kierrätystiiliä. Mikäli vanhoja tiiliä ei ole saatavilla, hankitaan muualta vastaavanlaisia tiiliä. Tiilien saumaus ja muuraus tehdään vanhaa tapaa noudattaen, myös materiaali koostumuksen puolesta. Tiilen sauma-aineesta otetaan tutkimusnäyte ja saumalaastin ainekoostumus tutkitaan, jotta saadaan materiaali koostumukseltaan samansuhteinen muurauslaasti. Suurimmat kunnostettavat kohdat ovat itäjulkisivulla ja piipun ympärillä. Klinkkerit uusitaan samalla tavalla kuin tiilet – Sunilasta saatavilla klinkkereillä tai vastaavilla muualta saatavilla klinkkereillä – klinkkerien värien on oltava samanlaisia kuin nykyiset ovat. Piipun päällä olevat puut ja kasvillisuus raivataan pois.

Julkisivun ovet kunnostetaan ja huoltomaalataan, nykyiseen sävyyn. Ensimmäisen kerran ovien ja ikkunoiden puuosat olivat suojattu sekä maalattu Xylamonilla, joka oli puunsuoja-aineen tuotenimi 1930-luvulta. Ensimmäisiä mainintoja tuotteesta oli vuodelta 1937 Puutarha-lehdessä nro 2 ja mainoksia Arkkitehti-lehdessä 1938. Tuotteen mainos löytyy SARK. 1937–1938. Suomen Arkkitehtiliiton rakennusteknillinen käsikirja.

Julkisivun yläosat on pystypaneelilaudoitettu ja ne oli maalattu alkujaan valkoisiksi. Nykyisin nämä puuosat on maalattu ruskeaksi kahdelta sivulta ja Tehtaankadun puolelta valkoiseksi. Vesikourun puolelle on asennettu vaalea peltirakenne pinnoitteeksi.

Räystäät on pellitetty vaaleanharmaalla muotoilulla pellillä ja katemateriaali on musta kumibitumikermi. Katolla on pellitettyjä ja katettuja läpivientejä, savupiipuille, ilmanvaihtohormeille ja autotalleissa tarvituille nostolaitteille.

Vesikatto – yläpohja uusitaan – siten, että katteen ulkonäkö ei muutu, vain räystääs korkeus – itäpuolella eli vesikourun puolella – nousee noin 10 cm. Tämä muutos ei vaikuta rakennuksen ulkonäköön muutosta muualle kuin itäpuolelle.

Vesisäiliön olen jättänyt ennalleen, jonne ei ole muuta pääsyä, kuin nykyisen katon kautta, piipun päällä oleva luukku. Vesisäiliö on sisätiloiltaan kapea, joten se on ihmisten käyttöön turhan rajoitettu – en ole kehittänyt sille mitään järkevää käyttöä. Vesisäiliöön meno on vain harvoilla mahdollisuus – tarvitsee kiivetä ylös tikkaita myöten.

---

## 8.2 Valliniemen lämpökeskuksen nykyiset rakennerratkaisut

Lämpökeskuksen korjausta suunniteltaessa olen pitänyt peruslähtökohtana Arkkitehti – lehdessä ollutta kirjoitusta: *”Rakennussuojelun onnistumisen kannalta Frencckellin lämpökeskuksella on kaksi ratkaisevaa arvo-ominaisuutta, kestävä rakennusaine ja yleispätevä rakenne. Tulevien muutosten kannalta on rakennussuunnittelun aikana tärkeä punnita, mikä on säilyvää, mikä muuttuvaa, mikä yleispätevää, mikä ainutlaatuista. Nämä samanaikaisuudet voisivat antaa sisältöä ja suuntaa tämän päivän arkkitehtuurille.”*<sup>1</sup> Sanan Frencckellin lämpökeskus tilalle voi laittaa Valliniemen lämpökeskus tai minkä vaan korjauksen alainen rakennuskohde.

Aallon toimistossa tehty rakennusselostus on laadittu samalla kertaa useammalle rakennukselle – rakennusselityksen päiväys puuttuu. Olen koostanut muutamia huomioita rakennusosien kannalta, tärkeitä asioita rakentamiseen ja korjaamiseen liittyviä yksityiskohtia sekä alustavia tietoja – nykyisestä lämpökeskusrakennuksesta, puuosahan on purettu. Korjausrakentamisessa on huomioitava vanhassa rakennusselityksessä mainitut rakentamistavat ja ohjeet. Rakennuspaikalla todeten varsinkin purku- ja korjausvaiheessa voidaan selvittää onko ao. kohdat tehty, kuten on selostettu vai onko jotakin tehty omin päin, kuten oletettavaa on. Olen selventänyt kirjallisuudesta löytämillä tarkennuksilla mm. muutamia sanontoja, rakennusaineita, jotka saattavat olla lukijalle vieraita tai vain osittain tuttuja.

Rakennukset on nimetty: *Pääjohtajan asunto A* (Kantola), *Virkamiesten asuntoryhmä B* (Rantala), *Keskusrakennus C* (Lämpökeskus) ja *Työnjohtajien asuntoryhmä D* (Mäkelä) – edellä mainitussa tekstissä suluissa olevat merkinnät ovat tekijän lisäämiä selvennyksiä rakennuksista. Rakennusselitys (nykyisin rakennusselostus) on tuohon aikaan ollut nimitys ao. asiakirjalle – käytössä nykyisinkin. Selityksessä ei ole kaikkea selostettu vaan viitattu liitteisiin, jotka olivat piirustuksia.

Selityksessä on mainittu lämpökeskuksesta että:

*”Pääryhmä käsittää 4 erillistä rakennusta, joilla on yhteinen lämpökeskus keskusrakennuksessa. Keskusrakennus toimii muutenkin teknillisten laitteiden keskityskohtana, vesijohdon jakopaikkana ja alueelle tulevan sähköjohdon liitäntäkohtana.”*

Rakennusselityksen eristyskohdassa on mainittu maata vasten tulevista lattioista seuraavasti:

*”Rakennukset C ja D vain kaksinkertainen bitumisivellys. kattilahuone, muuntaja ja pumppuhuone kokonaisuudessaan kuin edelliset, mutta alaosaltaan lisäksi syntyviä vesipaineita vastaavalla tavalla (kaksi bitumisivelyä).” Teksti jatkuu liittyen lämpökeskukseen: ”Kattilahuoneen vaakasuora savukanava eristetään alta a yhdeltä maan vastaiselta sivulta 2 mm lyijyeristyksellä.”*

Rakennusselityksen kohdassa yleisrakenne on mainittu seuraavasti:

*”Kantavana rakenteena on tiili ja betooni. Kantavat seinät ovat suurimmalta osalta punaista tiiltä, välipohjat ja katot rautabetoonia. Urakoitsija voi, jos tahtoo, kantavissa seinissä käyttää betoonirakennetta huomioimalla tarpeellinen ääni- ja lämpöeristys.”*

<sup>1</sup> Tallqvist Tore, Arkkitehti, 1/1987, s. 82.

---

Teksti jatkuu seuraavassa kappaleessa:

*"Ulkoseinärakenteensa puolesta ovat rakennukset erilaisia, kuitenkin niin, että rakennuttaja asettaa vaatimukseksi, että kaikkien asuinrakennusten ulkoseinän lämmöneristyskyky vastaa kahden tiilen seinän ominaisuuksia."*

Asuinrakennusten lämmöneristyskyky on peräisin vuodelta 1917, jolloin Helsingin kaupungin rakennusjärjestyksessä määrättiin ulkoseinän vähimmäispaksuudeksi 2 kiveä kerrosasemasta riippumatta. Helsingin kaupungin rakennustarkastuskonttori oli laatinut määräykset punaisista tiilistä ja näitä ohjeita seurattiin yleisesti koko maassa. Teknillisen yhdistyksen terveysteknillinen klubi vahvisti 1917 tavallisen 2-kiven tiiliseinän k-arvoksi 0,98 kcal/m<sup>2</sup>h°C, mikä nyky-yksiköin ilmaistuna on yhtä kuin 1,14 W/m<sup>2</sup>K, muuntokertoimen ollessa 1,163.<sup>2</sup>

Yleisrakenne jatkuu:

*"Rakennus C: Rakennuksessa on osittain ulkoseinää tehtynä kahdesta ½ kiven seinästä, lämmöneristystäydennys niitten välissä. Tornirakenne on 1½ kiven seinää muurattuna ilmavälillä ja sidekivillä. Tässä rakennuksessa olevat asunnot ovat puurakennuksia, joitten seinä ja yleisrakenne tehdään työselitysluokituksen mukaan."*

Yleisrakenne palkistot otsikon kohdalta:

*"Maata vasten tulevat eristyksen alapuolinen palkisto, välipohjat ja vesikatto tehdään, paitsi rakennus C:n puurakennusosassa ja D:n vaihtoehdossa, rautabetoonia laattapalkkisysteemiä "alta näkyvin palkein". Kellariosissa ja kattilahuoneessa tehdään myös eristyksen ylinen osa painolaattana rautabetoonia, lujuusominaisuuksiltaan kunakin paikan olosuhteita vastaaviksi. Kattilahuoneessa myös sivuseinillä painolaatta rautabetoonista 2 m:n korkeuteen, siitä ylöspäin kuten muuallakin. Kaikissa rakennuksissa ½:n kiven tiilirevetaaraus kellareissa."*

Tekstissä mainittu ½:n kiven tiilireveteeraus = kellarin ulkoseiniin tiilestä tehty sisämuuraus, verhomuuraus.<sup>3</sup> Tätä tapaa ei ole noudatettu vaan kellarin ulkoseinät on valettu betonilla kellarin lattiasta ylöspäin noin 1,8 m asti.

Rakennusselityksen välipohjaeristys otsikon alla on mm:

*"Kaikissa palkistoissa käytetään lämpö- ja äänieristyskerrosta valusolubetoonia (paitsi sellaiset kohdat, missä piirustuksiin on merkitty puupalkisto tai sellainen vaihtoehtoisena hintatarjouksena pyydetty.)"*

Tällä tavalla oli lämpökeskuksesta pyydetty vaihtoehtohinta. Välipohjaeristys otsikon alla oleva selostus jatkuu:

*"Maata vasten olevassa palkistossa käytetään 6 cm:n kerrosta ominaispaino 0,4. Tälle lasketaan ohut verkko-raudoitettu tasoitus ja vahvistuskerros, joka hierretään teräksellä niin, että se kelpaa kussakin tapauksessa sisustustaulukon määräämän lattianpeiteaineen alustaksi."*

*"Vesikatoissa käytetään valusolubetoonia O.p. 0,4 keskimäärin 8 cm kuitenkin niin, että kattokaltevuus muovailaan tällä. Vesieristyksen alle tehdään tässä lisäksi 4 cm ristiinraudoitettu tasoitettu tasoituslaatta tavallista seosta käyttäen."*

<sup>2</sup> Neuvonen Petri, Mäkiö Erkki, Malinen Maarit, Kerrostalot 1880–1940, RTS, Helsinki, 2002, s. 65.

<sup>3</sup> Helamaa Erkki, Vanhan rakentajan sanakirja, rakentamisesta, rakennuksista ja rakenteista, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 988, 2004, Helsinki, s. 207.



---

Rakennusselityksen vesikatot otsikon alla on mm:

*"Rakennusten vesikattona on yleensä laakakatto, jossa kaltevuus 1:100 --- 1:50."*

*"Vesieristys katoilla lasketaan suoraan tasoitettulle lämpöeristykselle, se tehdään seuraavasti: Alinna ohut bitumihuopa. Tähän kiinnitetään varsinainen eristys, jonka muodostaa kaksi 3 mm:n bitumihuopaa välisivelyineen ja puhalluslappusaumauksineen. Näitten sijaan voidaan käyttää myös vain yhtä bitumilevyä, jos se on 5 mm vahva erikoislevy ohuella lyijykalvolla varustettu (esim. Ledbit). Kattopinta hiekoitetaan karkealla seulotulla soralla."*

Edellä mainitussa työselityksen kappaleessa, rakennuksessa C olisi ollut alkujaan bitumihuovan päällä seulottua soraa, eikä pelkkä bitumihuopa, kuten nykyisin. En ole saanut asiaan selvyyttä, miten alkuperäisen katteen pinta oli.

*"Kattoeristys viedään räystäällä kattolistan alle ja kiinnitetään vesitiiviisti (työselityslite). Muurien, seinämien ja savutorvien kohdalla eristys nostetaan 30 cm:n korkeuteen, vesitiiviillä päätteellä."*

*"Rakennuksissa C ja D käytetään galvaanipeltistä räystäskourua, räystään alle ripustettuna."*

Rakennusselityksen kohdassa julkisivutyöt on mainittu rakennus C:stä seuraavasti:

*"Julkisivut ovat slammattuja kuin rakennus A, mutta alla oleva tiilimuuraus ilman saumarakoja. Slammaus siksi karkeaa, että muurauksen epätasaisuudet tasoittuvat. Vesitornin yläosa ruskeankeltaista klinkkeriä saumarimoilla muurattuna ja erikoissaumauksin."*

Rakennusselityksen kohdassa julkisivutyöt on rakennus C:n julkisivumuurauksiin viitattu rakennus A:n, josta täydennystä edelliseen:

*"Julkisivun muurauksessa käytetään saumarimaa, mutta ei erikoissaumausta. Julkisivu slammataan täydellistä krossipohjustusta käyttäen kuitenkin niin, että tiilisaumat selvästi eroittuvat. Osa julkisivuista tehdään klinkkerill-päällistyksellä (ruskeankeltainen Kupittaa klinkkeri tai vastaava) rakennuttajan valinnan mukaan erikoissaumauksella ja saumarimoilla muuraten. Ikkunain ja ovien pielet rapataan niin, että rappauskulmat pehmeästi liittyvät slammattuun pintaan."*

Tekstissä mainittu krossipohjustus on muurauksen rappauksen työvaiheeseen liittyvä: krossaus = rappauksen toinen työvaihe, paksuin rappauskerros → karkearappaus; ks. luita myöten, joka tarkoittaa: rappaaminen ilman oikaisua muuratun tai valetun pinnan mukaan tasapaksuin kerroksin.<sup>4</sup>

Rakennusselityksen kohdassa väliseinät on rakennus C:tä mainittu:

*"Rakennuksessa C käytetään sen kivirakennusosalla ainoastaan tiilestä muurattua väliseinää. Pitkissä välillä tukemattomissa väliseinissä käytetään rautavahvikkeita saumassa ja sementinsekaista laastia."*

*"Rakennus C:n puurakennusosassa ovat väliseinät 2" pystylankkua pontattuna tai vastaavasti hyväksyttävä lautarakenne ristikkopohjalla."*

<sup>4</sup> Helamaa Erkki, Vanhan rakentajan sanakirja, rakentamisesta, rakennuksista ja rakenteista, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 988, 2004, Helsinki, s. 101 ja s. 131.

Viittaus sementin sekaiseen laastiin voi olla kohtalokasta rakenteelle, jos laastina onkin käytetty kalkkilaastia, kantavissa rakenteissa. Seuraavassa on selostettu syytä sementinsekaisen laastin käyttöön. Muurilaasteista perinteinen kalkkilaasti sisälsi tilavuusosissa mitattuna 1 osan sammutettua kalkkia, 3 (2-4) osaa hiekkaa sekä tarpeelliseksi katsotun määrän vettä. Kalkkilaasti kovettui hitaasti ja se vaati kovettumisprosessiinsa ilman hiilidioksidia sekä kosteutta. Tämän vuoksi paksujen muurien sisäosien kovettuminen vei runsaasti aikaa ja jäi jopa vaillinaiseksi. Rakentajien oli osattava ottaa huomioon, että kalkkilaastilla muurattu seinä laskeutui vielä muurauksen jälkeen korkeudestaan arviolta 1/200–150 eli kymmenen kerroksinen rakennus laski jopa yli 5 cm. Jos sideaineena käytettiin sementtiä, saatiin laastia, joka kovettui nopeasti sekä saavutti lisäksi kalkkilaastia suuremman lujuuden. Yleensä tyydyttiin lisäämään kalkkilaastiin tarvittava määrä sementtiä. Arkkitehti Theodor Höijer opasti suunnittelmansa talon rakentajia 1895 seuraavasti: *”Sellaisissa muureissa, pilareissa ja holveissa, jotka tulevat tavallista suuremman rasituksen alaisiksi ja joiden on oltavahyvin kestäviä, muurilaastin, on tilanteen mukaan koostuttava joko pelkästä sementistä tai 3/5-4/5 osasta tavallista kalkkilaastia ja 1/5-2/5 osasta siihen sekoitettua sementtiä.”*<sup>5</sup>

Sementtiä sekoitetaan kalkkilaastiin joko siten että se kuivana määräsuhteessa lisätään laastiin, tai että määräsuhteissa valmistettuja kalkki- ja sementtilaasteja sekoitetaan määräsuhteissa toisiinsa.<sup>6</sup>

Rakennusoppaiden mukaan kovat ja kestävät tummaksi palaneet tiilet tuli sijoittaa seinän ulkopuolelle sekä rakennuksen rasiitetuimpiin kohtiin, esimerkiksi välipohjapalkiston alle, kun taas vaaleat, heikompiolttoiset tiilet tuli sijoittaa seinän sisäpuolelle ja väliseiniin. Kovimman rasituksen alaiseksi joutuviissa paikoissa neuvottiin käyttämään rautapalaneita tiiliä. Ulkoseinän ulkopintaan oli rakennusmestari Akse- li W. Malmin mukaan (1919) sijoitettava hyvin poltettuja, mutta ei rautapalaneita tiiliä. Rautapalaneisiin tiiliin rappaus ei hänen mukaansa tarttunut kunnolla ja vähän poltetut eivät kestäneet ulkoilmaa, rappauksen allakaan.<sup>7</sup> Tosin tuon ajan muurarit eivät välittäneet suosituksista. Tiilirakenteita korjattaessa on rakennetta tutkittaessa otettava huomioon myös tämä asia.

Rakennusselityksen kohdassa portaat on rakennus C:tä mainittu:

*”Rak.C   Portaat teräshierrettyä sementtiä askelrautoineen. Tornissa sisäiset U-lenkkinen paloportaan tapaiset rautaportaat.”*

Rakennusselityksen kohdassa tulisijat on rakennus C:tä mainittu:

*”Kattilahuone tehdään erillisen ohjelman mukaan.Sen savukanavassa käytetään tulenkestävää muurausta 7 m korkeuteen, kotimaisia tiiliä käyttäen.”*

<sup>5</sup> Neuvonen Petri, Mäkiö Erkki, Malinen Maarit, Kerrostalot 1880–1940, 2002, s. 68.

<sup>6</sup> Lindberg Carolus, toimittanut, Keksintöjen kirja – rakennustaide ja rakennustekniikka, 1938, s. 669.

<sup>7</sup> Neuvonen Petri, Mäkiö Erkki, Malinen Maarit, Kerrostalot 1880–1940, 2002, s. 66.

---

Rakennusselityksen kohdassa sisustustyöt on rakennus C:tä mainittu kohdassa keittiöt:

*”Rakennuksiin C ja D: tehdään, poiketen edellisistä, yksinkertainen pesupöytä, sinkkilevyllä, siihen upotetuilla vesijohto-ohjelman mukaisilla kaatoaltailla, ilman jäähdytyskaappia. Näissä keittiöissä tehdään kaksi pöydäkkeenalaista kaappia, siivouskaappi ja 2 seinäkaappia. Lisäksi 4 laatikkoa pöydäkkeeseen ja 1 jm irtohyllyjä.”*

Rakennusselityksen kohdassa julkisivumaalaus on rakennuksista mainittu:

*”Julkisivut maalataan kalkkiväriin, missä rappaus tai slammauspinta on merkitty, hapankalkkia käyttäen ilman ruiskua.”*

*”Ikkunat ja ovet maalataan kolmasti öljyväriillä, missä laseerausta ei ole määrätty.”*

*”Puujulkisivut ja julkisivujen puuosat, missä jalopuu tai laseeraus ei ole määrätty, maalataan Xylamon tai vastaavalla värillä rakennuksissa A ja B, muissa rakennuksissa kivennäisväreä käyttäen.”*

Hapankalkki on hautakalkkia.<sup>8</sup> Hapankalkin ohjeet työtävät löytyvät esimerkiksi arkkitehti Panu Kailan kirjoittamasta kirjasta Kevät toi maalarin perinteinen ulkomaalaus.

Sanalle kivennäisväri löytyy selostus arkkitehti Panu Kailan kirjasta: *Ensimmäiset öljymaalia halvemmat ja siten keittomaalin kanssa kilpailevat teollisesti valmistetut valmiit ulkomaalit olivat kaseiinipitoisia ns. kivennäis- eli mineraalivärejä (pigmentit olivat mineraalivärejä).*<sup>9</sup>

Vanhoissa kuvin merkitty ikkunakorkeudet tarkoittavat falssikorkeuksia tarkoittaa ikkunan puitteen alapintaan tarkoitettua mitta – ikkunoissa ei ollut huullost. Falssihan tarkoittaa esim. ikkunan puitteen ja ovilevyn reunassa olevaa kielekettä, joka vastaa karmiin – vertaa huullos.<sup>10</sup>

<sup>8</sup> **Kaila Panu**, Kevät toi maalarin, perinteinen ulkomaalaus, 2. painos, Gummerus, Jyväskylä, 2000, s. 617.

<sup>9</sup> **Kaila Panu**, Kevät toi maalarin, perinteinen ulkomaalaus, 2. painos, Gummerus, Jyväskylä, 2000, s. 266.

<sup>10</sup> **Helamaa Erkki**, *Vanhan rakentajan sanakirja, rakentamisesta, rakennuksista ja rakenteista*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 988, 2004, Helsinki, s. 24.

### 8.3 Valliniemen lämpökeskuksen uudet rakenneratkaisut

Korjaussuunnittelun lähtökohtana on tarkoitus säilyttää mahdollisimman paljon alkuperäistä rakennetta ja rakenneratkaisua. Vesikattorakenne betoniholvista ulospäin katteineen uusitaan, muuten julkisivut säilyvät ennallaan, vain pinnoite tiilineen ja klinkkereineen korjataan. Tämän takia esimerkiksi ulkoseiniin ei tehdä lisäeristystä vaan julkisivurappauksella ja tiilien saumauksen korjauksilla rakennetaan ulkoseinästä vedoton seinärakenne. Nykyiset lämmöneristysvaatimukset eivät täyty millään keinoin tällaista rakennetta korjattaessa, kun halutaan säilyttää rakennuksen nykyinen olemus rakenteiltaan ja ilmiänsultaan. Eikä nykyisten lämmöneristysvaatimusten täyttäminen olekaan tarkoitus vaan rakenteen toimivuus ja tiiveys – jolloin vedon tunne häviää, jolloin asuntokin tuntuu lämpimältä. Rakennuksen lämpöhäviöihin voi vaikuttaa tilakohtaisilla säädöillä, jolloin määritellään huoneen käyttötarkoitukseen sopiva lämpötila. Näin ollen työtiloissa ei tarvitse samaa lämpötilaa kuin oleskelutilassa tai suihkussa. Rakennuksen lämmitykseen käytetään maakaasua, jonka liittymät ovat olemassa aivan rakennuksen vieressä. Tarvittavien lämmitysputkien vedot kellarin teknisestä huoneesta voidaan ottaa kaivamattoman kohdan kautta maanvaraisen laatan alta suoraan asuntoihin, jolloin tilojen kautta ei kulje turhia putkia.

Valtakunnallisen tason rakennusnormeja on annettu vuodesta 1929 lähtien. Normeissa tuli esille erityisesti paloturvallisuuteen ja rakenteiden varmuuteen liittyvät seikat. Sen sijaan lämmön-, äänen- ja kosteuden eristyksestä ei ennen toista maailmansotaa ollut olemassa varsinaisia erillisiä valtakunnallisia normeja.<sup>11</sup>

Nykyisen ulkoseinän rakenne on sisältä ulospäin lukien seuraava:

10 mm	tasoitus
130 mm	tiili
45 mm	ilmarako
130 mm	tiili
~15 mm	slammaus

Pintavastukset	$m_s + m_u$	= 0,17 m <sup>2</sup> K/W
Tasoite + maali sisäpuoli		= 0,02 m <sup>2</sup> K/W
Tiilimuuraus	0,13/0,698	= 0,19 m <sup>2</sup> K/W
Ilmaväli (tiivis)		= 0,16 m <sup>2</sup> K/W
Tiilimuuraus	0,13/0,698	= 0,19 m <sup>2</sup> K/W
Slammaus (kuten tasoite, oletus)		= 0,02 m <sup>2</sup> K/W
Yhteensä	m	= 0,75 m <sup>2</sup> K/W

U-arvoksi tulee laskenta kaavasta:  $U=1/m=1/0,75 \text{ m}^2\text{K/W}=1,33 \text{ W/m}^2\text{K}$ .

Ruostumattomat terässiteet lisäävät U-arvoa 0,01 W/m<sup>2</sup>K.

Kupariset siteet lisäävät U-arvoa 0,04 W/m<sup>2</sup>K.

<sup>11</sup> Neuvonen Petri, Mäkiö Erkki, Malinen Maarit, Kerrostalot 1880–1940, 2002, s. 145.

---

Siteitä huomioin ruostumattomien terässiteiden. Tällöin seinärakenteelle U-arvo on  $1,34 \text{ W/m}^2\text{K}$ . Tämä U-arvo ei täyttänyt sen ajan asuinnoille olevaa vaatimustasoa  $U=1,14 \text{ W/m}^2\text{K}$ , tosin lämpökeskushan ei ollut asuntona.

Rakennusselityksessä mainittu lämmöneristystäydennys on ollut ilmeisesti leikkauspiirustuksen mukaisesti vain alaosassa – ei koko seinäosalla. Mikäli kokoseinään olisi asennettu esim. alkuperäistä insuliittilevyä, jolloin aineen  $m_{\text{insuliitti}}=0,045/0,045 = 1 \text{ m}^2\text{K/W}$ . Tiiviin ilmvälän korvaaminen tällä lämmöneristeellä saadaan ulkoseinän U-arvoksi  $\rightarrow U=1/m=1/1,59 \text{ m}^2\text{K/W} = 0,64 \text{ W/m}^2\text{K}$ . Tässä on huomioitu siteiden U-arvoksi  $0,01 \text{ W/m}^2\text{K}$ . Pääsin katsomaan ja mittaamaan ainakin yhdestä kohtaa seinärakennetta, jolloin havaitsin, ettei ilmvälissä ainakaan ikkuna yläreunan korkeudella ollut eristettä. Tällä U-arvolla,  $U=0,64 \text{ W/m}^2\text{K}$ , seinän eristyskyky olisi mainiosti ollut parempi kuin sen ajan vaaditulla  $U=1,14 \text{ W/m}^2\text{K}$ .

Laskelmista huolimatta – jotka osoittivat, ettei nykyinen ulkoseinärakenne täyttänyt aikanaan edes asuinrakennuksen mukaisia lämmöneristysvaatimuksia – en ole esittänyt lisälämmöneristettä ulkoseiniin. Ulkoseinärakenne ikkunoiheen ja oviineen sekä läpivienteineen on saatava tiiviiksi, jolloin ei tule vedontunnetta. Tämä toimenpide tekee jo paljon rakennuksen viihtyvyydelle. Seinärakenteen tiivistäminen – muurauslaastilla tiilisaumat kuntoon, uudelleen slammaus ja sisäpintojen tasoittaminen sekä maalaukset ulkona, että sisällä vanhaa tapaa käyttäen – ja nykyisten ikkunoiden sekä ovien kunnostaminen, että tiivistäminen on tehtävä nykyisiä rakennusosia kunnioittaen huolellisesti. Ainoastaan rikinäiset osat vaihdetaan uusiin vanhaa vastaaviin osiin – arkkitehdin hyväksymiin osiin. Ikkunat ja ovet kunnostetaan ja maalataan erillisen maalausohjeen mukaisesti perinnemaalauksen mukaisesti.

Nykyisen yläpohjan vesikate on rakennettu uudelleen vuonna 2006, mutta räystäspellityksen huonon detaljoinnin takia kattovedet on päässyt valumaan itäjulkisivulle ja aiheuttanut tiili- ja slammatuille julkisivuille tuhoa ja tuho jatkuu edelleen.

---

Ensimmäinen on vesikate uusittava siten, että kaikki nykyiset kate- ja eristemateriaalit on purettava nykyiseen betoniholviin asti. Tämän betoniholvin päälle asennetaan uudet rakennekerrokset. Uusikattorakenne on sisältäpäin lukien seuraava:

YP1 LÄMPÖKESKUS

~5 mm	tasoitus ja maalaus
80 mm	nykyinen betonilaatta (-holvi)
100 mm	lämmöneriste
50 mm	tuulensuojaeristelevy
20 mm	ilmarako
30 mm	raakapontattulauta
	kumibitumikermikerrokset

Rakenteet suunnitellaan ja toteutetaan rakennesuunnitelmien mukaisesti.

Ilmarako tuuletetaan koneellisesti, nykyisiin hormirakenteisiin liittyviin alipaineventtiileihin. Tällä tavalla ei katolle muodostu ylimääräisiä läpivientejä ja katon yleisilme säilyy samanlaisena.

Tällaisella kattorakenteella on se etu, että jos tekniikka pettää, eikä ole aikaa tai mahdollisuutta hoitaa asiaa kuntoon niin rakenne toimii vielä pitkään aikaa, kunnes tekniikka saatetaan kuntoon. Uusi kattorakenne nostaa kattorakennetta noin 10 cm, tällöin nosto näkyy vain itäjulkisivulla. Tällaisen kattorakenteen U-arvoksi muodostuu  $U=0,25$ .<sup>12</sup>

Alvar Aalto Säätiöllä on olemassa omia ohjeita eri toimenpiteiden suoritustavasta – rakenteiden korjauksien suhteen. Ensisijaisesti näitä yleisesti hyväksyttyjä korjaustapoja on hyvä noudattaa.

Toinen vaihtoehto vesikaton rakentamiseen käännetty katto rakenne, jolloin vesieriste tulisi nykyisen betoni päälle tai eristekerrokseen, lämpimälle puolelle. Tällaisen katon rakentamisessa on oltava todella huolellinen, jotta detaljit tulevat oikein asennettua. Käännettyssä katossa tulee kaksi erilaista vaihtoehtoa eteen: Eristekerroksen tuuletus alipaineisesti tai tehtäessä tuulettumattomaksi tiiviiksi kerrokseksi on todella tarkkaa rakennesuunnittelua. Tuulettuvassa ratkaisussa on alipainetuulettimien paikkoja sovellettava nykyisiin hormirakenteisiin, jotta kattokokonaisuuteen ei tule ylimääräisiä läpivientejä ja tötteröitä, jotka pomppaavat näkyviin muiden katolla olevien osien joukosta. Käännettyssä katossa katon korkeus nousee myös, jos halutaan yläpohjan eristävyyttä lisätä. Katon nousu on lähes samaa luokkaa kuin YP1 LÄMPÖKESKUS.

Rakennuksessa on myös piipulla katto, tosin en päässyt kiipeämään piipun päälle, koska tikkaat olivat huonossa kunnossa, eikä ollut mahdollisuutta käyttää telineitä, hissejä, nosturiautoa. Piipun katto täyttyy myös suunnitella ja rakentaa huolellisesti. Piipun katolla kasvaa puunvesoja ja muita kasveja. Piipun nykyisestä katteesta minulla ei ole tietoa.

<sup>12</sup> Björkholtz Dick, Lämpö ja kosteus, rakennusfysiikka, Rakennustieto Oy, Helsinki 1997, s.95, taulukko 24.



Vanhassa rakennusselityksessä ei ollut mainintaa yläpohjan tai alapohjan lämmöneristysvaatimuksista. Lämmöneristys vaatimus on ollut vähintään sama kuin seinällä, ainakin yläpohjassa. Vuonna 1947 RT-kortissa oli ensimmäisen kerran annettu k-arvoja ulkoseinille ja yläpohjille.

**2 Taulukko:**

Alue	Yksinomaan raskaasta (1,8) tai kevyttii-lestä (1,6) tehty seinä	Yksinomaan kevyttii-lestä (1,4) tai hohkatiilestä (1,2) tehty seinä tai eristetty betoniseinä	Muu seinä, joka pääasiallisesti on tehty kiviaineista	Puuseinä	Yläpohja ulkoilmaa tai lämmittämätöntä tilaa vastaan		Alapohja	
					kivestä	puusta	lämmittämätöntä tilaa vastaan	ulkoilmaa vastaan
Pohjois-Suomi . . . .	0,8	0,7	0,6	0,4	0,5	0,4	0,4	0,3
Etelä-Suomi . . . . .	0,9	0,8	0,7	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3

**Kuva 43.** Korkeimmat sallitut lämmönläpäisyluvut, luvut ovat k-arvoja – taulukko vuoden 1947 RT-kortista 086.1.

Kellarin seinä eikä alapohjarakenteissa ole omistaja Jukka Hämäläinen ja lämmittäjä Raimo Richter huomannut mitään muuta kosteusongelmaa kuin rikkoutuneet putkien aiheuttamat ongelmat, joiden takia vesi on päässyt nousemaan lähes sähkökeskukseen asti eli noin 50 cm. Tällöin vesimäärä kellarissa on ollut monta tuhatta litraa. Kellarissa on betonipilareissa havaittavissa betonien terästen ruostumista ja pilarien pinnassa on jotakin kasvustoa, mikä varmaan johtuu vesivahingoista, joita on käynyt putkivuotojen takia – nämäkin kohteet on näyttein tutkittava. Kellarin betonipilareiden kestävyysraudoitusten ja rakenteen osalta olisi tutkittava heti, ettei rakenteellista vaaraa olisi. Ennen muutoksia ja korjausta on syytä tutkia salaojien tarpeellisuus salaojakaivoineen rakennuksen ympärillä – nykyisin hän niitä ei ole.

Rakennuksen alapohjaan, kellariin olen esittänyt lisättäväksi betonivalun lattian kaatojen ja laitepetien pintojen tasoittamiseksi, koska tilojen käyttötarkoitus muuttuu. Muuten alapohjarakenteet jätetään ennalleen, paitsi pesutilassa, jossa lattiapintojen vesikaukalot ja syvennykset tasoitetaan. Autotallin autojen pesutilan lattiakaadot ja lattiakaivon kohta tasoitetaan. Autotallissa olevat teräsluukkujen alapintaan asennetaan eristeet, joilla saadaan ääni ja palovaatimusten mukainen eristekerros auditorioon nähden. Luukut voidaan säilyttää haalausluukuin, jos alakertaa tarvitsee viedä isoja näyttelyesineitä.

Rakennuksen lämmitys tullaan hoitamaan maakaasulla, jonka savunpoistoon voidaan käyttää nykyistä savusolaa piippuineen. Ateljeetilojen ilmanvaihto tehdään hajautettuna järjestelmänä, jossa iv-laite on esim. ateljeetilan puolella ja nykyisiä hormoneja käytetään ilmanvaihdon hoitamiseen. Ilmanvaihto hoidetaan rakennuksessa koneellisesti – mitoitetuna rakennukseen soveltuvaksi. Ateljeetilathan voi myös sisustaa esim. oleskelutiloiksi, riippuen asujan tarpeista ja työtavoista.

---

## 9 Uudisrakennus infokeskus

Infokeskus sijoittuu nykyisen Valliniemen lämpökeskuksen tontille, jota on itäpuolelta hiukan laajennettu – huolto- ja kulkuyhteyden takia tontin rajoihin on esitetty siirtoa nykyisen tenniskentän suuntaan. Samalla vältetään palomuurin rakentamiselta huoltopäätyyn, kun uusi rakennus ei tule tontin rajaan kiinni. Esitetty ratkaisu olisi vanhoin tonttirajoin johtanut tähän palomuuuri ratkaisuun.

### 9.1 Infokeskuksen arkkitehtuuri

Uudisrakennus jatkaa funktionaalista rakennussuunnittelun linjaa, tuoden nykyajan rakentamistavan esille. Rakennus on venytetty, pitkä, julkinen rakennus, joka on kooltaan alisteinen nykyiselle lämpökeskukselle. Rakennus on kaksikerroksinen – useampi tasoinen. Jokaiseen yleisölle tarkoitettuun tasoon pääsee hissillä, joka on sijoitettu keskeisesti rakennukseen.

Rakennuksen kahvilaterassi on pihanpuolella, avautuen etelään, rauhalliselle oleskelualueelle. Inforakennuksen huoltokäynnin yhteydessä on jätteen keräyspiste, joka palvelee myös lämpökeskuksen asuntoja, taiteilija-ateljeita.

Infokeskusrakennus on sijoitettu maastoon siten, että se muodostaa lämpökeskuksen kanssa parin, jota yhdistää sisääntuloaukio, joka on rajattu matalalla graniittimuurilla ja liuskekivialueella. Tästä sisääntuloaukiosta pääsee portaita myöten infokeskukseen ja luiskakäynti on sijoitettu pihanpuolelle. Infokeskuksen pääsisäänkäynnin saavuttaa niin uudelta ehdottamaltani linja-autopysäkiltä – Sunilantieltä – ja lämpökeskuksen edessä olevalta autojen, polkupyörien, moottoripyörien paikoituspaikalta. Näiltä suunnilta lähestytään sisääntuloaukiota. Liuskekivitasot ja portaat yhdistävät lämpökeskuksen ja inforakennuksen toisiinsa.

Julkisivut ovat rapattuja kolmikerrosrapattuja ja pinnat harjattuna, ikkunakehyksiä on sileäksi hierrettyinä. Tällä keinoin saadaan samalla materiaalilla käsiteltyjen julkisivupintojen väri muuttumaan luonnonvalon avulla. Karkeampi pinta näyttää tummemmalta ja sileäpinta vaaleammalta – vaikka julkisivuväri on sama molemmissa pinnoissa.

Infokeskuksen ensimmäisen kerroksen kerrostasoala on 162,0 ktm<sup>2</sup> ja sen kellarin ala on 207,5 ktm<sup>2</sup> – tilathan ovat pääkäyttötarkoituksen mukaisia tiloja. Yhteensä rakennuksen kerrostasoala on 369,5 ktm<sup>2</sup>. Rakennuksen tilavuus on 1670 m<sup>3</sup>.

---

## 9.2 Infokeskuksen rakenneratkaisuja

Infokeskuksessa olen noudattanut kestäväen rakennusaineen ja yleispätevän rakenteen periaatetta. Infokeskuksen rakenteiden U-arvovaatimukset on suunniteltu vuoden 2010 vaatimusten mukaisesti. Ohessa on mainittu muutamia tärkeimpiä rakenneratkaisuja infokeskuksen, kuten myös rivitalon rakenteista.

Yläpohja YP1 –  $U < 0,09 \text{ W/m}^2\text{K}$  – katto – rakenne ulkoa sisälle päin:

400 mm	Kumibitumikermikate, rakennesuunnitelmien mukaisesti. Lämmöneriste Isover OL-TOP-60/U + OL-P-170 x 2, kiinnitys mekaanisesti, esim. SK-kiinnikkein. Höyrynsulku, esim. eristyskermi EL 50/2000. Tasausbetoni
160 mm	Kantavarakenne, paikallavalettubetoni, rakennesuunnitelmien mukaisesti
50 mm	Asennusväli/koolaus Pintamateriaali ja – käsittely huoneselostuksen mukaisesti. Katon kaltevuus on 1:60.

Ulkoseinä US1 –  $U = 0,13 \text{ W/m}^2\text{K}$  – rakenne ulkoa sisällepäin:

~20 mm	Rappaus
130 mm	Julkisivutiili
30 mm	Ilmarako/työvara
250 mm	Mineraalivillaa
150 mm	Siporex-harkko Tasoite Pintamateriaali ja – käsittely huoneselostuksen mukaisesti.

Alapohja AP1 –  $U < 0,016 \text{ W/m}^2\text{K}$  – rakenne lueteltu ylhäältä alaspäin,  
(reuna-alue 0-1 m sokkelista ja sisäalue >1 m sokkelista):

≥100 mm	Pintamateriaali ja käsittely huoneselostuksen mukaisesti. Kantava rakenne, paikalla valettu teräsbetonilaatta, rakennesuunnitelmien mukaisesti. Kuitukangas
200 mm	Lämmöneriste
>200 mm	Koneellisesti tiivistetty kapilaarisen vedennousun katkaiseva kerros, esim. pesty sepeli. Kuitukangas (tarvittaessa) Perusmaa, kaivurajojen kallistus salaojiin 1:100.

Maininta pintamateriaalit ja käsittely huoneselostuksen mukaisesti tarkoittaa, joskus myöhemmin tehtävää asiakirjaa, joka kuuluu rakentamisvaiheeseen. Infokeskuksessa on koneellinen ilmanvaihto ja maakaasulämmitys, joka tulee lämpökeskuksen maakaasukattilasta.

---

## 10 Uudisrakennus rivitalo

Tontin nykyisen voimassa olevan asemakaavan mukainen merkittä on VU eli: *Urheilu- ja virkistyspalvelujen alue*. Asemakaavamuutoksen kautta tontille tulisi merkintä AR merkintä, joka tarkoittaa: *Rivitalojen ja muiden kytkettyjen asuinrakennusten korttelialuetta*. Tosin kysehän on tontista, mutta sehän ei ole este merkinnän voimaisuudelle.

### 10.1 Rivitalon arkkitehtuuri

Rivitalossa ja katosrakennuksessa on mallina ollut funktionalismin puhtaat suorat linjat. Ulkoarkkitehtuurin osalta pelkistäminen, viivojen vähentäminen on myös osaltaan ohjannut suunnitteluni suuntaa. Olen suunnitellut rakennuskokonaisuudesta jatkumon Alvar Aallon rakennuksille. En ole irrotellut liiaksi arkkitehtuurilla, jotta uudisrakennukset eivät korostuisi liiaksi nykyisistä rakennuksista.

Julkisivut ovat rapattuja kolmikerrosrapattuja ja pinnat harjattuna, ikkunakehyksiä on sileäksi hierrettyinä. Tällä keinoin saadaan samalla materiaalilla käsiteltyjen julkisivupintojen väri muuttumaan luonnonvalon avulla. Karkeampi pinta näyttää tummemmalta ja sileäpinta vaaleammalta – vaikka julkisivuväri on sama molemmissa pinnoissa.

Uudet rivitaloasunnot jatkavat – huoneistoneliöiltään – Kantolan ja Rantalan alueeseen luontevasti kuuluvaa suurehkojen asuntojen luomaa linjaa. Asuntojen huoneistoneliöt ovat: asunto A = 200,0 htm<sup>2</sup>, asunto B = 157,5 htm<sup>2</sup> ja asunto C = 157,5 htm<sup>2</sup>. Rivitalon kerrostasoaneliöt ovat 634,5 ktm<sup>2</sup> ja piharakennusten 61,5 ktm<sup>2</sup> eli yhteensä 696,0 ktm<sup>2</sup>. Kellarissa olevat askartelutilat ja väestönsuojatilat ovat näiden neliöiden lisäksi bruttoalaltaan yhteensä 211,5 brm<sup>2</sup>. Rivitalon asuinosan tilavuus on 2670 m<sup>3</sup> ja piharakennuksien yhdyskäytävineen on 210 m<sup>3</sup>. Nykyisinhän tämän kokoiset omakotitalot ovat normaalia asuntotuotantoa, rivitaloasunnoissa harvinaisempia.

Rivitaloasunnoissa on huomioitu hissinsijoitusmahdollisuus. Hissin sijoittelusta uusiin rivitalo- tai omakotirakennuksiin ei ole nykyisin juurikaan huomioitu. Olen ottanut hissin tai hissin sijoituspaikan yhdeksi asukasmukavuutta palvelevana elementtinä, mikäli hissi asennetaan. Vammaislain suomin mahdollisuuksin on asuntoihin mahdollista asentaa hissit – vammaislain suomat mahdollisuudet täytyy tarkistaa kaupunki ja kunta kohtaisesti.

Asuntojen liikkumisessa on huomioitu ns. normaalilla asuntosuunnittelulla liikuntaesteisiä. Sen lisäksi on esim. saunoihin esitetty upotettavat kiukaat, maastopengerrykset ulko-ovia kohti, pääsisäänkäynnin puolella. Liikuntaesteinen pääsee saunakuistin kautta pihalle esim. erillisellä ulkokäyttöön asennettavalla nostimella.

---

## 10.2 Rivitalon rakenneratkaisuja

Uudessa asuinrakennuksessa olen noudattanut edelleen kestävärakennusaineen ja yleispätevän rakenteen periaatetta. Asuinrakennuksen rakenteiden U-arvovaatimukset on suunniteltu vuoden 2010 vaatimusten mukaisesti. Rakenteet ovat samat kuin infokeskuksessa katso ao. kohdat. Ohessa on lisätty rivitalon terassirakenteen rakennekerros.

Yläpohja YP2 –  $U < 0,09 \text{ W/m}^2\text{K}$  – terassi – rakenne ulkoa sisälle päin:

30 mm	Lehtikuusi, terassin lattialauta.
20–120 mm	Koolaus, painekyllästetty puu, muovijalat betonia vasten.
50 mm	Betonilaatta, elastinen sauma.
50 mm	Hiekka
	Kuitukangas
320 mm	Lämmöneriste Solimate 300 BS-A-N-80 x 4.
	Vedeneristys kumibitumikermi, luokka VE80R.
	Kallistusbetoni
>130 mm	Kantavarakenne, paikallavalettubetoni, rakennesuunnitelmien mukaisesti.
	Pintamateriaali ja – käsittely huoneselostuksen mukaisesti.
	Terassin kallistusbetonin kaltevuus on 1:60.

Maininta pintamateriaalit ja käsittely huoneselostuksen mukaisesti tarkoittaa, joskus myöhemmin tehtävää asiakirjaa, joka kuuluu rakentamisvaiheeseen.

Asuinrakennuksessa on koneellinen ilmanvaihto ja maakaasulämmitys, joka on omassa teknisessä tilassa.

Autokatokseen liittyvissä varastot ovat puolilämpimiä harkkorakenteisia tiloja. Tekninen tila on lämmin, harkkorakenteinen tila.

---

## 11. Sunila lentoon – hanke

Sunila lentoon – hanke jatkuu edelleenkin – ehkä myöhemmin toisella teemanimellä – mutta Sunilan alueen kunnostamista ja kehittämistä mm. asunto-, työpaikka-, matkailu- sekä vapaa-ajan alueena on edelleen tehtävä. Seuraavissa otsikoiduissa kappaleissa on esitetty muutamia otteita Sunila lentoon – hankesta.

### YLEISTÄ

Sunila lentoon -hanke (2006–2007) tähtää Sunilan asuinalueen suojeluhenkiseen kehitysprosessiin. Hankkeella tuetaan asuinalueen asemakaavan uudistamisprosessia sitä täydentävillä rakentamistapa-ohjeilla ja ympäristösuunnitelmalla, järjestämällä asukkaiden, kiinteistönomistajien ja liikkeenharjoittajien yhteistoimintaa sekä keskustelu- ja osallistumistilaisuuksia ja harjoittamalla yhteistyötä rakennusalan oppilaitosten kanssa. Suunnittelu- ja tutkimustoiminnan tueksi luodaan aluetietokanta, perustetaan varaosapankki, kerätään perimätietoa ja järjestetään tapahtumia.<sup>1</sup>

### RAKENTAMISTAPAOHJEISTO

Alueen ylläpidon ja kehittämisen ohjaamiseksi suojelun kannalta oikeaan suuntaan luodaan rakentamistapaohjeisto. Ohjeisto täydentää ja konkretisoi alueen asemakaavan suojelumääräyksiä ja työstehtäviä rinnan Kaakkois-Suomen Ympäristökeskuksen suojelupäätöksessään edellyttämän asemakaavan uudistamisen kanssa. Ohjeisto toimii apuvälineenä alueen asukkaille ja kiinteistönomistajille, kuntaloja ja piha-alueita korjataan, kohennetaan ja kehitetään muuttuvia tarpeita vastaaviksi.

Nykyinen ongelma: Alueen asukkaiden ja kiinteistönomistajien epätietoisuus siitä, mitä alueen suojelu edellyttää ja käytännössä tarkoittaa, pelko siitä, että suojelu tulee kalliiksi ja rajoittaa. Lisäksi on korjausten käytännön ohjeiden ja neuvonnan puute. Tästä seuraa kirjava käytäntö: syntyy epäsuojelullisia ratkaisuja ja jokainen taho toimii toisista tietämättä.

Ratkaisun tarve: Yhteinen, käytännönläheinen ohjekortisto, joka toimii työkaluna taloyhtiöille, kiinteistönomistajille ja yksittäisille osakkaille korjattaessa ja uudistettaessa asuntoja, rakennuksia ja pihoja.<sup>1</sup>

### YMPÄRISTÖSUUNNITELMA

Alueen maisemanhoidon ja pihojen kunnostamiseksi tehdään ympäristösuunnitelma, jossa mm. otetaan kantaa tämän päivän haasteisiin kuten pysäköintiin ja jätehuoltoon.

Nykyinen ongelma: Alueen maisema on alttiina mm. lisääntyvän autoliikenteen kulutukselle, jätehuollossa ei ole asianmukaisia tiloja, pihat ovat hoitamattomia ja pintavesijärjestelmät eivät toimi.

Ratkaisun tarve: Koko alueen kattava ympäristösuunnitelma, joka osoittaa eri toiminnoille oikeat paikat ja rakenteet ja sisältää ylläpito-ohjeet.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> <http://www.prosunila.net/index.php?ffg=2&valinta=31%20>



---

## 12. Lopuksi

Asuntoalueen siisteys vaikuttaa asumisviihtyvyyteen ratkaisevasti. Yhteisillä talkoilla voidaan edesauttaa alueen siisteyteen, rakennusten kunnossa pysymiseen, huoltoon, korjausten opastukseen – siistiin kotiin (asuinalueelle) on mukava tulla. Sunilassa rakennukset ovat sijoiteltu harvakseltaan ja arkkitehtuuri on pidättyväistä, ei ylimääräisiä irrallisia koristeaihteita liimattuna tai asennettuna rakennuksiin. Alueen valkoiset rakennukset nousevat kesällä vihreästä ja talvella valkeasta maastosta puiden lomas- ta hyvin esiin, luoden hyvän järjestäytyneen siisteyden ja selkeyden. Tätä rakentamistapaa pitää nou- dattaa jatkossakin rakennusten korjauksissa sekä mahdollisissa uusissa rakennuksissa, vaikka uudet rakennukset edustavat oman aikansa arkkitehtuuria.

---

## 13. Lähteet

**Aalto Alvar**, Arkkitehti 10/1936.

**Aho Milla**, Tehtaan kupeessa, mäntyjen katveessa, Sunilan asuinalueen lähiympäristön kunnostamisen periaatteita, Diplomityö 2003, TKK.

**Aikio Annukka**, toimittanut – **Vornanen Rauni**, uusintu, Uusi sivistyssanakirja, Otava, 17. painos, 1998.

**Alava Paavo**, SUNILA metsäjättien yhtiö, Sunila Oy 1938–1988, Gummerus 1988.

**Alvar Aalto – museo**, The architectural drawings of Alvar Aalto 1917-1939: Volume 8: Sunila pulp mill, housing and town plan 1936-1938.

**ARS Suomen taide 5**, Kustannusosakeyhtiö Otava, 1990.

**Asu Hyvin** – lehti, numero 5, 1997.

**Björkholtz Dick**, Lämpö ja kosteus, rakennusfysiikka, Rakennustieto Oy, Helsinki 1997.

**Firenzen julistus**, Historiallisten puistojen ja puutarhojen suojeleminen, Moniste 1982.

**Giedion Sigfried**, Arkkitehti, 2/1968.

**Heinonen Raija-Liisa**, Funktionalismin läpimurto Suomessa, Suomen rakennustaiteen museo, 1978.

**Helamaa Erkki**, Vanhan rakentajan sanakirja, rakentamisesta, rakennuksista ja rakenteista, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 988, 2004, Helsinki.

**Hipeli Mia**, Kymen Sanomat, 18.3.2004.

**Kaila Panu**, Kevät toi maalarin, perinteinen ulkomaalaus, 2. painos, Gummerus, Jyväskylä, 2000.

**Kairamo Maija, Sippo Hanni**, Arkkitehti 5/2001.

**Kanto Matti**, Silppua sahalla – tikkuja tehtaalta I, 1983, Sunila.

**Kanto Matti**, Silppua sahalla – tikkuja tehtaalta II, 1983, Sunila.

**Kanto Matti**, Silppua sahalla – tikkuja tehtaalta III, 1983, Sunila.

**Kymen Sanomat**, 10.12.1986.

**Kymen Sanomat**, 2. 9 1994.

**Kymen Sanomat**, 14. 2 2001.

**Kymen Sanomat**, 18.2.2004.

**Lahti Louna**, ALVAR AALTO ex intimo – AIKALAISTEN SILMIN, Atena Kustannus Oy, Jyväskylä, 1997.

**Lindberg Carolus**, toimittanut. Keksintöjen kirja – rakennustaide ja rakennustekniikka, 1938.

---

**Mikkola Kirmo**, Arkkitehti 7-8/1976.

**Mikkola Kirmo**, Arkkitehti, 1/1978.

**Mikkola Kirmo**, Alvar Aalto, 2006, 3. painos.

**Neuvonen Petri, Mäkiö Erkki, Malinen Maarit**, Kerrostalot 1880–1940, RTS, Helsinki, 2002.

**Paatero Kristiina, Rauske Eija, Tuomi Timo**, toim. Hilding Ekelund (1893–1984) arkkitehti, Vammalan Kirjapaino Oy, 1997.

**Schildt Göran**, Valkoinen pöytä, Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset Keuruu 1982.

**Sunilan Viesti**. Henkilöstölehti. 4/1968.

**Sunilan Viesti**. Henkilöstölehti. 2/ 2008.

**Tallqvist Tore**, Arkkitehti, 1/1987.

<http://www.prosunila.net/index.php?ffg=2&valinta=31%20>

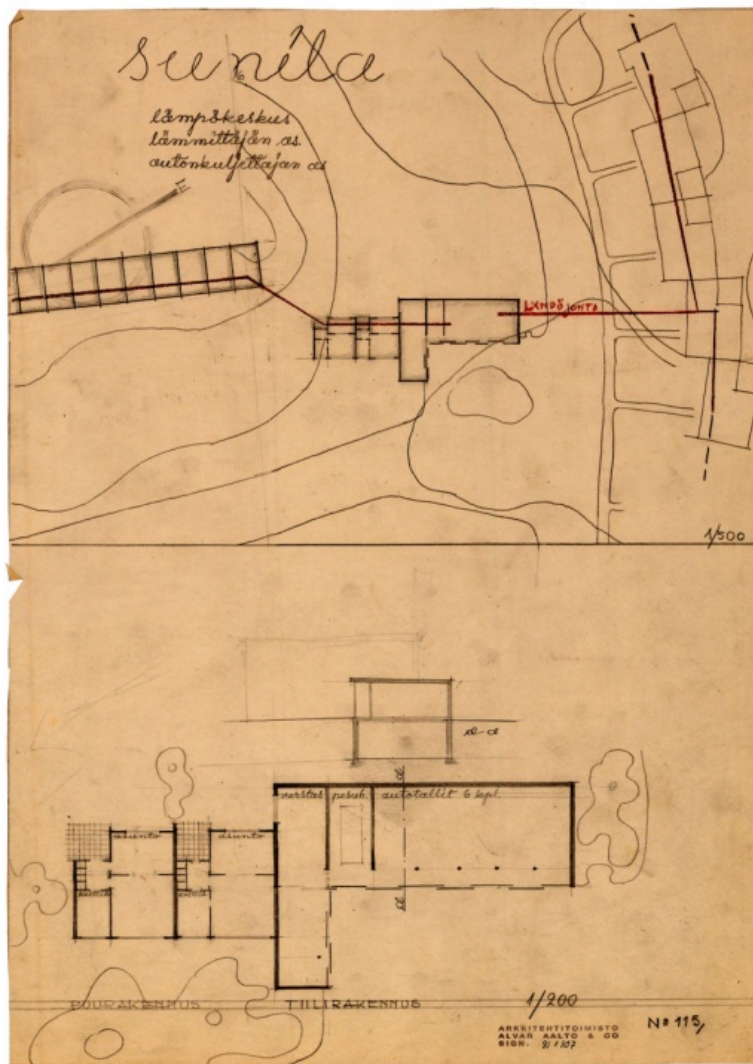
**Haastattelut** (haastatteluita olen tehnyt samojen henkilöiden kanssa useampaan otteeseen, joten päivämäärät ovat viimeisimmän haastattelun mukaan päivätty.)

- |  |            |
|--|------------|
| 1. Hämäläinen Jukka, Valliniemen lämpökeskuksen nykyinen omistaja, 2004–.          | 25.9.2009. |
| 2. Richter Raino, Valliniemen lämpökeskuksen lämmittäjä ja talonmies, 1972–1982.   | 25.9.2009. |
| 3. Penttilä Jorma, Valliniemen lämpökeskuksen asunto-osassa asunut 1962–1972.      | 25.9.2009. |
| 4. Nevalainen Jarmo, Valliniemen lämpökeskuksen asunto-osassa asunut 1960-luvulla. | 25.9.2009. |
| 5. Raili Petterssonin, Valliniemen lämpökeskuksen asunto-osassa asunut 1965–1968.  | 25.9.2009. |

---

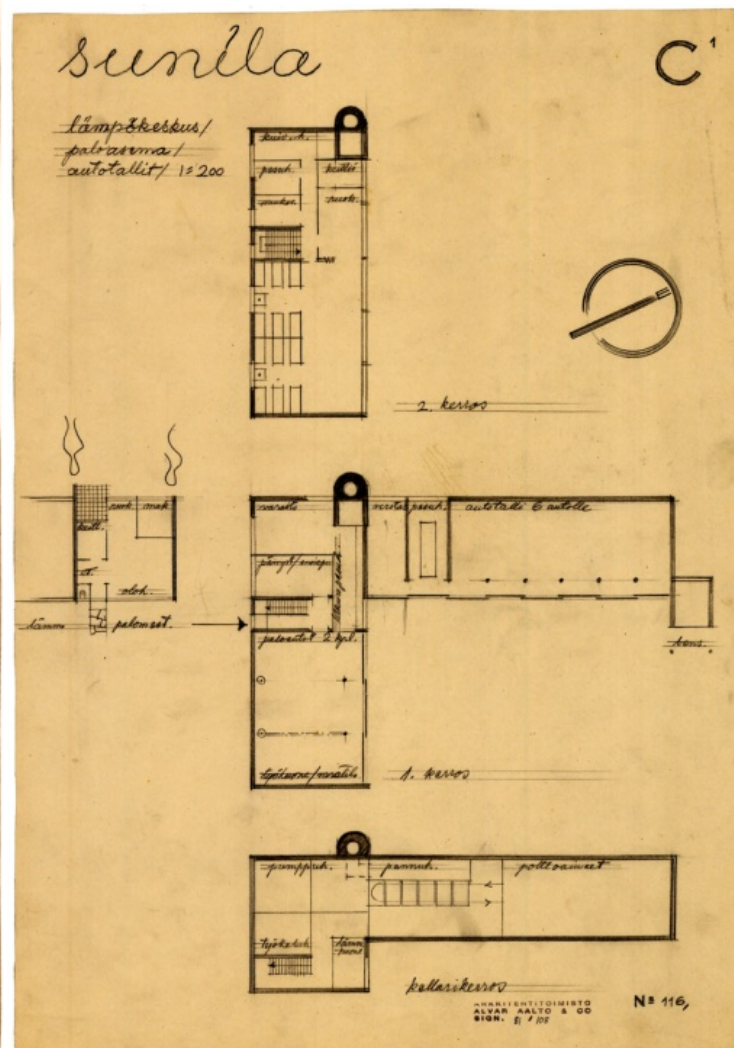
## 14. Liitteet

- Alvar Aalto – museon arkistosta Alvar Aallon toimiston tekemiä alkuperäiskuvia.  
Kuvat: 81/107, 81/108, 81/111, 81/112, 81/113, 81/114, 81/115, 81/116, 81/117, 81/118, 81/119, 81/120, 81/121, 81/122 ja 81/123.
- Valliniemen lämpökeskuksen mitatut ajantasapiirustukset:  
Kellarin pohjapiirros taso 1.  
Kellarin pohjapiirros taso 2.  
Ensimmäisen kerroksen pohjapiirros.  
Vesikattokuva.  
Leikkaus A-A ja B-B.  
Julkisivut.
- Planssit 1–9, pienennetty A4 kokoon - pienennökset eivät ole määrättyssä mittakaavassa.

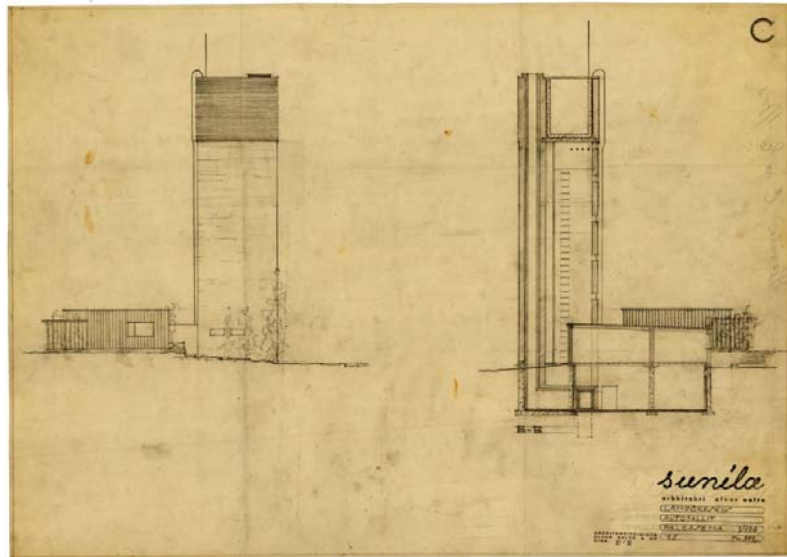


Kuva 81/107

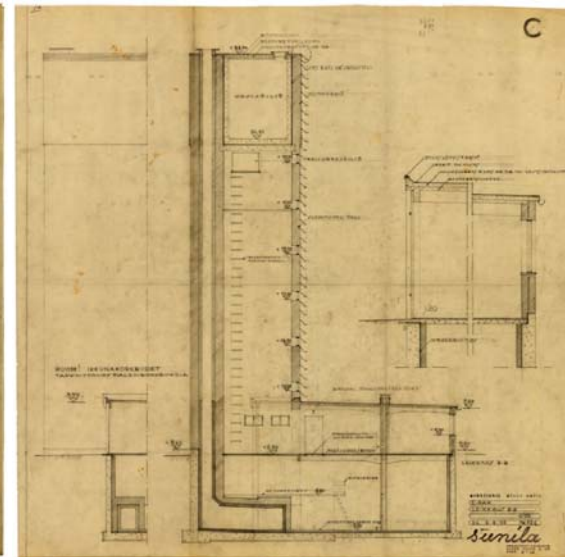
Kuvat Alvar Aalto – museo.



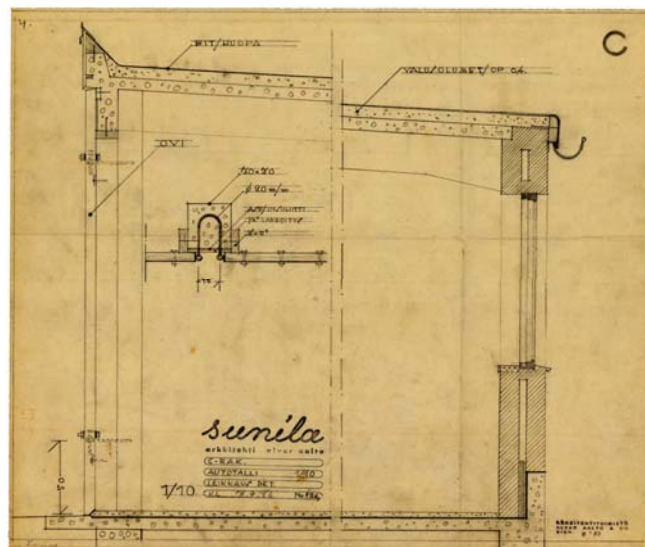
Kuva 81/108



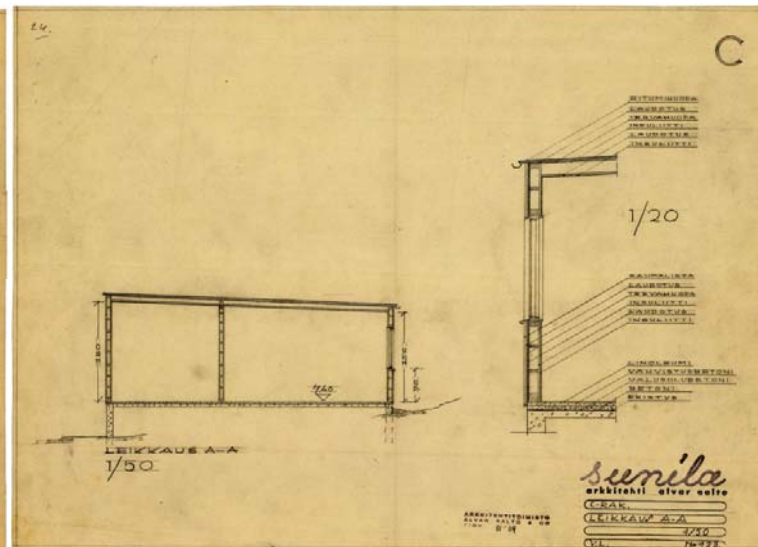
Kuva 81/111



Kuva 81/112



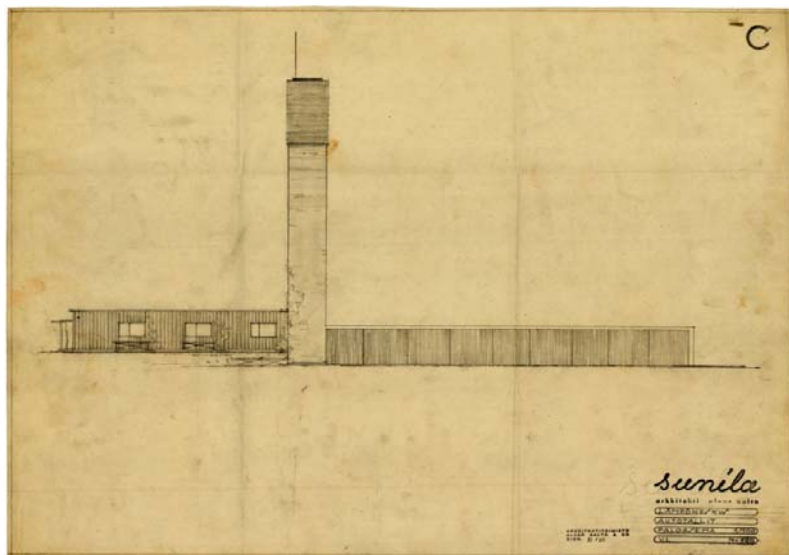
Kuva 81/113



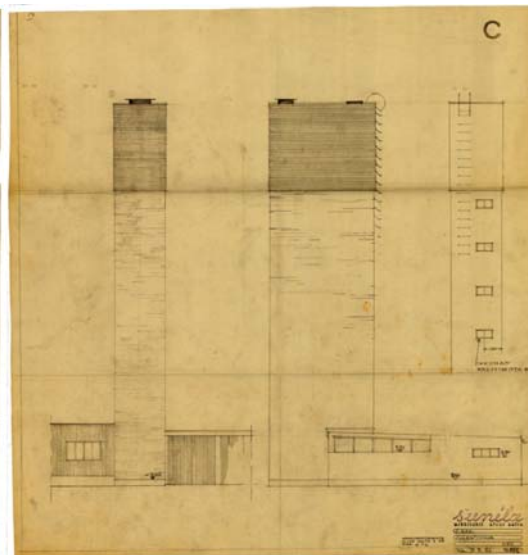
Kuva 81/114

Kuvat Alvar Aalto – museo.

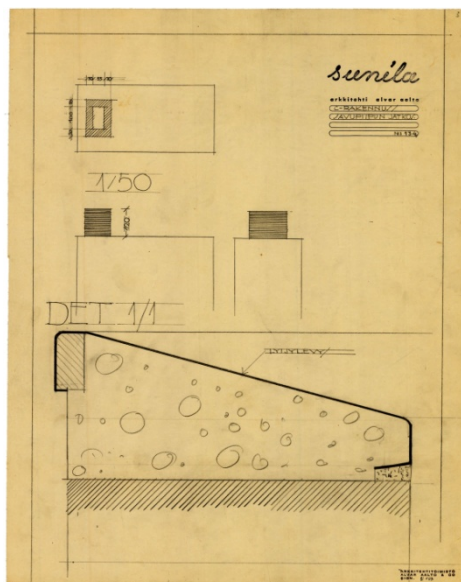




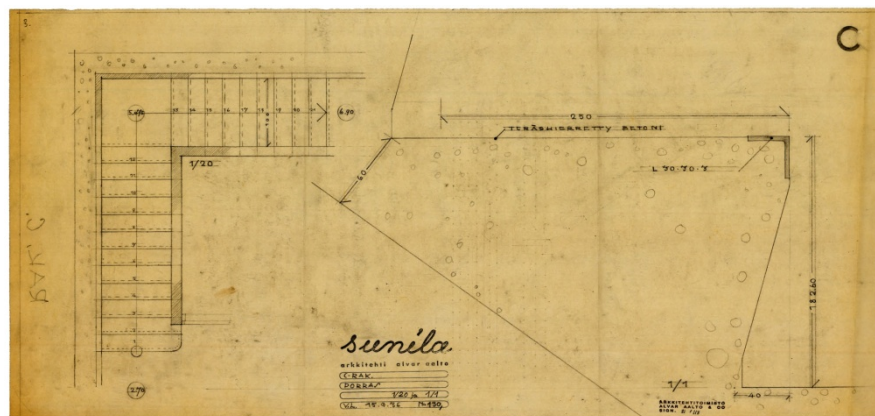
Kuva 81/115



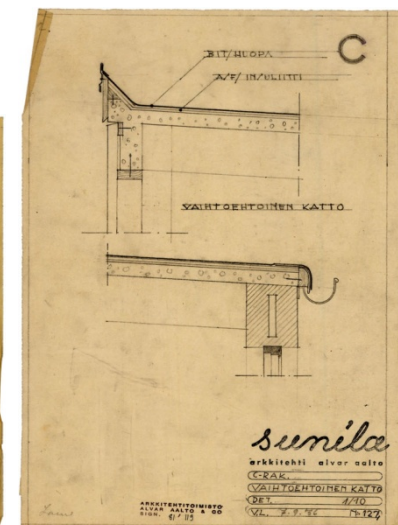
Kuva 81/116



Kuva 81/117



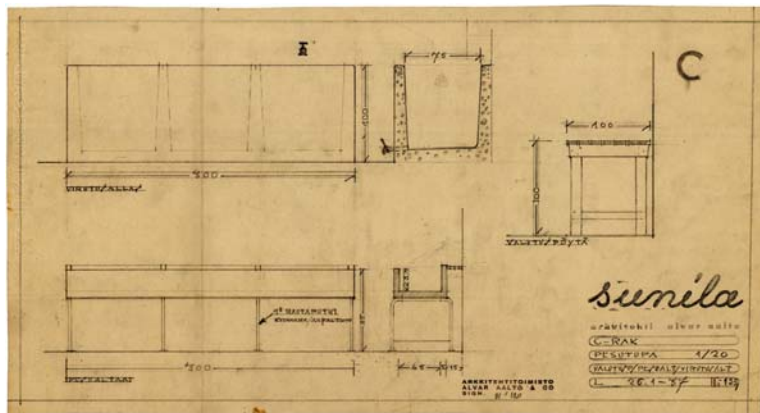
Kuva 81/118



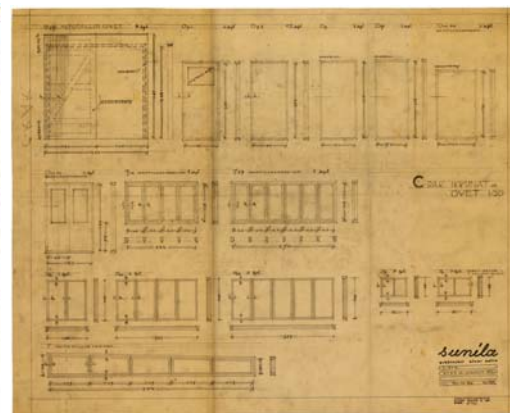
Kuva 81/119

Kuvat Alvar Aalto – museo.

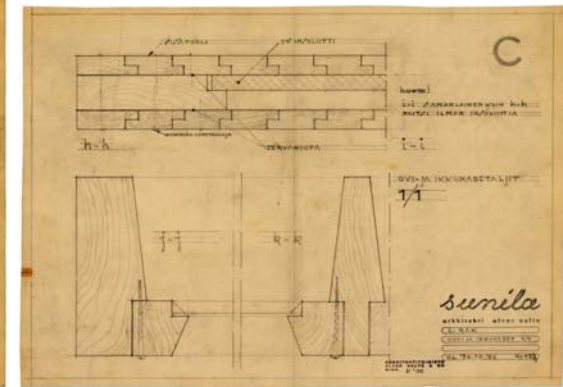




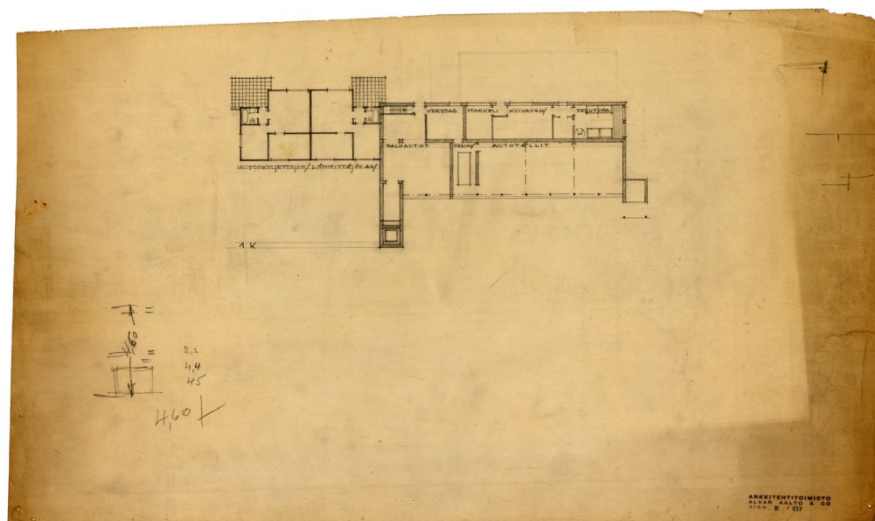
Kuva 81/120



Kuva 81/121

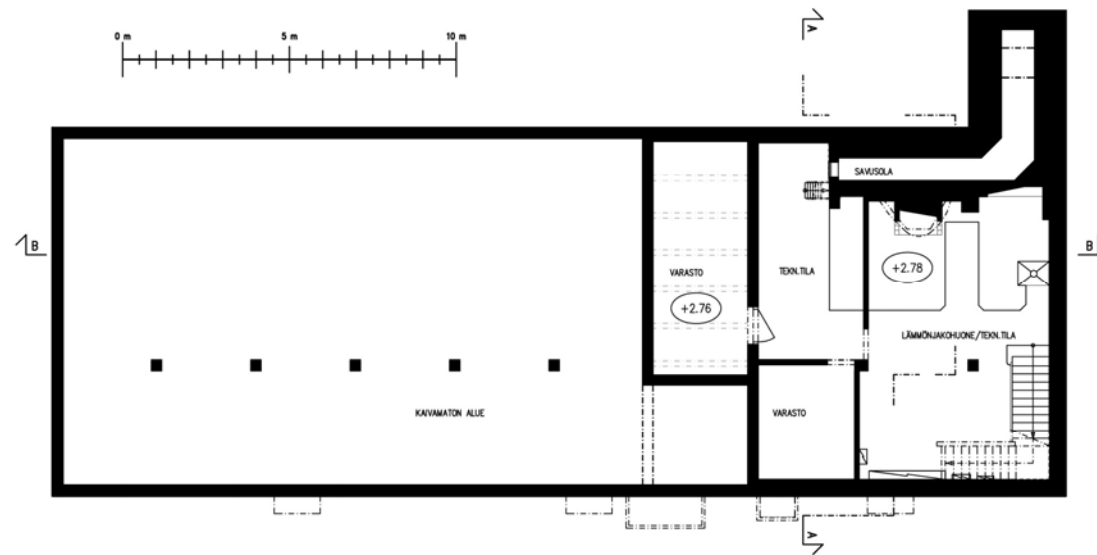


Kuva 81/122

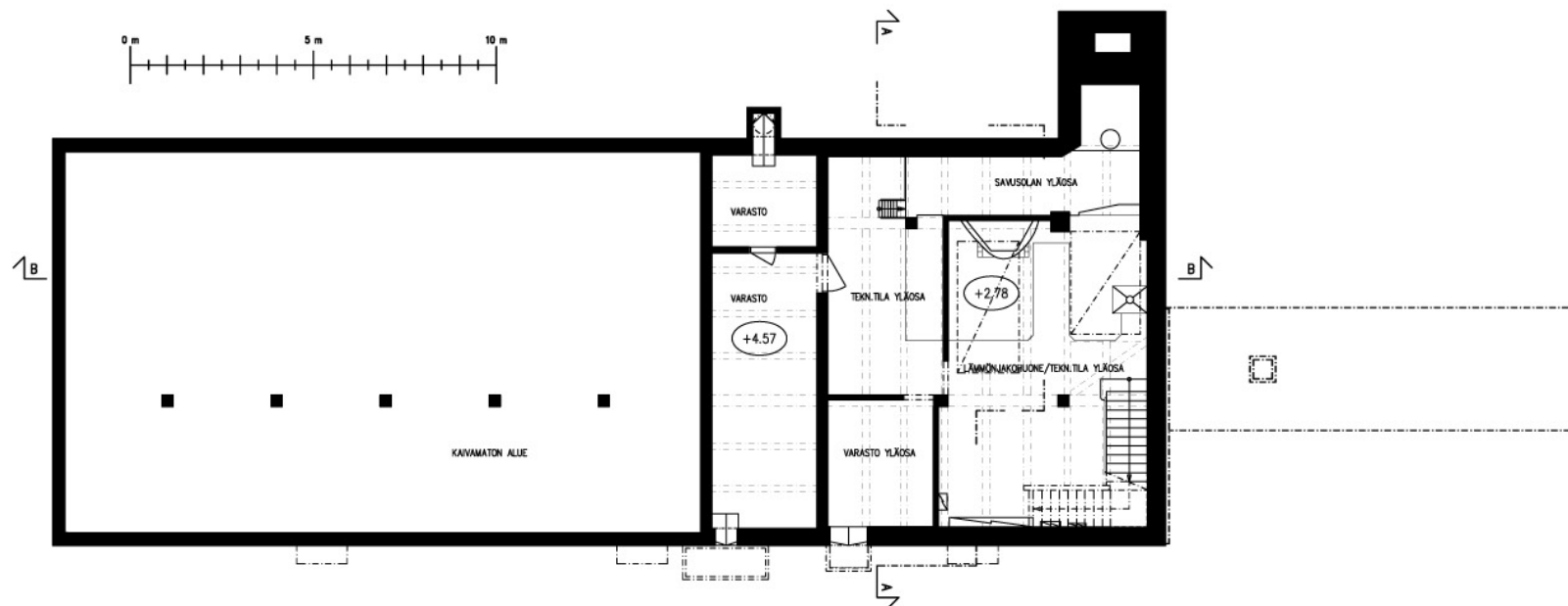


Kuva 81/124

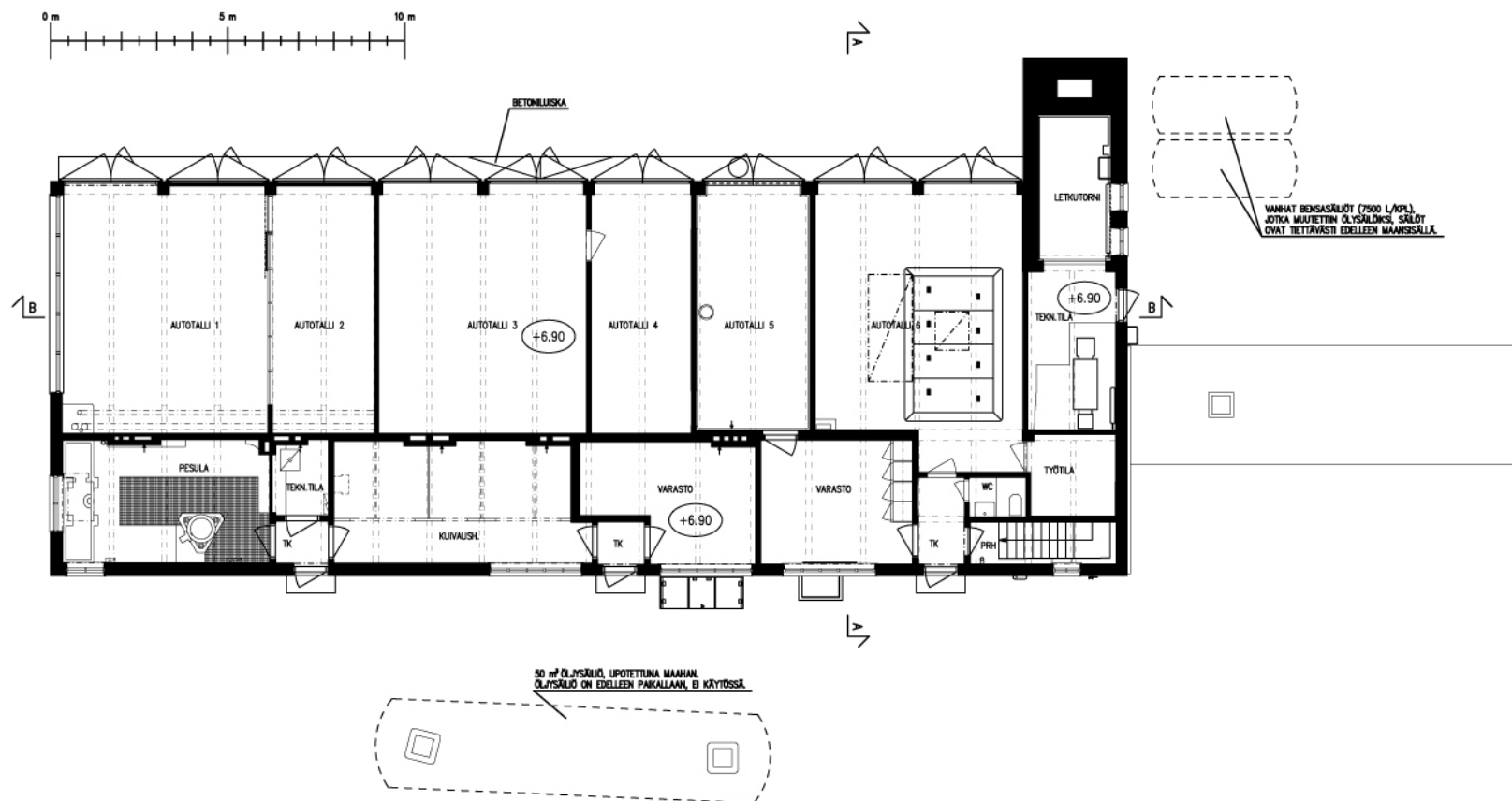
Kuvat Alvar Aalto – museo.



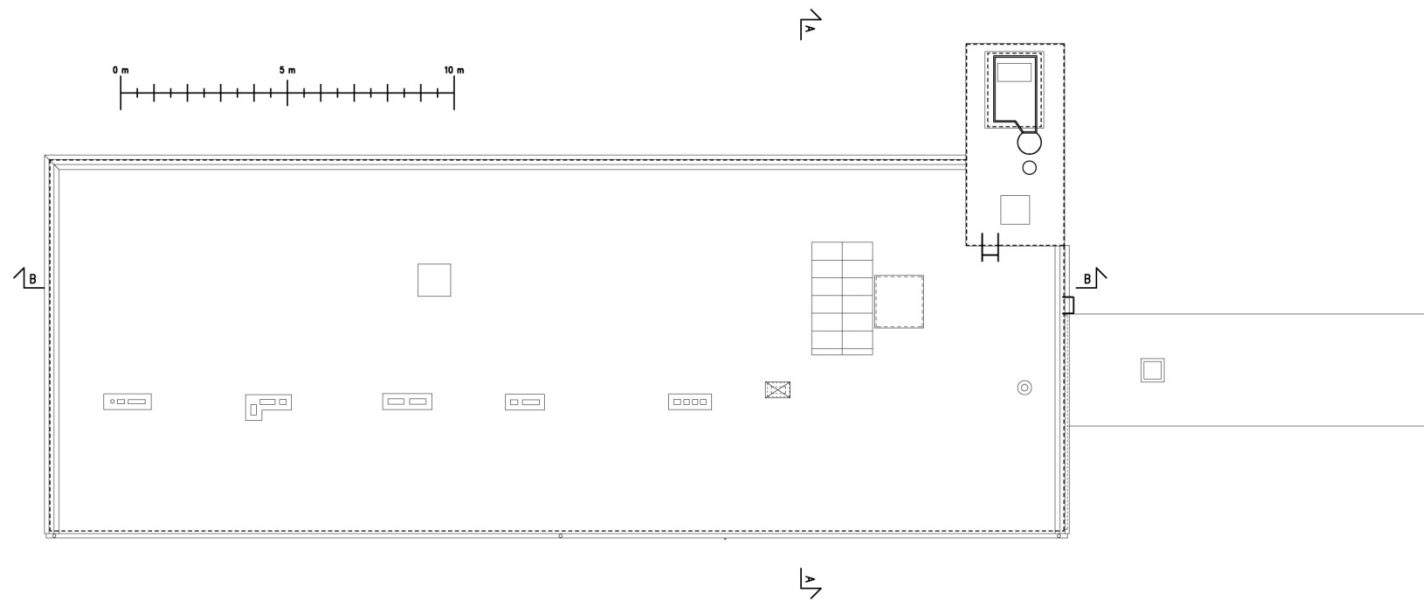
**Kuva L1.** Valliniemen lämpökeskuksen ajantasapiirros – kellarikerros 1. pohjataso – mittakaava 1:200



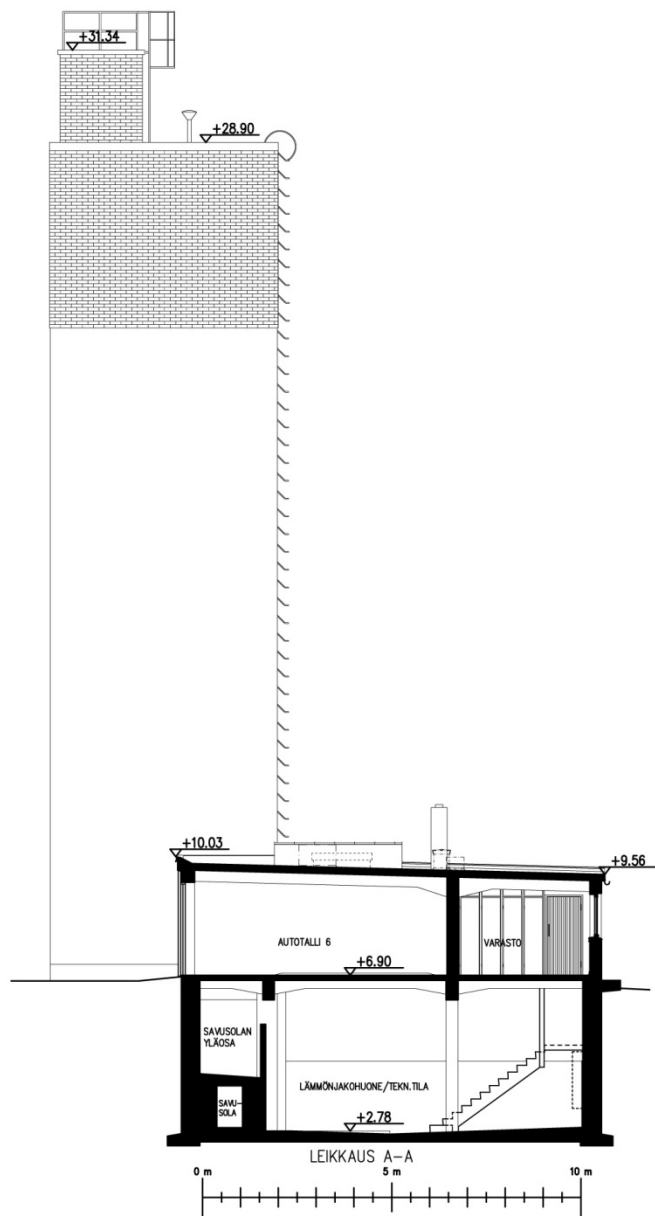
**Kuva L2.** Valliniemen lämpökeskuksen ajantasapiirros – kellarikerros 2. pohjataso – mittakaava 1:200.



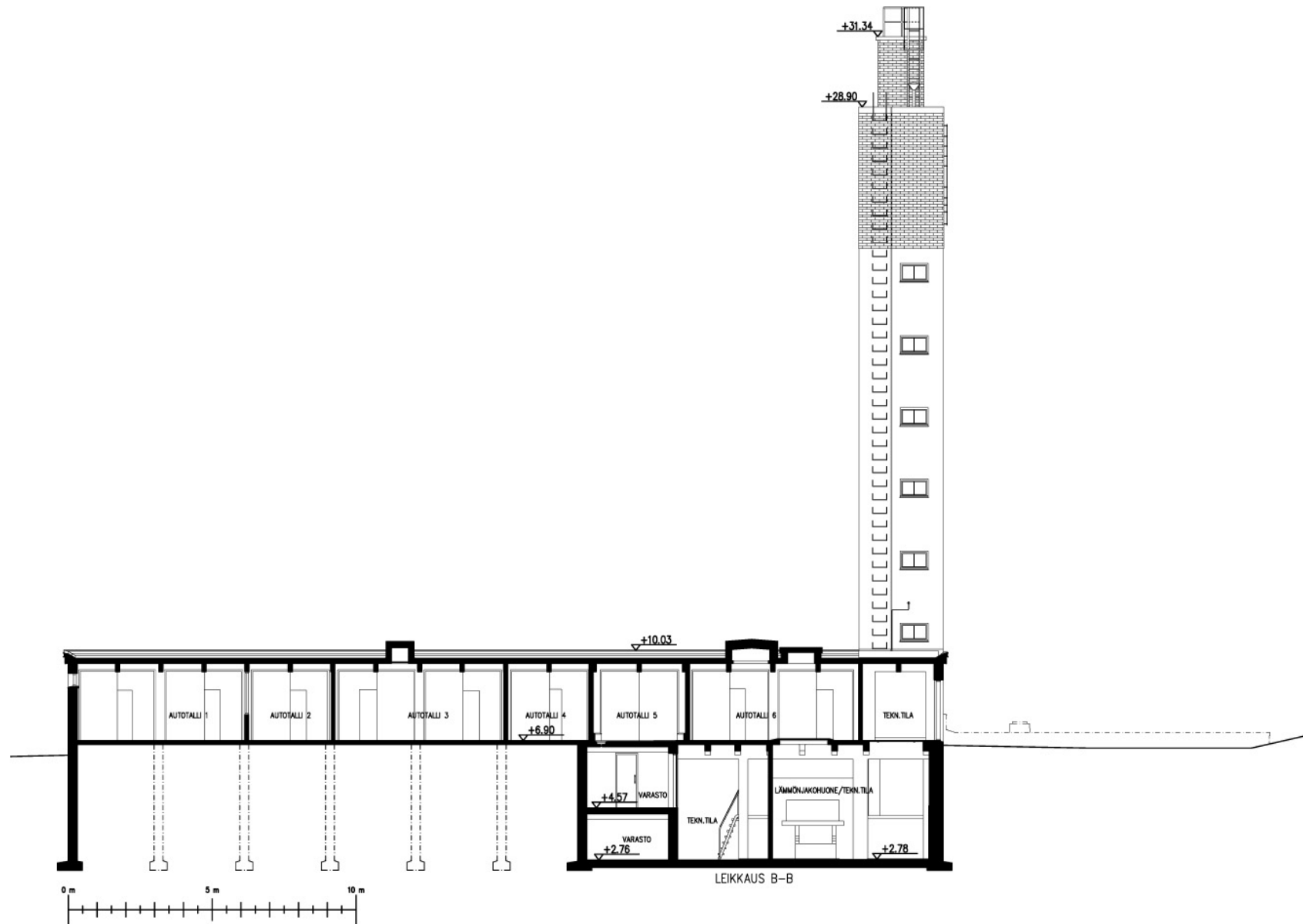
Kuva L3. Valliniemen lämpökeskuksen ajantasapiirros – 1. kerroksen pohja – mittakaava 1:200.



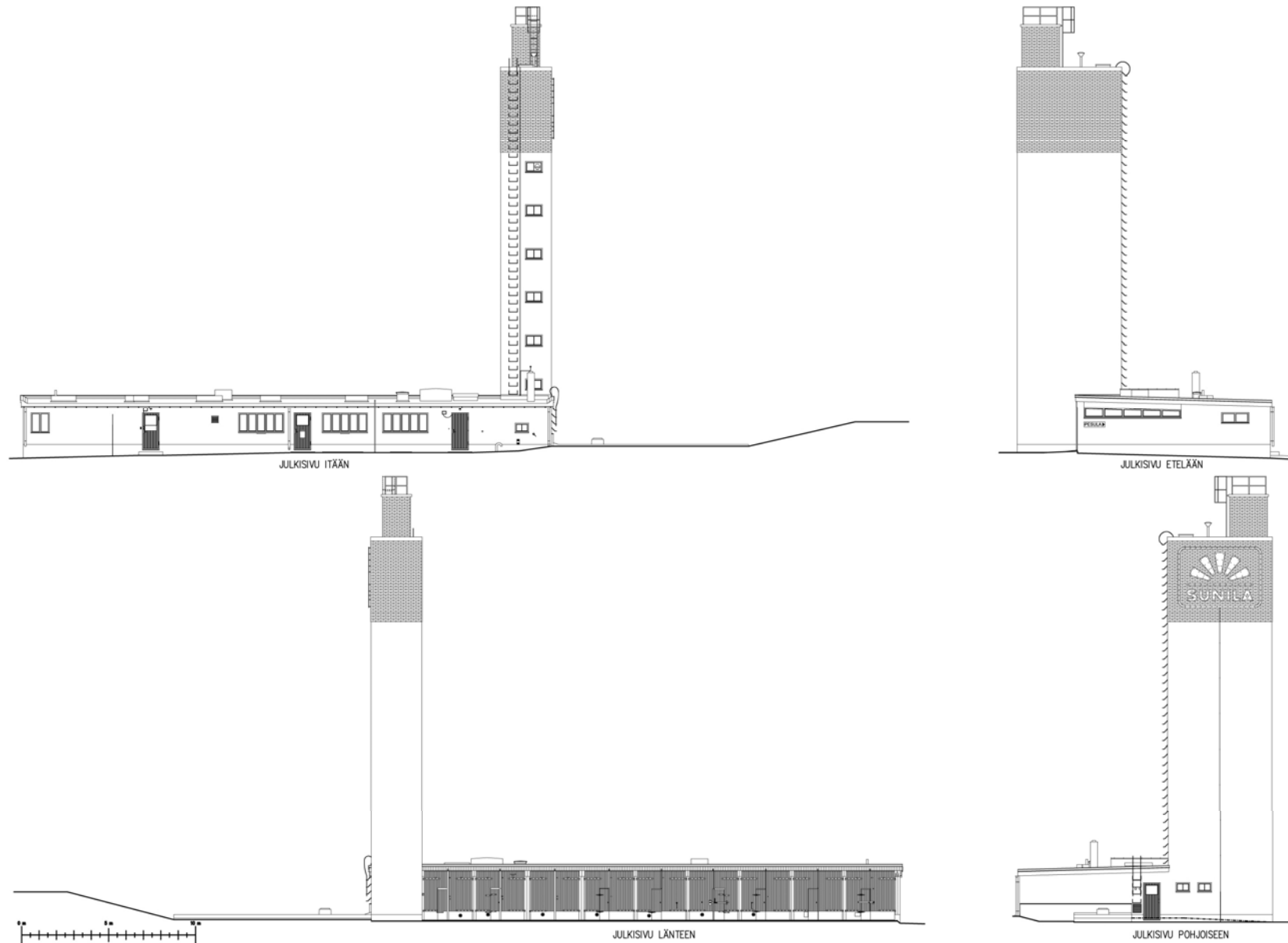
**Kuva L4.** Valliniemen lämpökeskuksen ajantasapiirros – vesikatto – mittakaava 1:200.



**Kuva L5.** Valliniemen lämpökeskuksen ajantasapiirros – leikkaus A-A – mittakaava 1:200.



**Kuva L6.** Valliniemen lämpökeskuksen ajantasapiirros – leikkaus B-B – mittakaava 1:200.



**Kuva L7.** Valliniemen lämpökeskuksen ajantasapiirros – julkisivut – mittakaava 1:300.





ASEMAPIIRROS - 1:200

Tiivistelmä

Diplomityöni sisältää Sunilan tehtaan asuntoalueen Valliniemen lämpökeskuksen rakennushistoriallisen selvityksen, ajantasamittauksen ja ajantasapiirtämisen sekä rakennuksen uuden käyttömahdoli-suussuunnitelman. Tämän lisäksi lämpökeskukseen liittyvän uudisrakennussuunnitelman, jossa rakennus toimisi info-, kahvila- ja näyttelytiloina. Asuntorakentamista olen esittänyt nykyisen tenniskentän paikalle, johon olen suunnitellut kolmen asuinhuoneiston rivitalon. Sunilassa on arkkitehti Alvar Aallon tunnetuin funktionalismiin perustuva asuntoalue.

Valliniemen lämpökeskuksen uusi käyttöideani perustuu taiteilija-asuntojen ja työtilan yhdistelmään. Tällöin lämpökeskusrakennukseen muodostuu käyttöä ympäri vuorokauden ja vuodenajasta riippumat-ta. Ateljeetilat ovat kuitenkin suhteellisen matalia, 260–280 cm, jolloin taiteilijoiden teokset eivät voi olla isoja korkeudeltaan. Asuntoateljeet olisivat vuokratiloja. Kellarikerroksessa on auditoriotila, jossa voi daan pitää esittelyjä, luentoja yms. Auditoriotiloista vastaa infokeskus.

Infokeskus on uusi rakennus, jossa on näyttelytilat ja johon on mahdollista asettaa Sunilasta kertovaa aineistoa sekä taiteilijoiden teoksia. Infokeskuksessa on opastuspiste, josta saa tietoa Sunilasta ja siihen liittyvistä asioista. Rakennuksessa on kahvila.

Nykyisen tenniskentän paikalle olen esittänyt uutta, kolmen asuinhuoneiston rivitaloa ja näihin liittyvät autokatokset, teknisentilan, jätehuoltotilan sekä asukkaiden tarvitsemat varastotilat katosrakennelmiseen. Rivitalon asunnot ovat Kantolan ja Rantalan läheisyyden vuoksi suunniteltu isohkoiksi, jolloin alueen perinne – asuntojen koossa – toistuu uudessa rivitalossa.

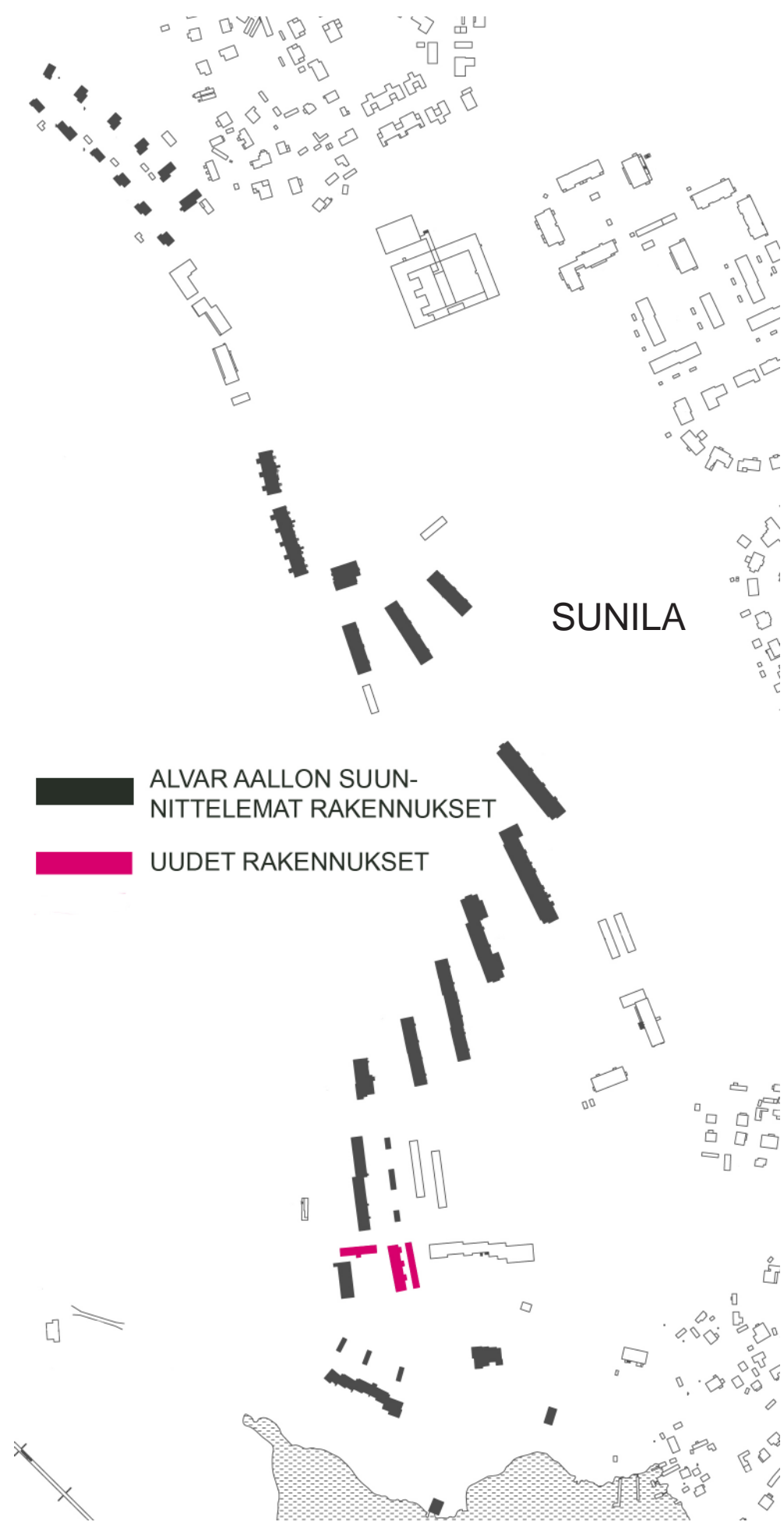
Nykyisen Valliniemen lämpökeskuksen kerrostasoala – kun kaikki tilat lasketaan pääkäyttötarkoituksen mukaisiksi – on kellarissa 177,5 ktm<sup>2</sup> ja 1. kerroksessa 347,5 ktm<sup>2</sup> eli yhteensä 525,0 ktm<sup>2</sup>. Rakennuksen tilavuus on 2140 m<sup>3</sup>. Voimassa olevassa asemakaavassa on merkitty Valliniemen läm-pökeskukselle rakennusoikeutta 500 m<sup>2</sup> ja piharakennukselle 70 m<sup>2</sup>.

Infokeskuksen ensimmäisen kerroksen kerrostasoala on 162,0 ktm<sup>2</sup> ja sen kellarin ala on 207,5 ktm<sup>2</sup> – tilathan ovat pääkäyttötarkoituksen mukaisia tiloja. Yhteensä rakennuksen kerrostasoala on 369,5 ktm<sup>2</sup>. Rakennuksen tilavuus on 1670 m<sup>3</sup>.

Uudet rivitaloasunnot jatkavat – huoneistoneliöiltään – Kantolan ja Rantalan alueeseen luontevasti kuuluvaa suurehkojen asuntojen luomaa linjaa. Asuntojen huoneistoneliöt ovat: asunto A = 200,0 htm<sup>2</sup>, asunto B = 157,5 htm<sup>2</sup> ja asunto C = 157,5 htm<sup>2</sup>. Rivitalon kerrostasolaneliöt ovat 634,5 ktm<sup>2</sup> ja piharakennusten 61,5 ktm<sup>2</sup> eli yhteensä 696,0 ktm<sup>2</sup>. Kellarissa olevat askartelutilat ja väestönsuojatilat ovat näiden neliöiden lisäksi bruttoalaltaan yhteensä 211,5 brm<sup>2</sup>. Rivitalon asuinosa tilavuus on 2670 m<sup>3</sup> ja piharakennuksien yhdyskäytävineen on 210 m<sup>3</sup>.

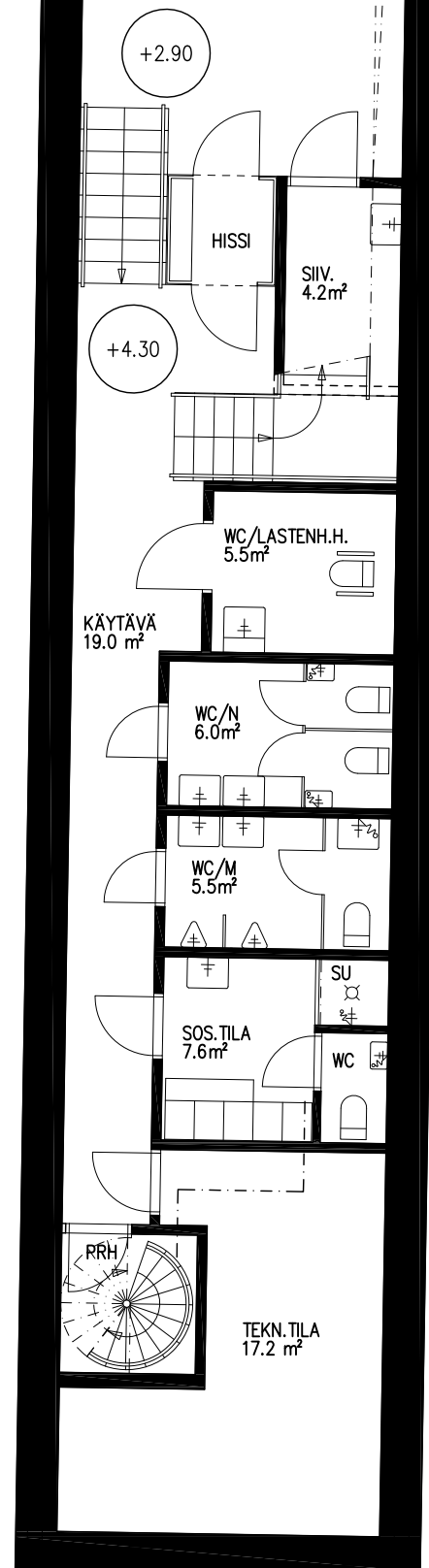
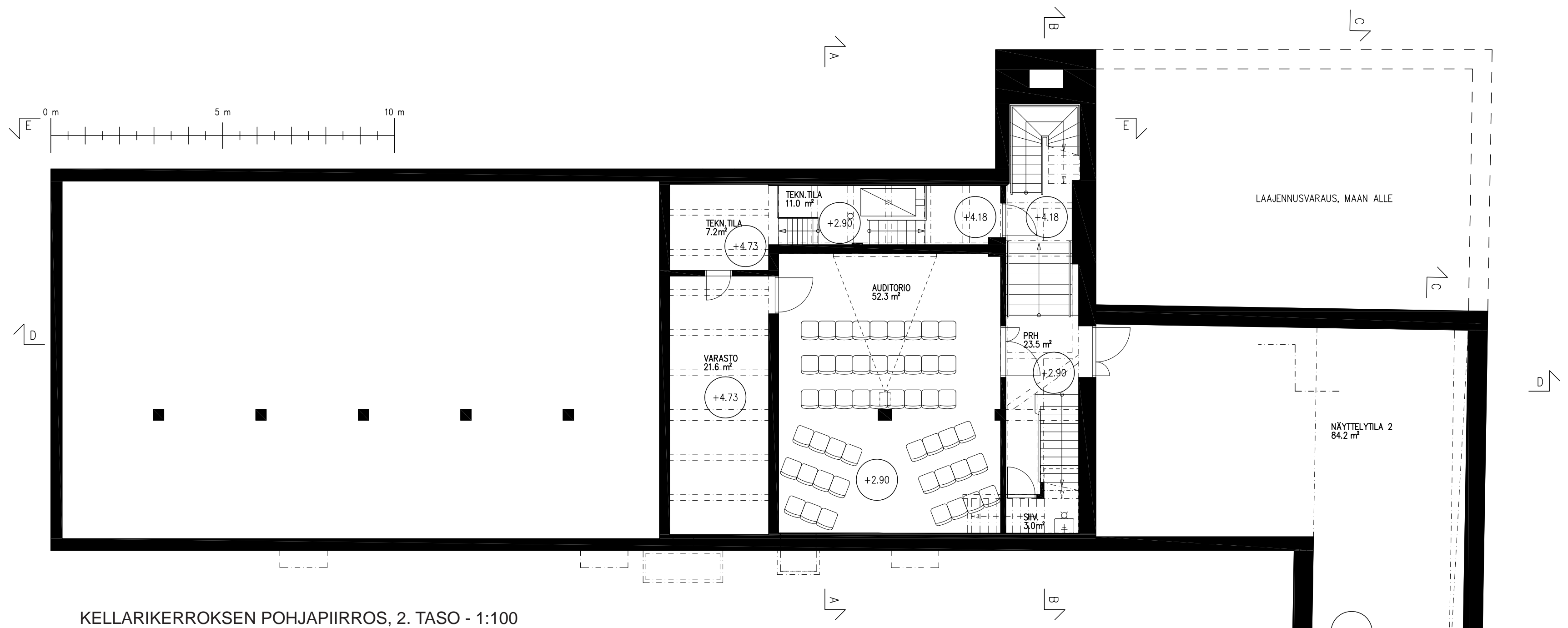
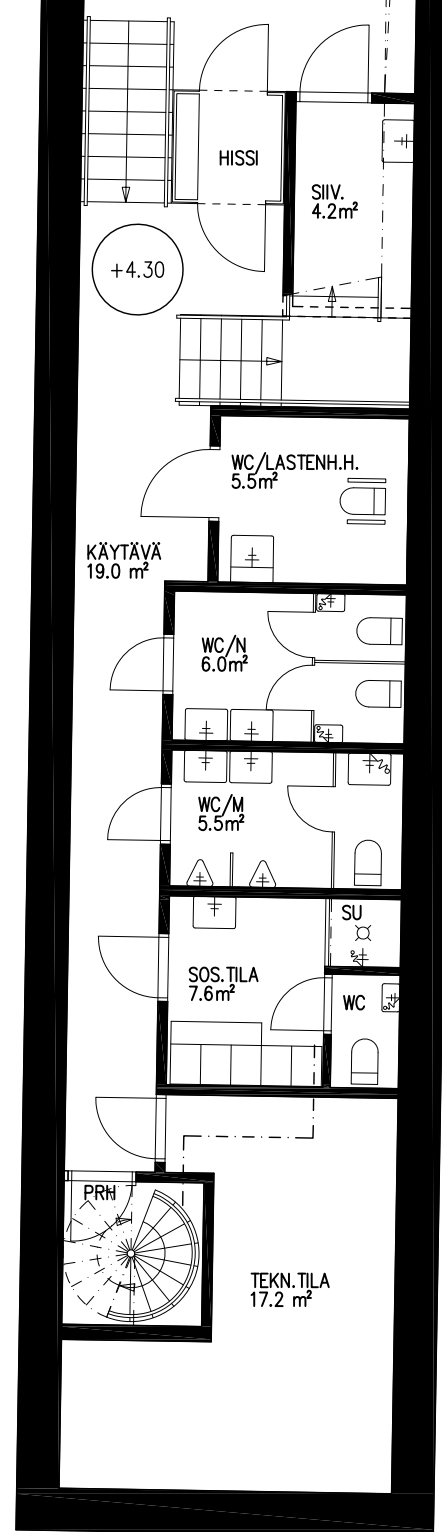
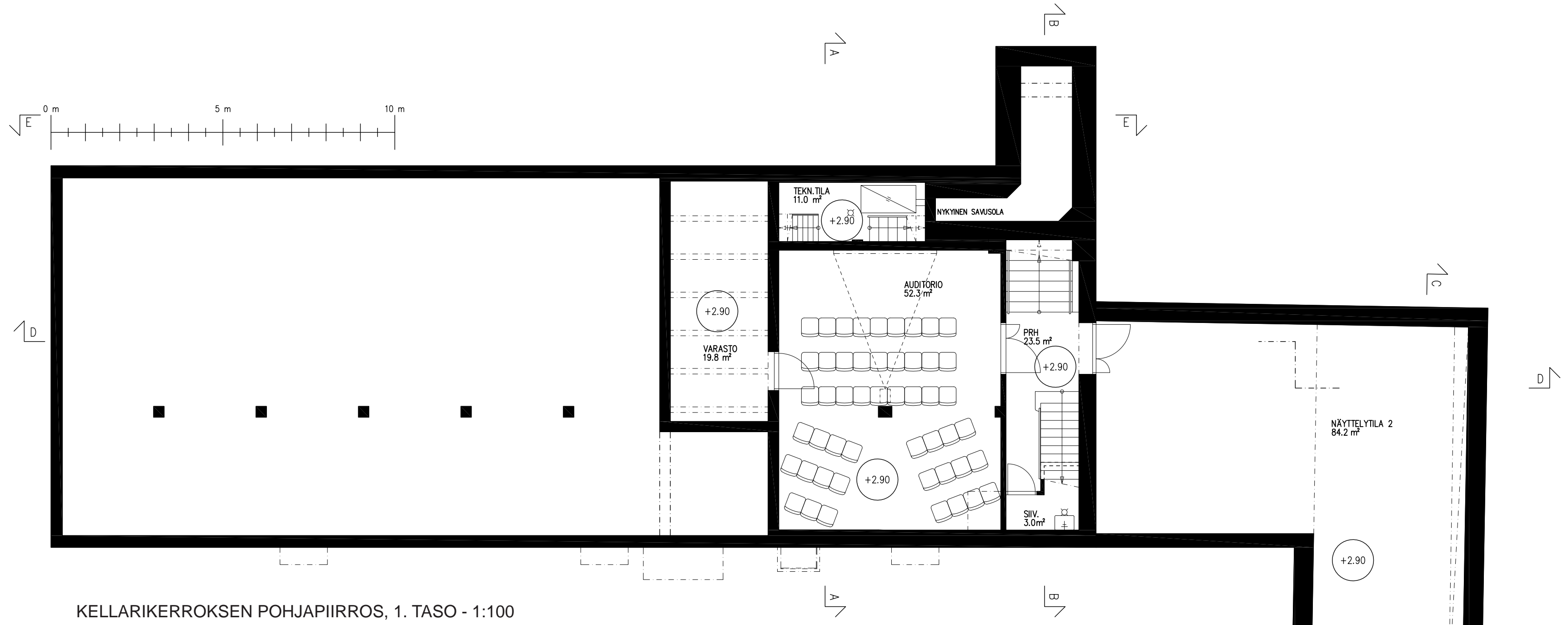


SAAPUMINEN ALUEELLE



RAKEISUUSKUVA - 1:5000  
UUSIEN RAKENNUSTEN SIOITTELUN SUHDE,  
ALVAR AALLON SUUNNITTELEMIIN RAKENNUKSIIN.

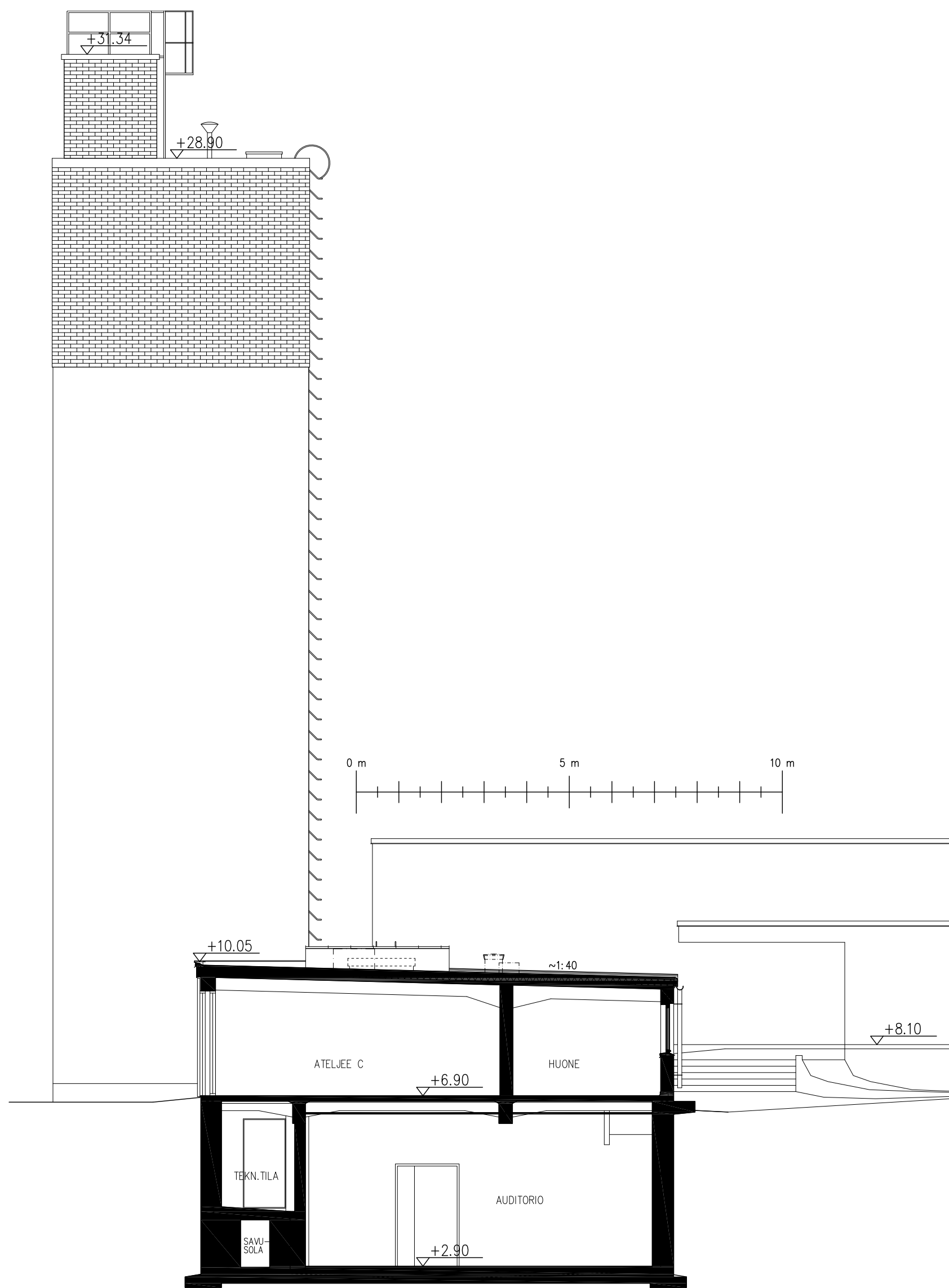




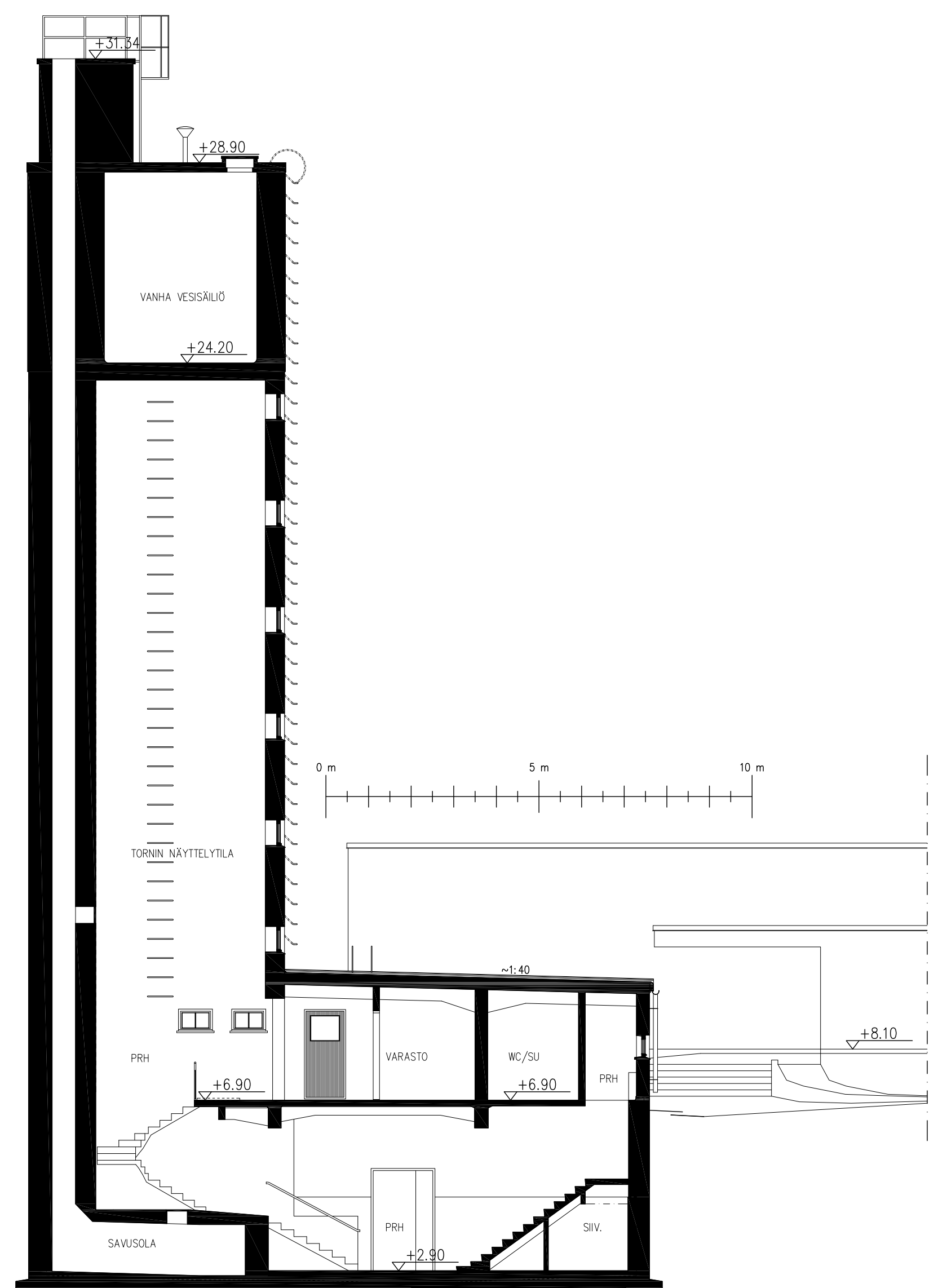




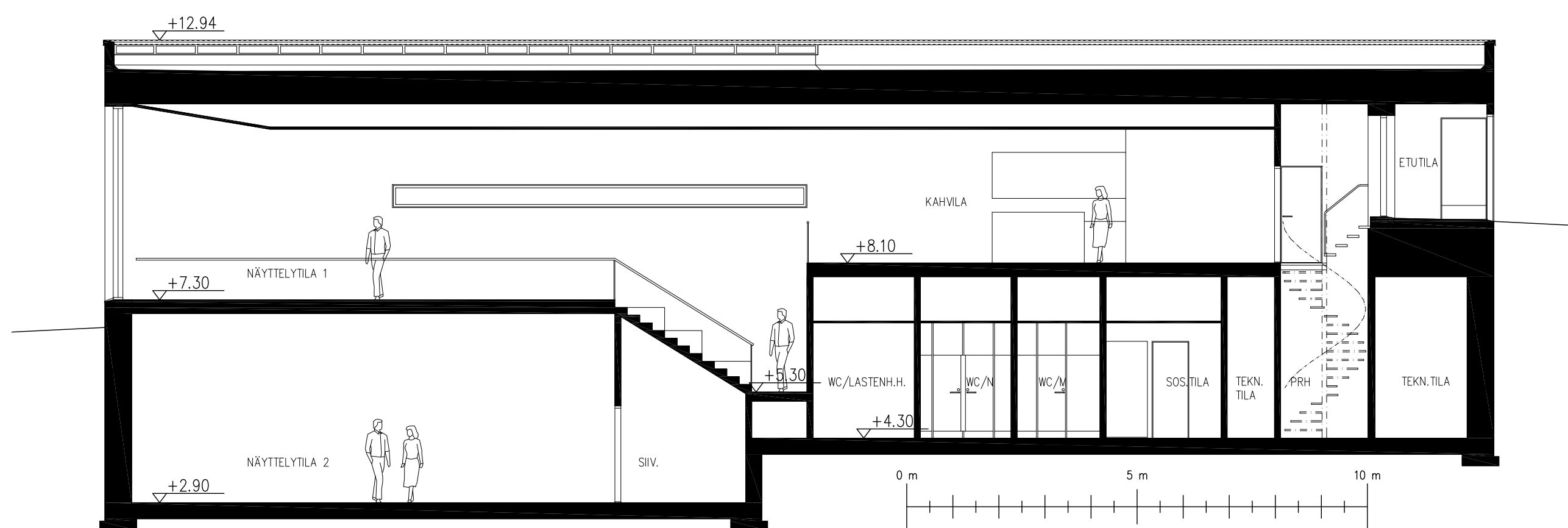




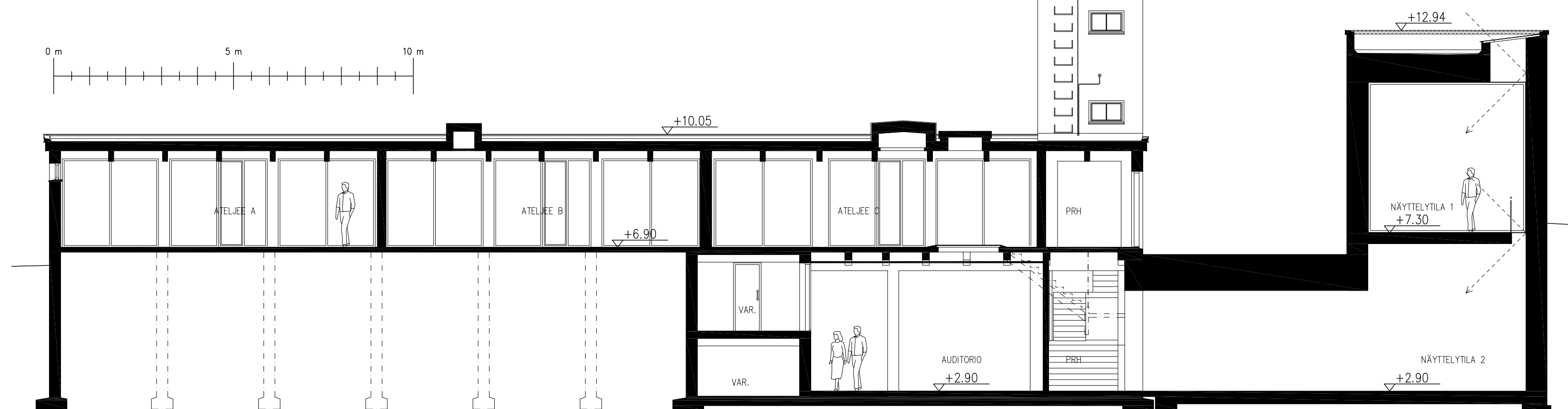
LEIKKAUS AA - 1:100



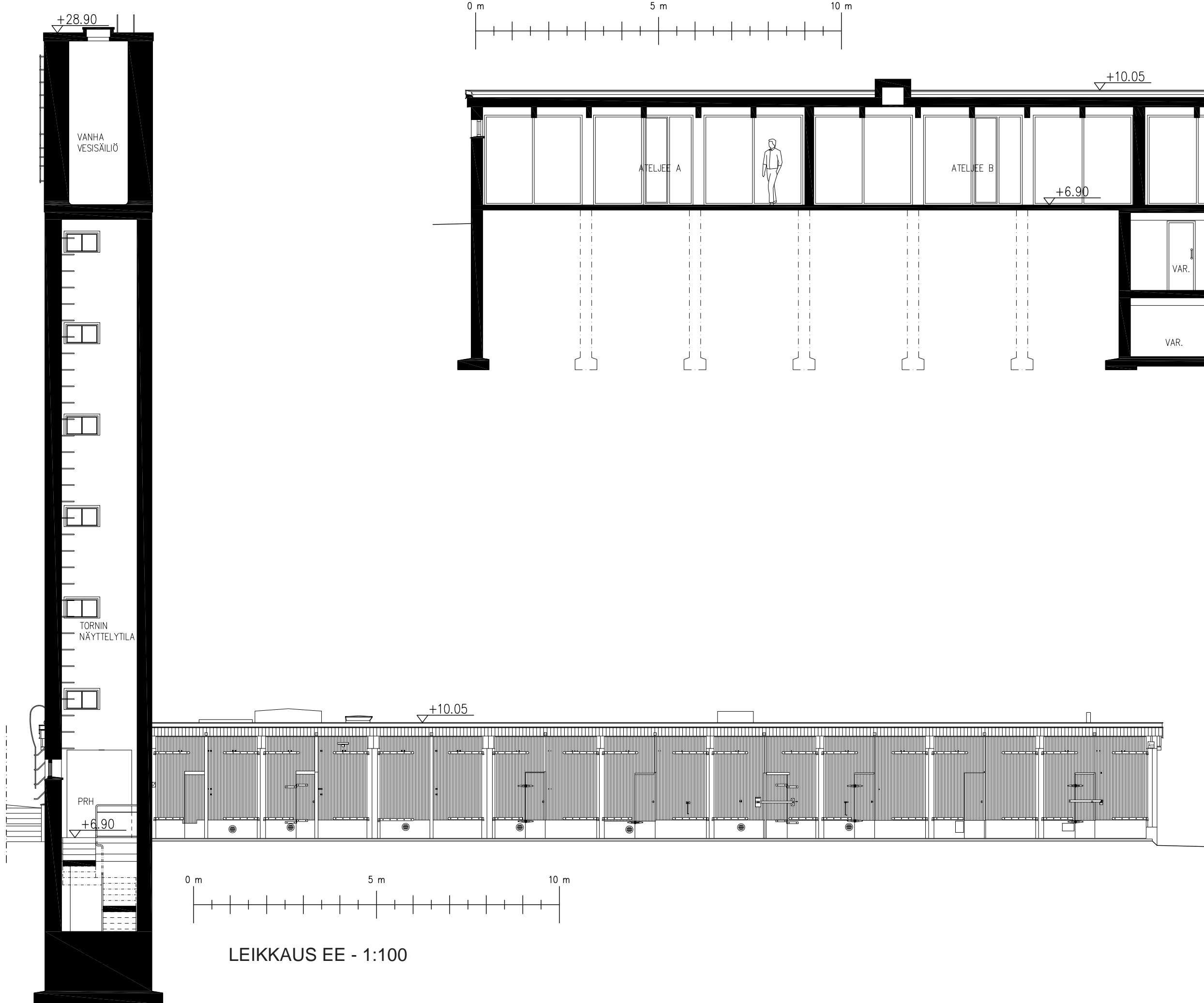
LEIKKAUS BB - 1:100



LEIKKAUS CC - 1:100

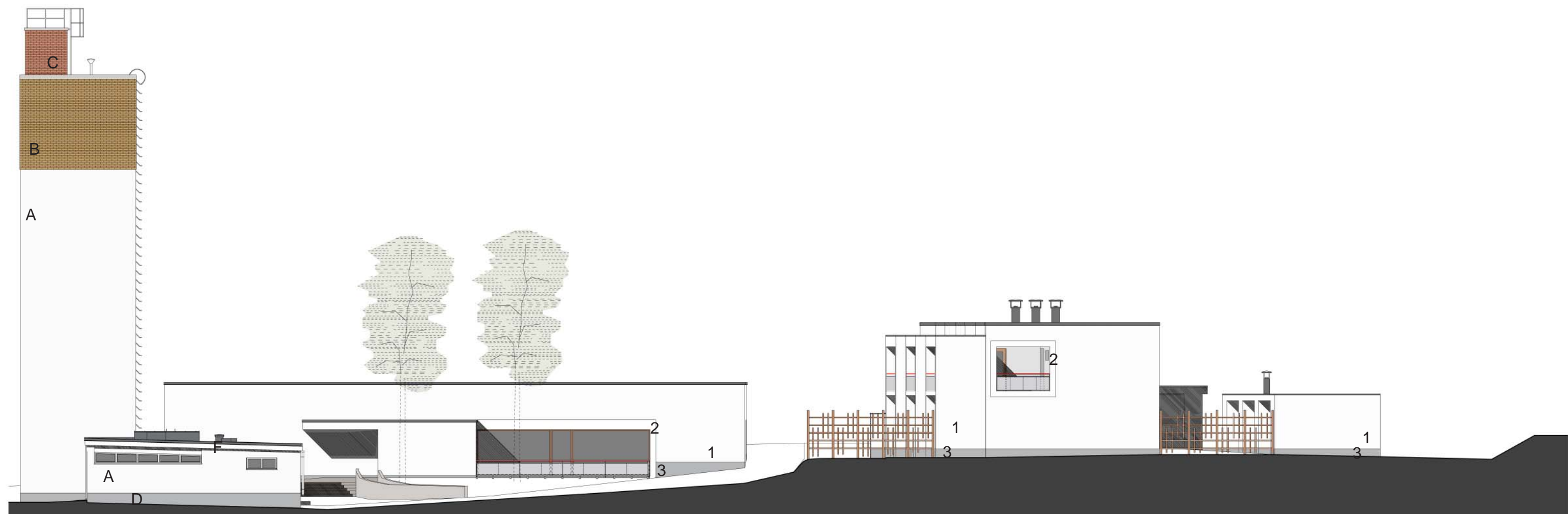


LEIKKAUS DD - 1:100



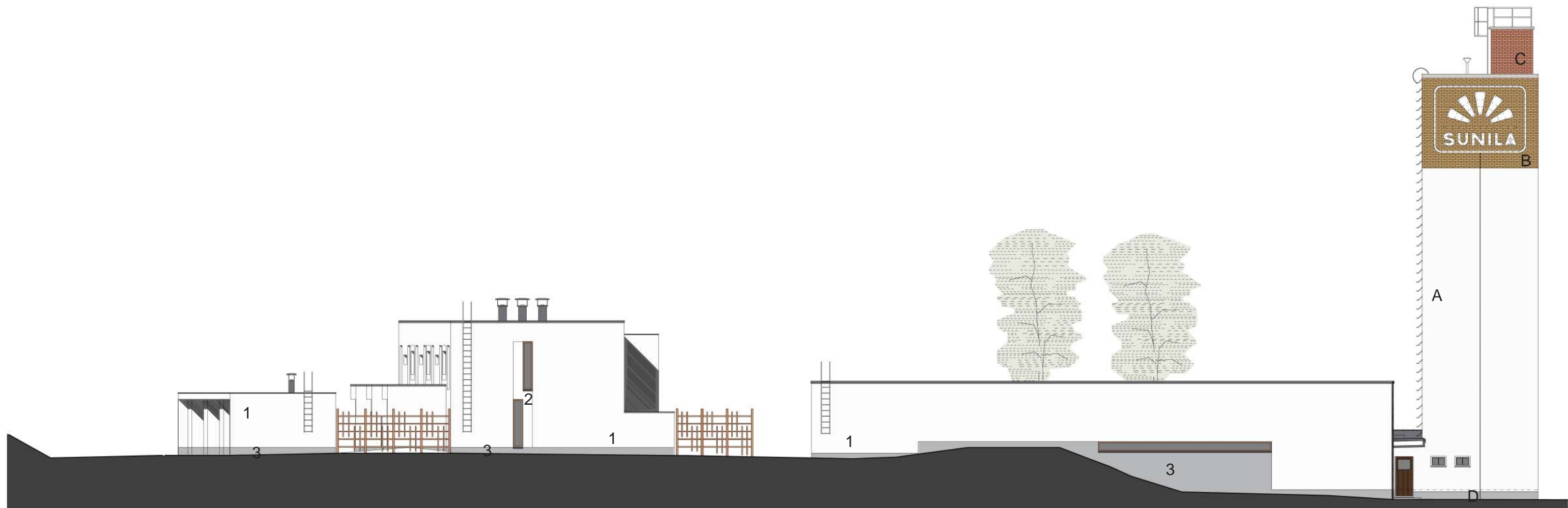
LEIKKAUS EE - 1:100





JULKISIVU ETELÄÄN - 1:200

- NYKYISET JULKISIVUMATERIAALIT
- A SLAMMAUS
  - B KLINKKERI
  - C TIILI
  - D BETONI
  - E KUMIBITUMIKERMI
  - F JULKISIVULAUTA
- UUDET JULKISIVUMATERIAALIT
- 1 HARJATTU KOLMIKERROSRAPPAUS
  - 2 SILEÄKSI HIERRETTY KOLMIKERROSRAPPAUS
  - 3 BETONI
  - 4 JULKISIVULAUTA



JULKISIVU POHJOISEEN - 1:200



RIVITALOASUNNON ETUPIHA



INFOKESKUKSEN KAHVILA



JULKISIVU ITÄÄN - 1:200

- NYKYISET JULKISIVUMATERIAALIT
- A SLAMMAUS
  - B KLINKKERI
  - C TIILI
  - D BETONI
  - E KUMIBITUMIKERMI
  - F JULKISIVULAUTA
- UUDET JULKISIVUMATERIAALIT
- 1 HARJATTU KOLMIKERROSRAPPAUS
  - 2 SILEÄKSI HIERRETTY KOLMIKERROSRAPPAUS
  - 3 BETONI
  - 4 JULKISIVULAUTA

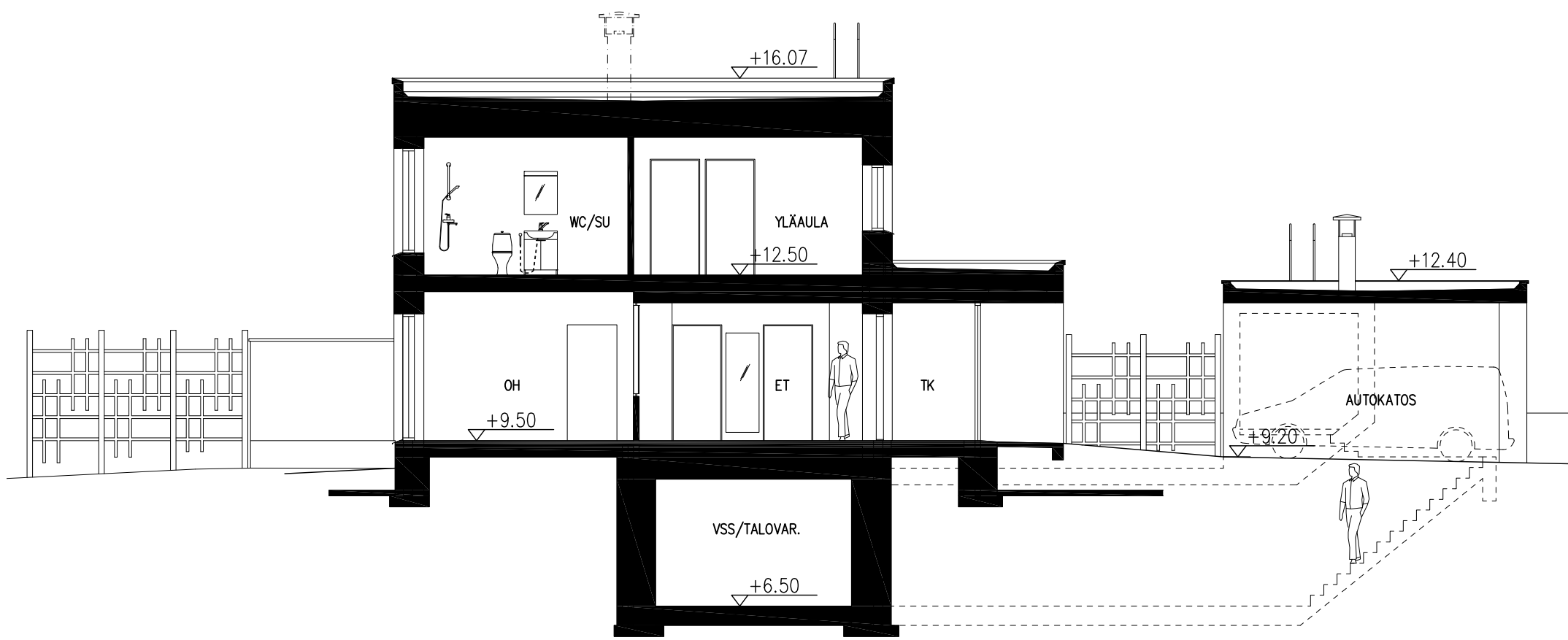


JULKISIVU LÄNTEEN - 1:200

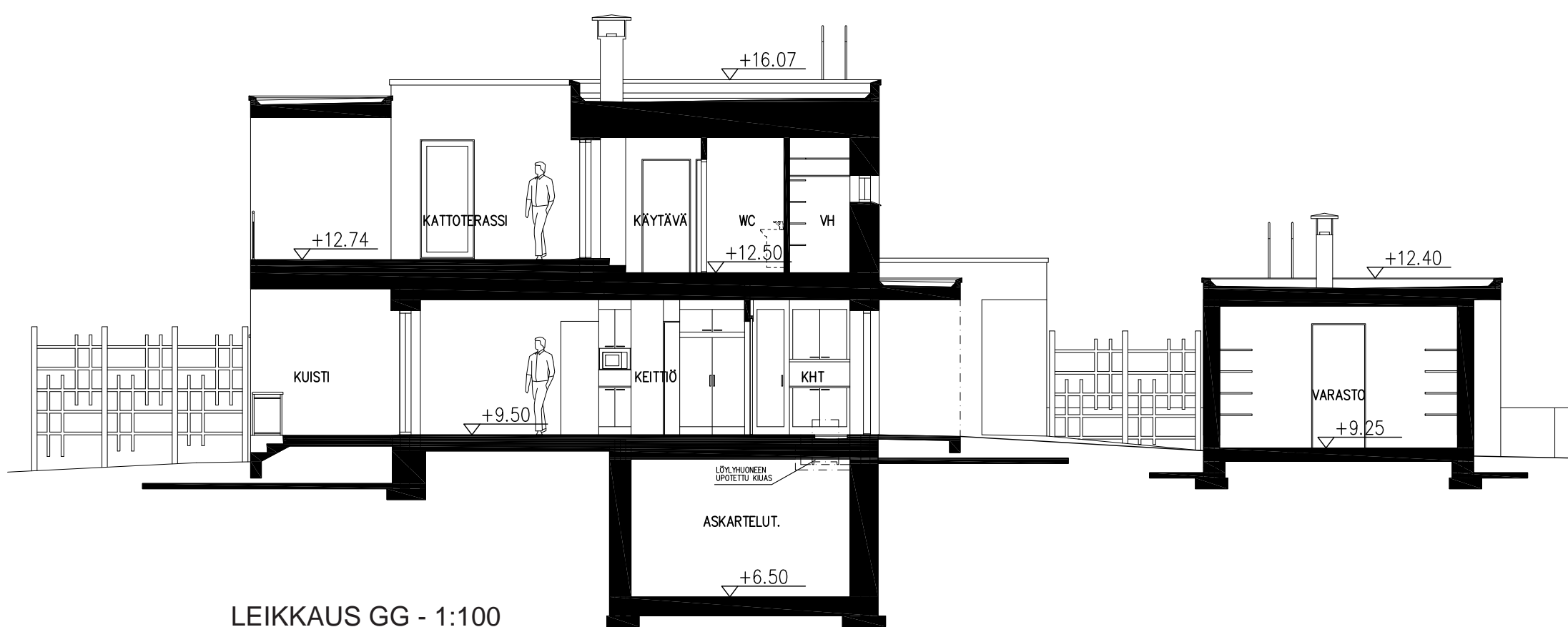








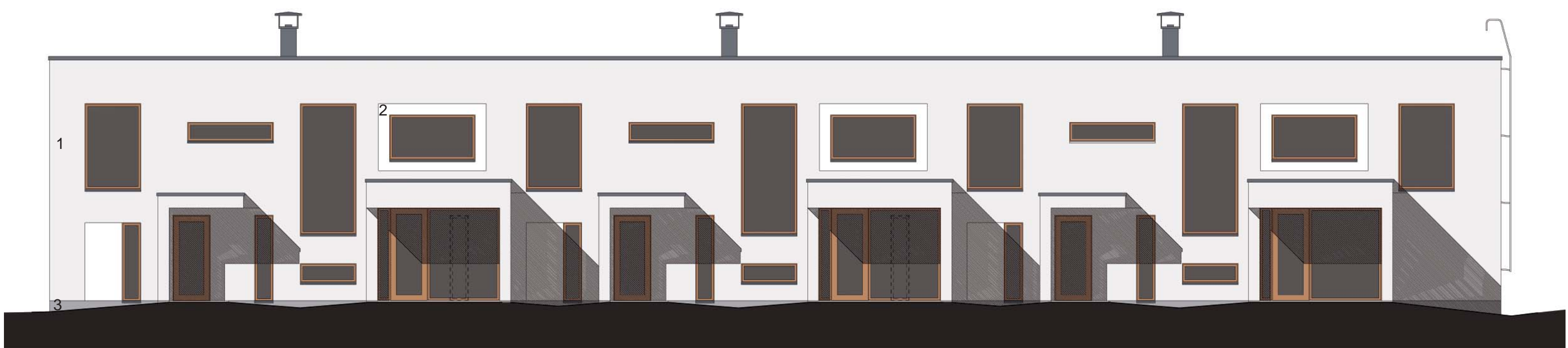
LEIKKAUS FF - 1:100



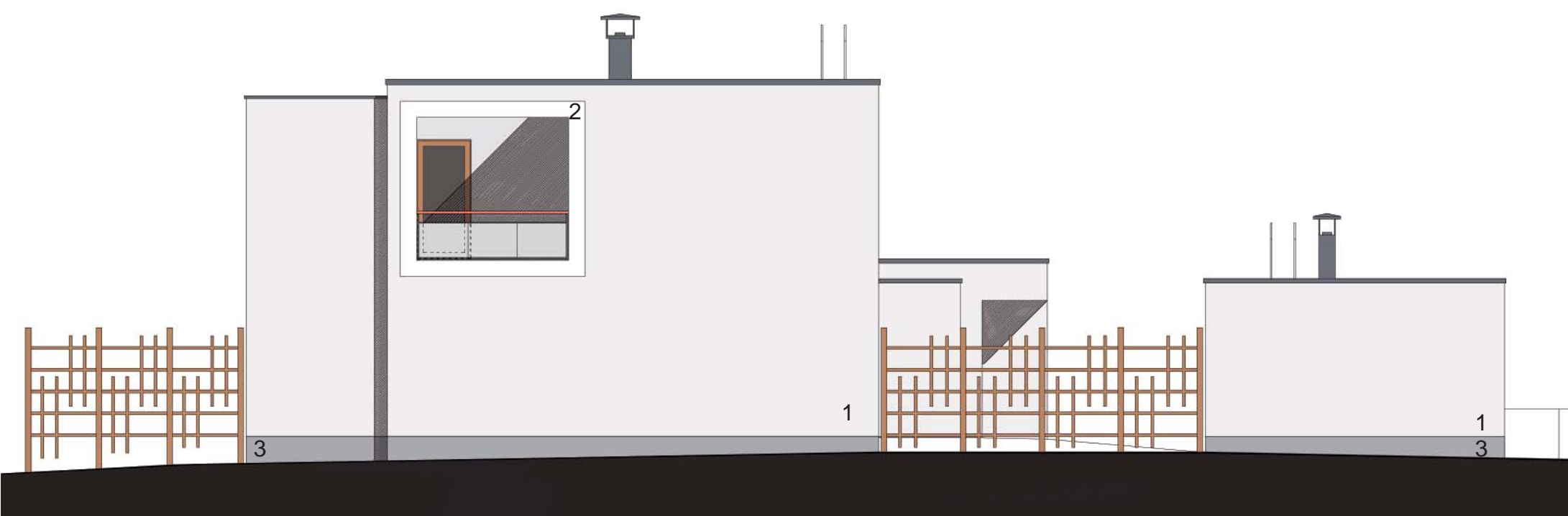
LEIKKAUS GG - 1:100



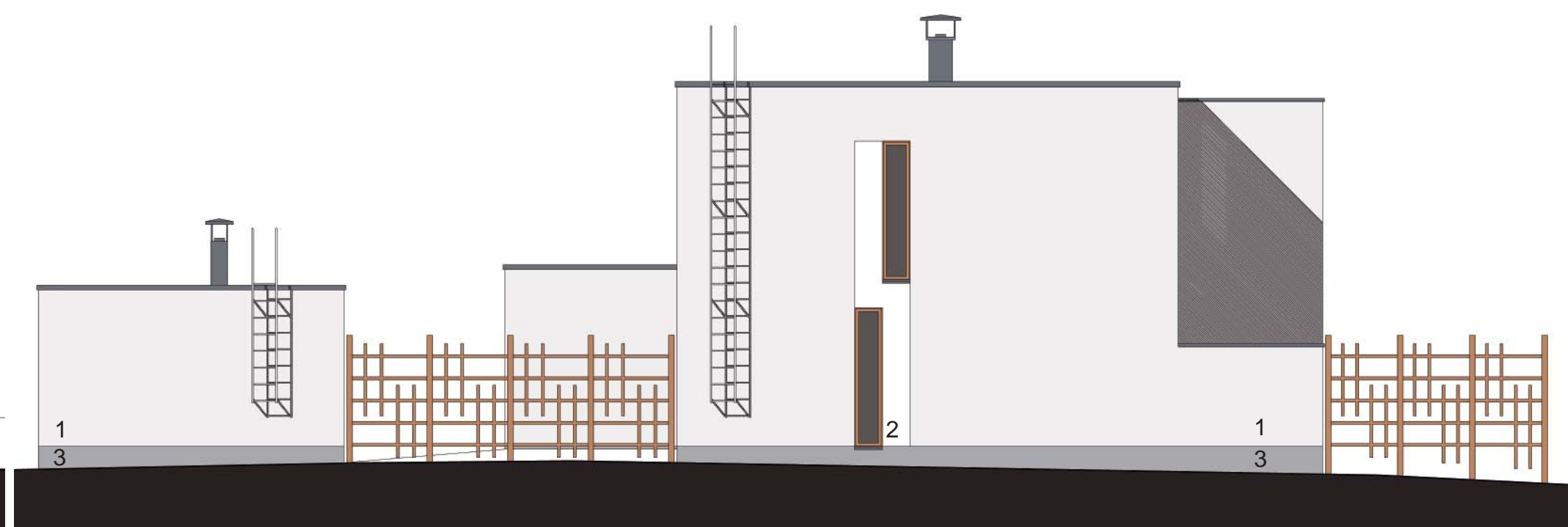
JULKISIVU ITÄÄN, KATOS - 1:100



JULKISIVU ITÄÄN - 1:100



JULKISIVU ETELÄÄN - 1:100



JULKISIVU POHJOISEEN - 1:100

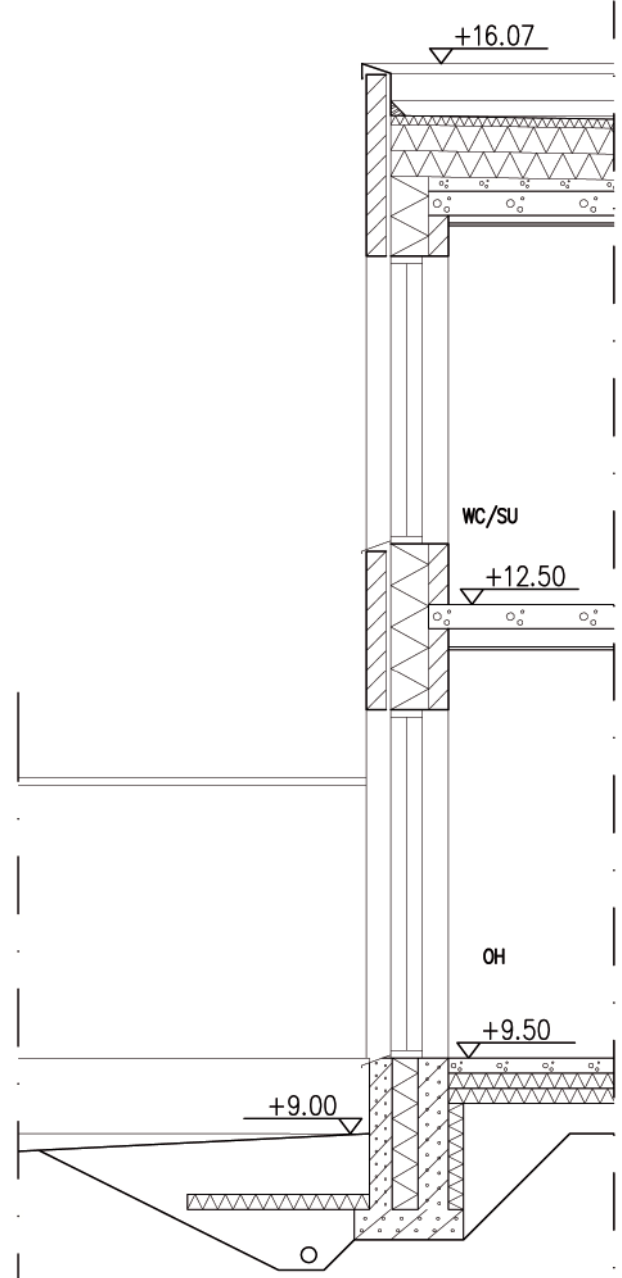


JULKISIVU LÄNTEEN - 1:100

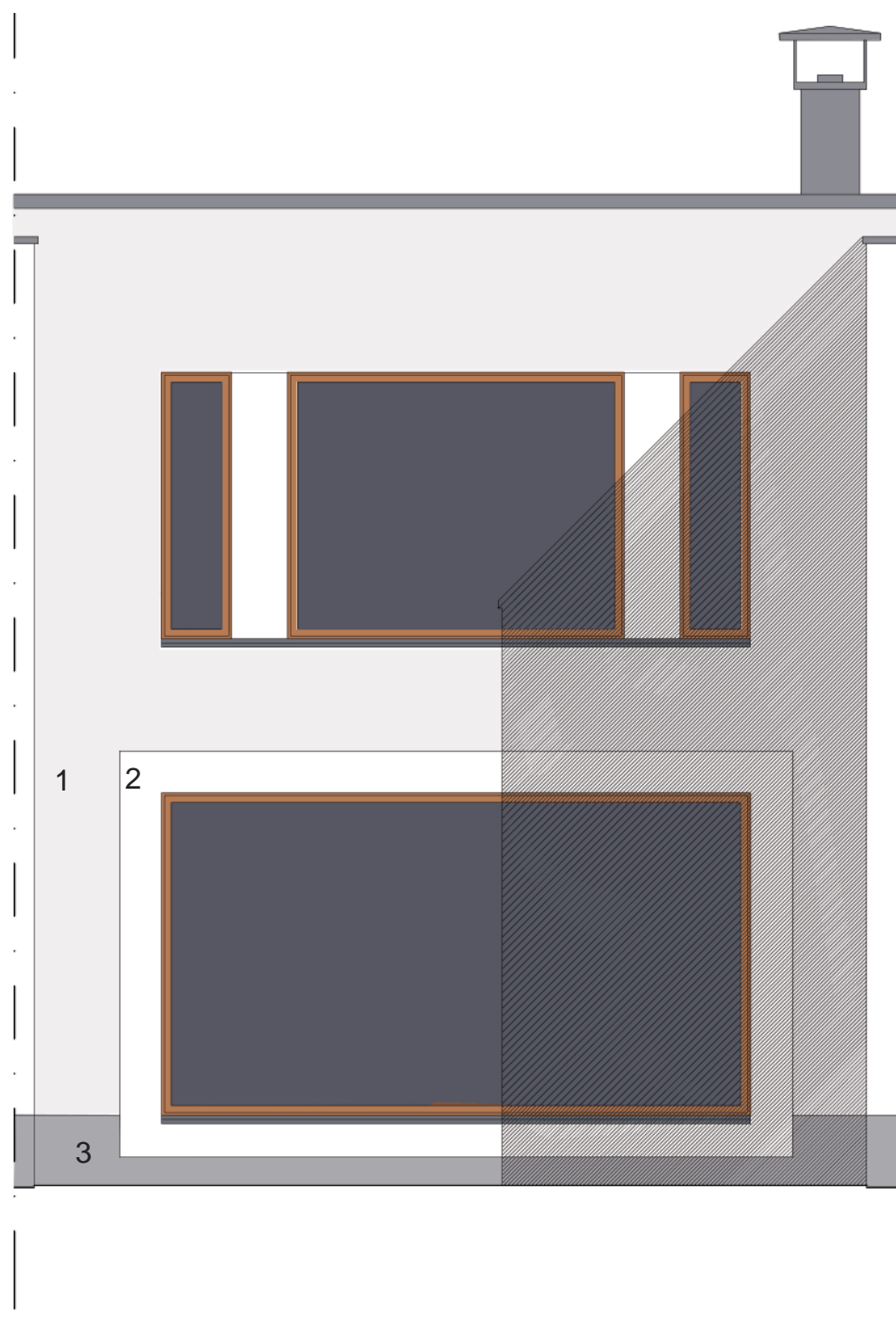
- UUDET JULKISIVUMATERIAALIT
- 1 HARJATTU KOLMIKERROSRAPPAUS
  - 2 SILEÄKSI HIERRETTY KOLMIKERROSRAPPAUS
  - 3 BETONI
  - 4 JULKISIVULAUTA



RIVITALOASUNTO



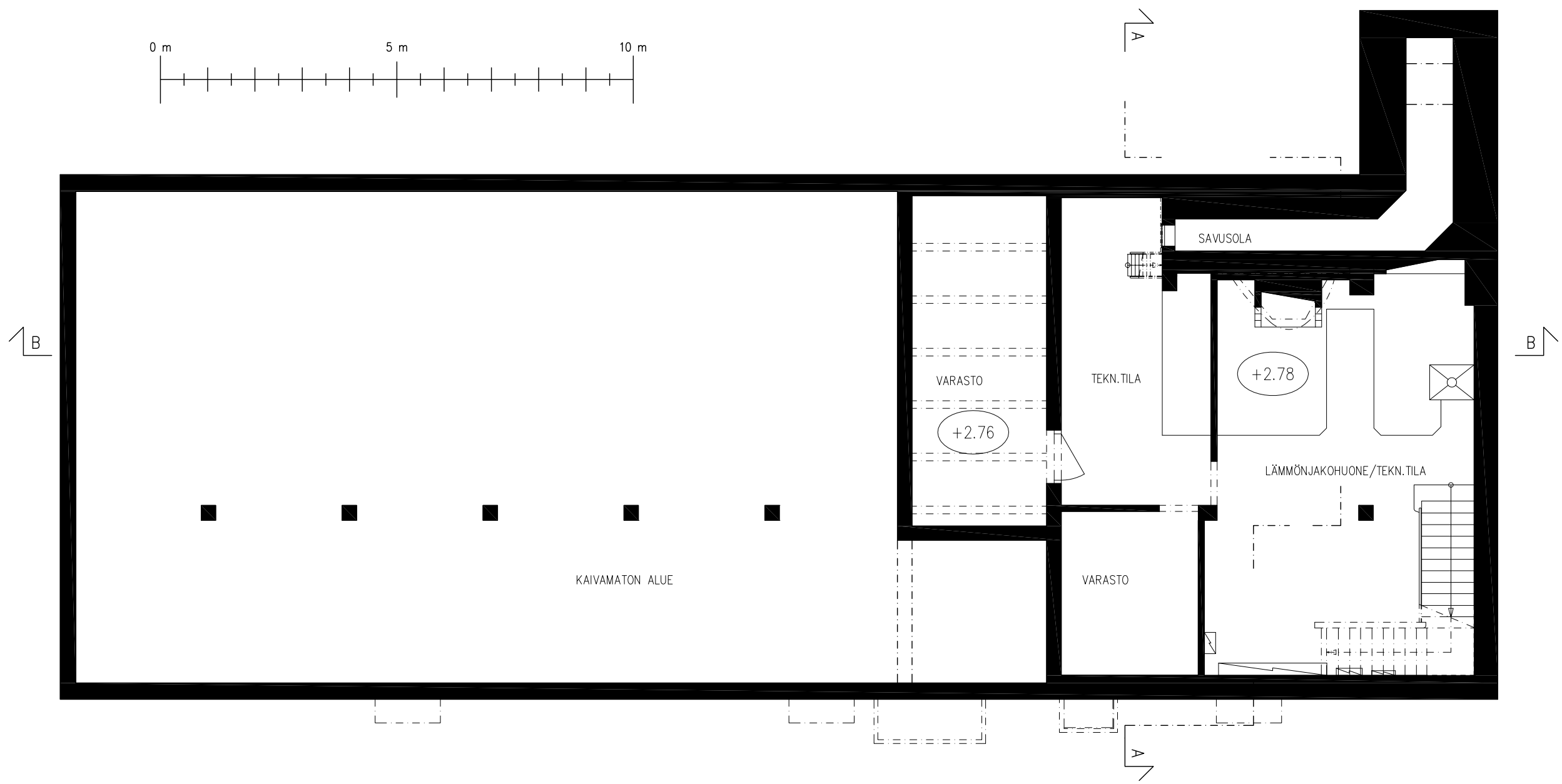
RIVITALON ULKOSEINÄN  
LEIKKAUS - 1:50



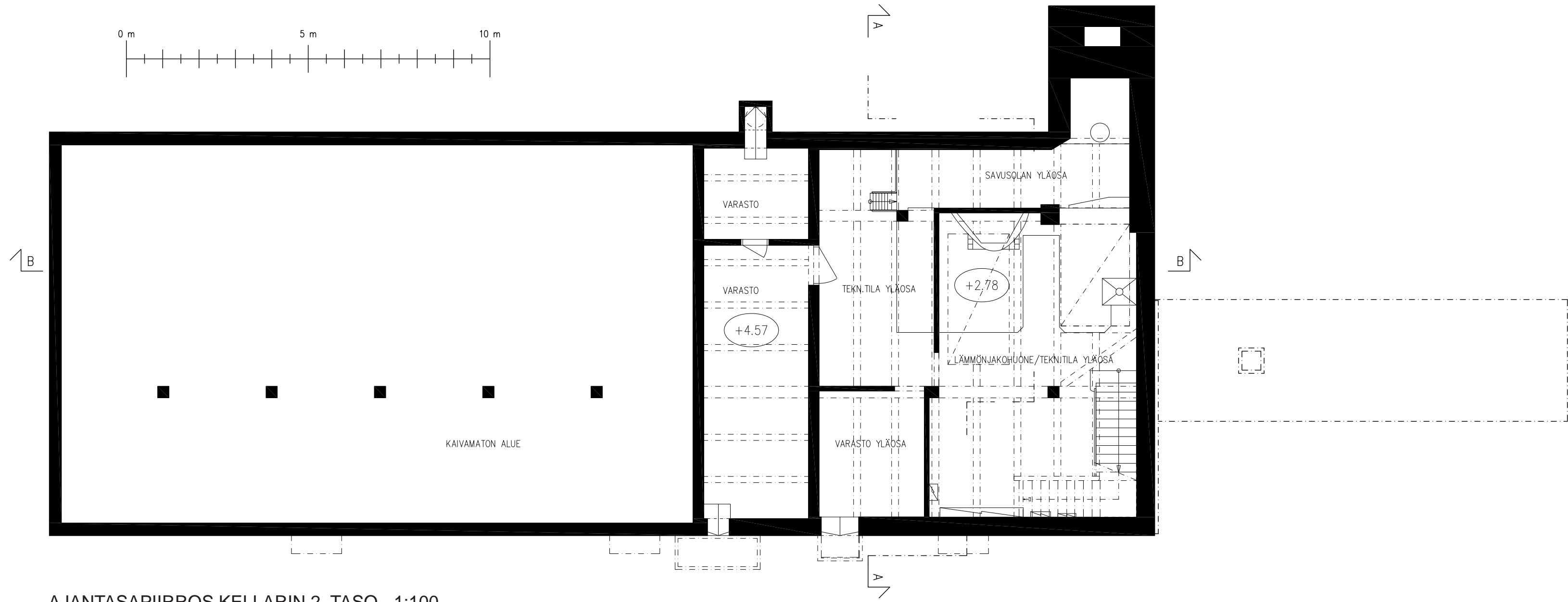
RIVITALON JULKISIVUKATKELMA - 1:50



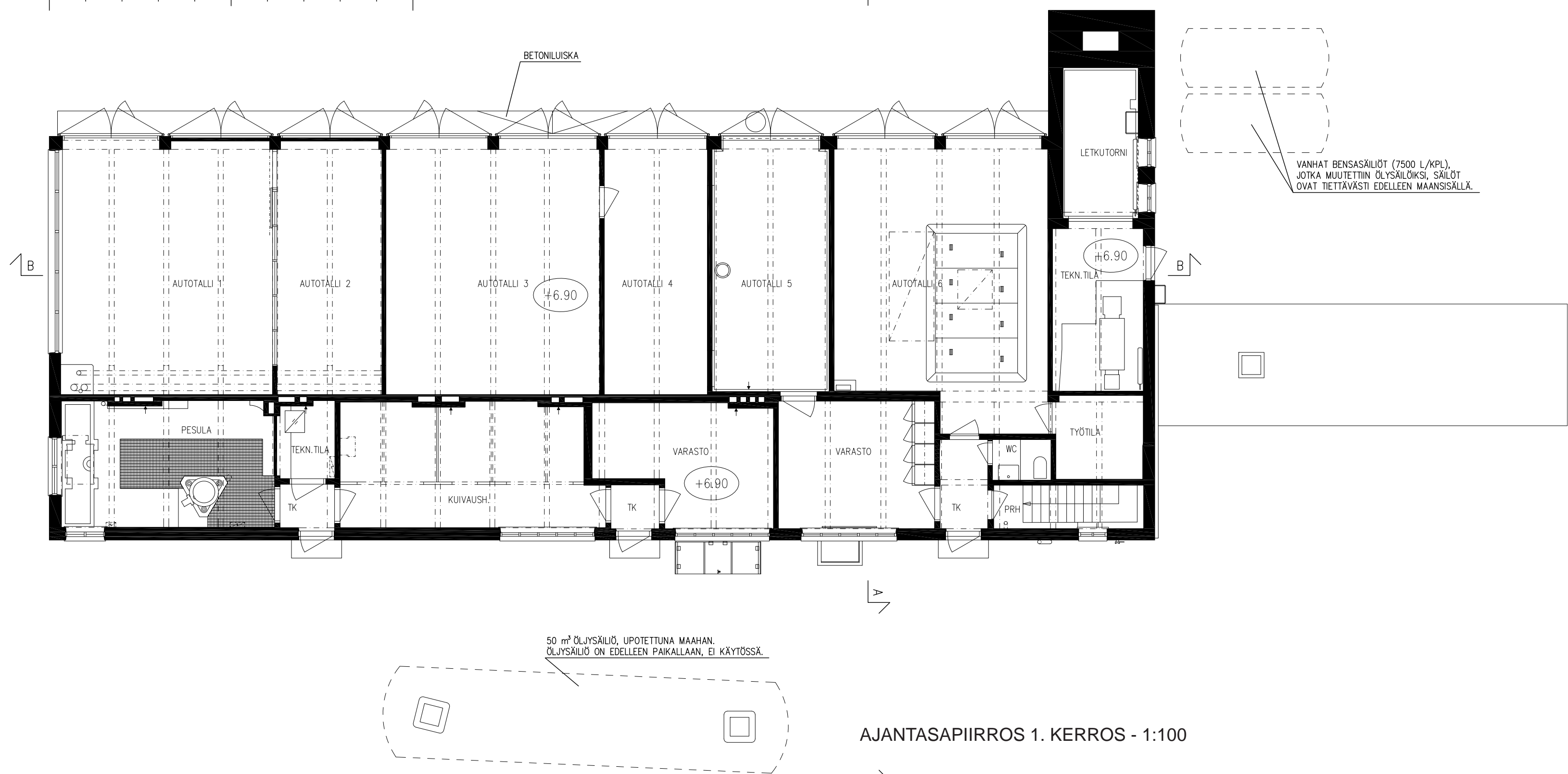
VALLINIEMEN LÄMPÖKESKUKSEN AJANTASAPIIRROKSA, VUODELTA 2009



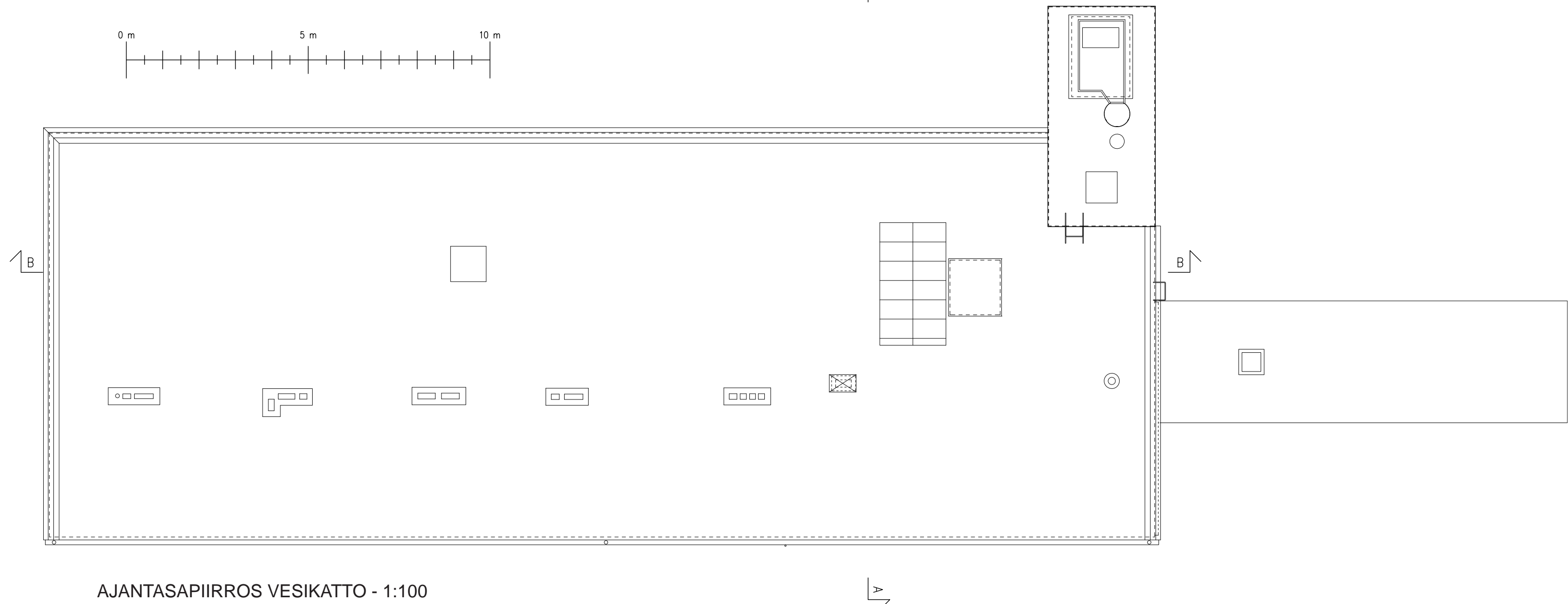
AJANTASAPIIRROS KELLARIN 1. TASO - 1:100



AJANTASAPIIRROS KELLARIN 2. TASO - 1:100



AJANTASAPIIRROS 1. KERROS - 1:100



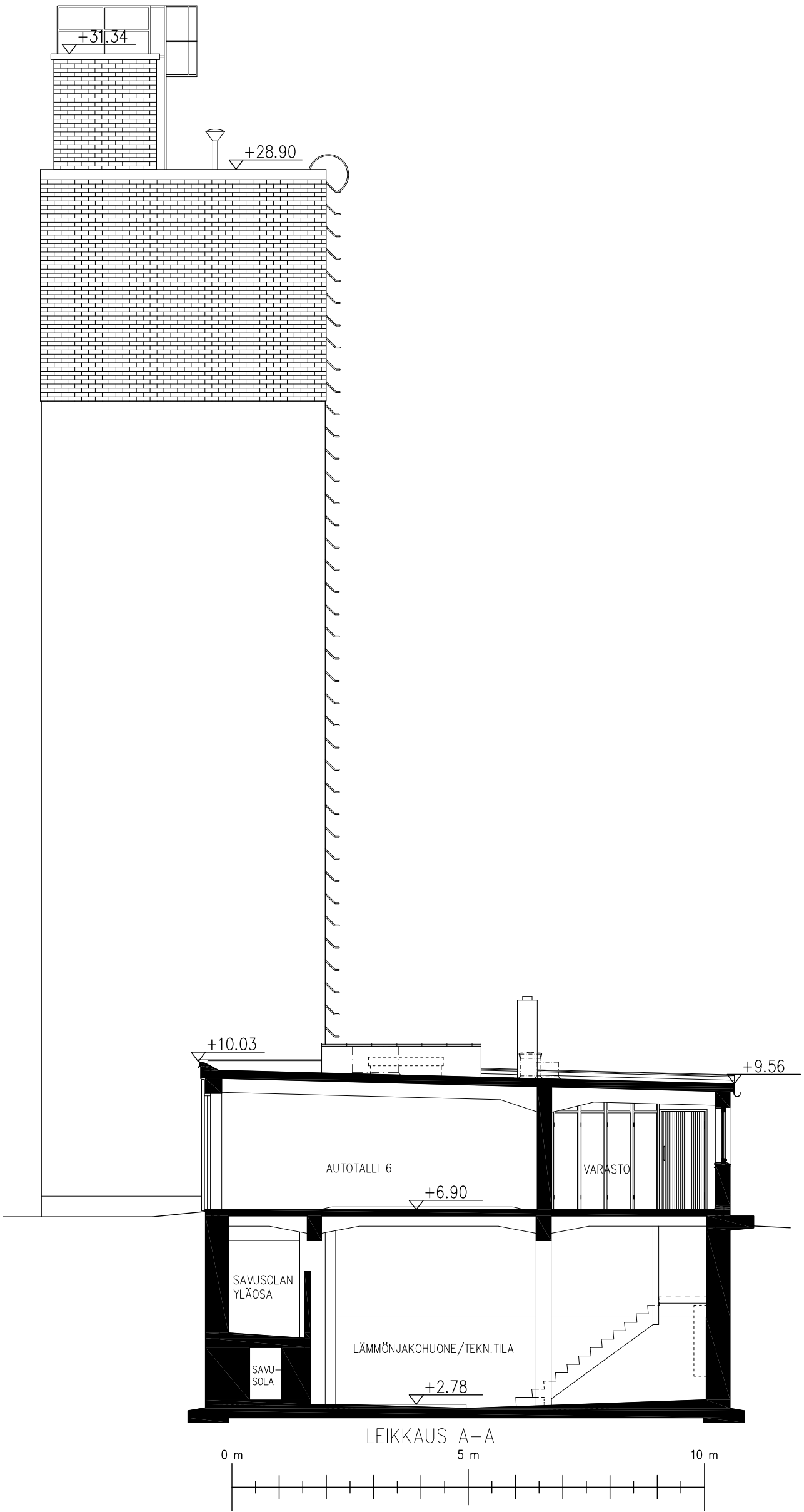
AJANTASAPIIRROS VESIKATTO - 1:100



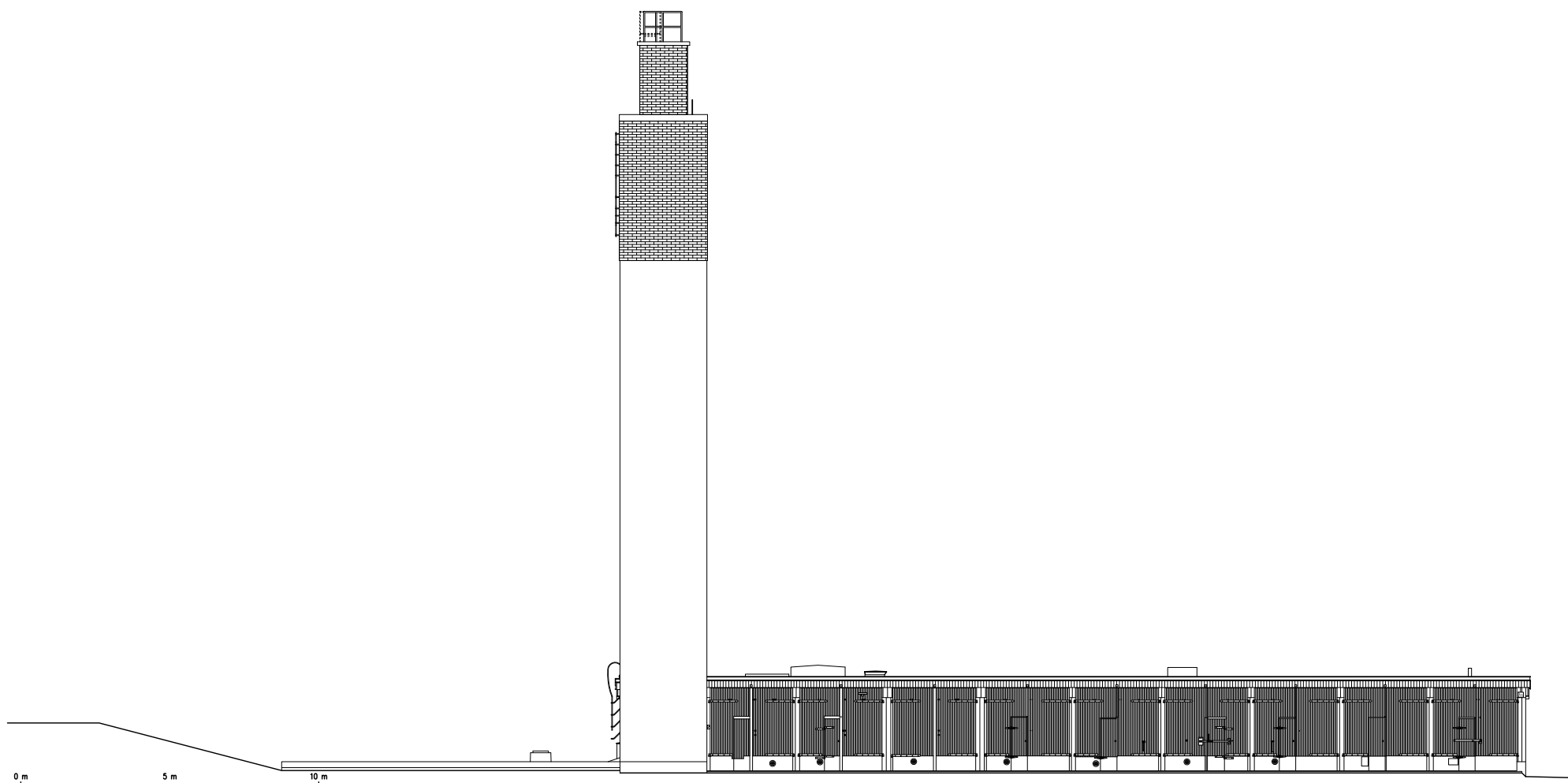
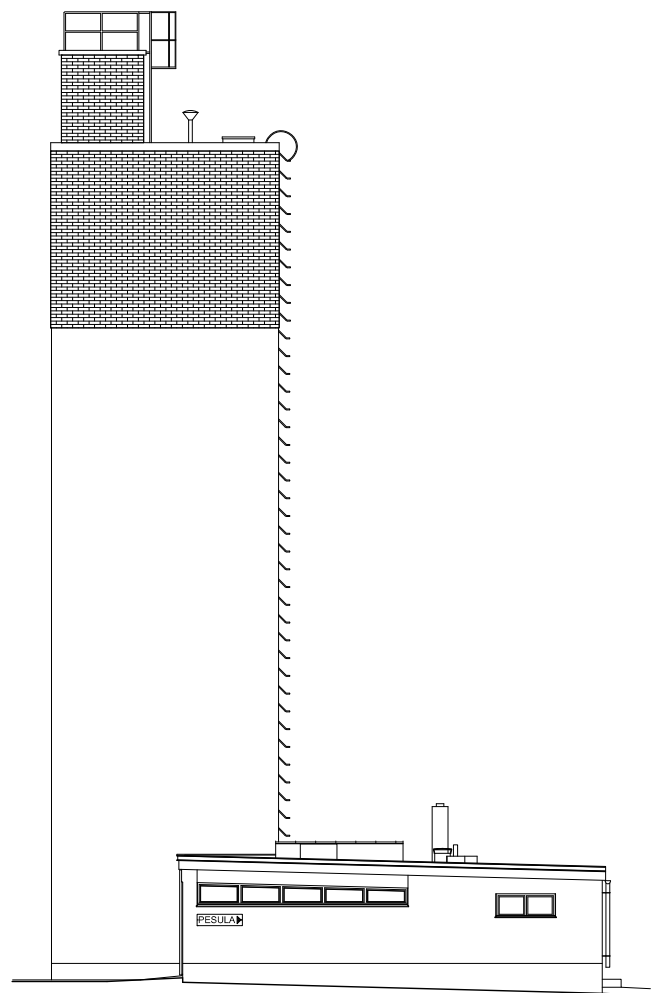
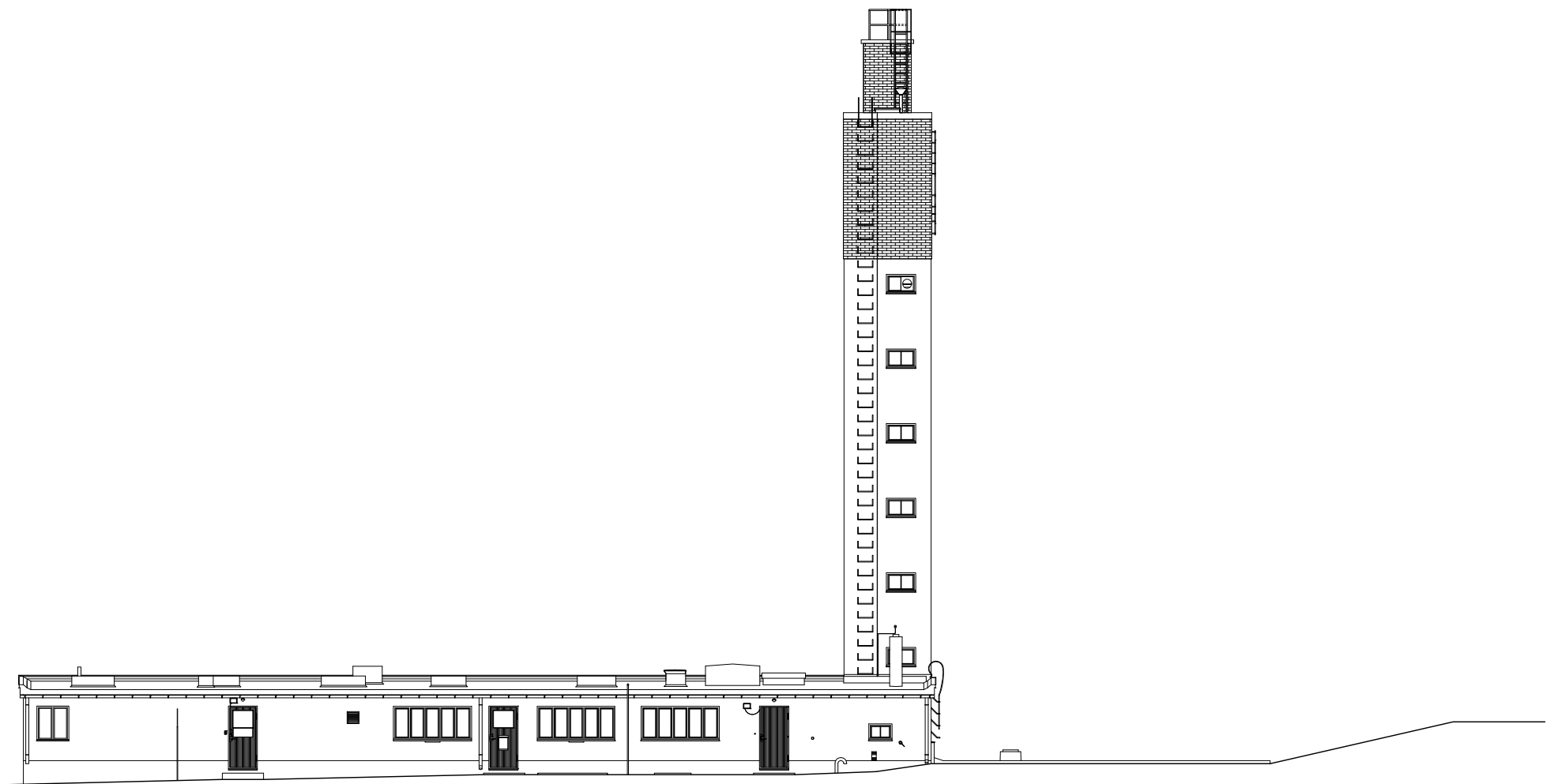
VALLINIEMEN LÄMPÖKESKUKSEN AJANTASAPIIRROKSIA, VUODELTA 2009



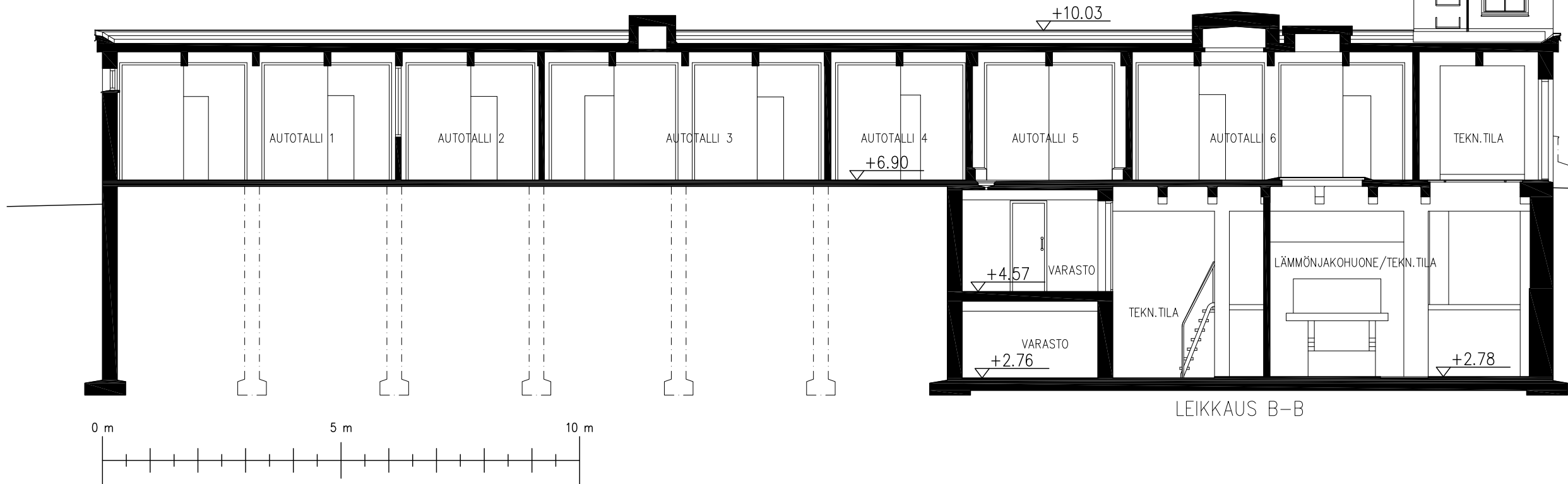
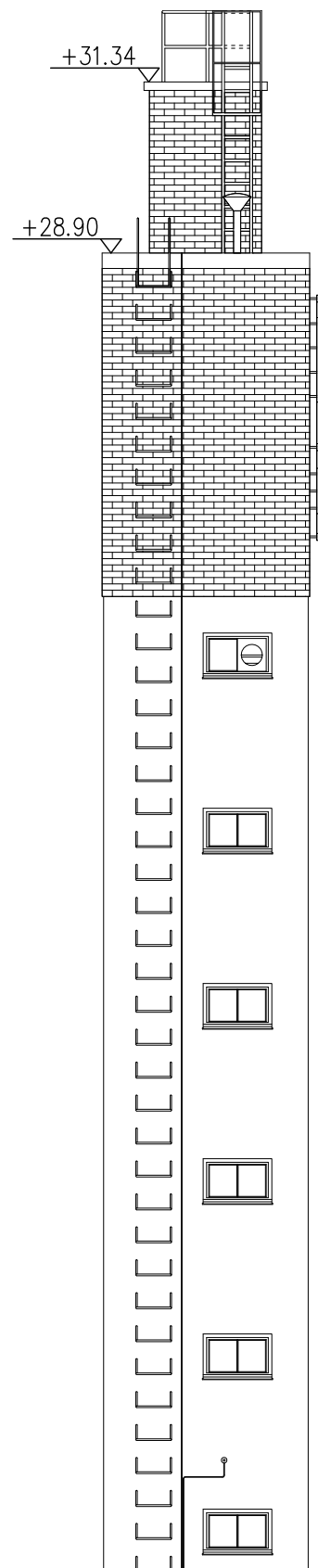
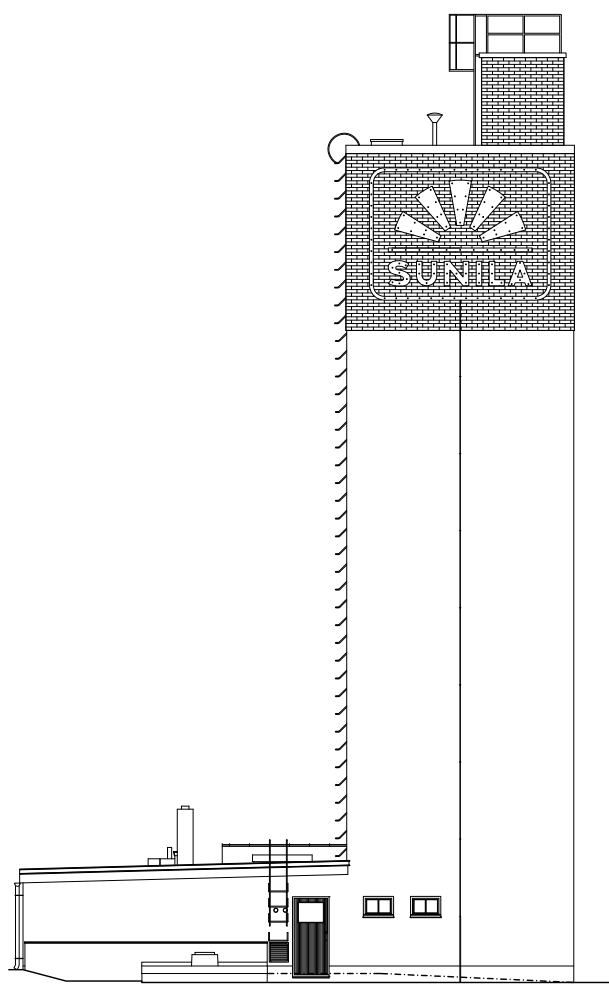
AJANTASAKUVA ASEMAPIIRROS - 1:200



AJANTASAPIIRROS LEIKKAUS - 1:100



AJANTASAPIIRROS JULKISIVUT - 1:200



AJANTASAPIIRROS LEIKKAUS - 1:100